

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERDE CİNSEL İSTİSMAR
VE CİNSEL EĞİTİM: ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

Aslı KANADLI

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Nevin GÜNER YILDIZ

Eskişehir, 2021

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ash KANADLI tarafından hazırlanan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Cinsel İstismar ve Cinsel Eğitim: Öğretmen Görüşleri başlıklı bu tez, 17/06/2021 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı Adı SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Jüri Başkanı :	Prof. Dr. Macid Ayhan MELEKOĞLU	
Danışman :	Doç. Dr. Nevin GÜNER YILDIZ	
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Raziye ERDEM	

Prof. Dr. M. Zafer BALBAĞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Cinsel İstismar ve Cinsel Eğitim: Öğretmen Görüşleri başlıklı tezin bizzat tarafımda hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

17/06/2021

Aslı KANADLI

Teşekkür

Tez sürecimde bilgisi ve deneyimiyle bana yol gösteren, verdiği dönütlerle tezimin gelişmesini sağlayan, tezin her aşamasında beni destekleyen ve motive eden danışmanım sevgili Doç. Dr. Nevin GÜNER YILDIZ'a katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın katılımcılarını oluşturan, benimle paylaştıkları samimi görüşleri ile tezimin verilerini sağlayan özel eğitim öğretmenlerine çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimin başından beri hep yanımda olan, yoğun ders döneminde beraber geçirdiğimiz keyifli anlar ile bana motivasyon sağlayan, tez sürecimin bütün aşamalarında beni destekleyen, varlıklarıyla bana güç veren ve bu süreci daha rahat tamamlamamı sağlayan, karşılaştığım problemleri birlikte aştığım, mutlu anlarımı ilk paylaştığım kişiler olan kıymetli arkadaşlarım Asuman SAĞLAM AK ve Sultan KAYA'ya sonsuz teşekkürler.

Lisans eğitimimde verdiği derslerle akademik olarak gelişmemi sağlayan, paylaştığı bilgi ve deyimleri ile ufkumu genişleten, lisansüstü eğitim konusunda beni cesaretlendiren, güler yüzü, bilgisi ve akademik duruşuyla rol model aldığım kıymetli hocam Doç. Dr. Ayşegül Şükran ÖZ'e çok teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimimde derslerini aldığım, sundukları bilgilerle tez yazma yeterliğine erişmemi sağlayan, ödevleri ile gelişimime katkı sunan, samimiyetleri ve güler yüzleri ile yüksek lisans sürecimi daha güzel kılan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Macid Ayhan MELEKOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Mine SÖNMEZ KARTAL ve Dr. Öğr. Üyesi Meral MELEKOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Lisans eğitimimden beri hep yanımda olan, birlikte geçirdiğimiz zamanları eğlenceli kılan; sevincime, heyecanıma, üzüntüme canıgönülünden ortak olan kıymetli arkadaşım Yunus Emre AYGÜN başta olmak üzere beni dinleyen ve anlayan tüm arkadaşlarıma kucak dolusu teşekkürler.

Lisansüstü eğitim konusunda beni hep motive eden, tez sürecinde desteğini esirgemeyen değerli amcam Doç. Dr. Sedat KANADLI'ya; tezimin yazım ve dil bilgisi hatalarını gözden geçiren, her konuda yanımda olan kıymetli teyzem Reyhan AHUAZ SUSAM'a, bugünlere gelmemde büyük emeği olan tüm aile bireylerime bana olan inancı ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Bu tezi başarılarımın en büyük kaynağı olan anneme ve babama ithaf ediyorum...

İçindekiler

Teşekkür.....	i
İçindekiler	ii
Tablolar Listesi	v
Özet.....	1
Abstract.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. Giriş	5
1.1. Problem Durumu	7
1.2. Araştırmanın Amacı.....	9
1.3. Araştırmanın Önemi	9
1.4. Varsayımlar.....	10
1.5. Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar.....	10
1.7. Kısaltmalar.....	11
İKİNCİ BÖLÜM.....	12
2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve.....	12
2.1. Cinsel İstismar	12
2.2. Cinsel Eğitim	13
2.3. Otizm	15
2.4. OSB Olan Bireylerde Cinsel İstismar ve Cinsel Eğitim	17
2.5. İlgili Araştırmalar	21
2.2.1. OSB Olan Bireylerde Cinsel İstismar Konulu Çalışmalar.....	21
2.2.2. OSB Olan Bireylerde Cinsel Eğitim Konulu Çalışmalar.....	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	30
3. Yöntem.....	30
3.1. Araştırma Deseni	30
3.2. Çalışma Grubu	30
3.3. Araştırmacının Rolü.....	34
3.4. Veri Toplama Aracı	34
3.4.1. Görüşme soruları.....	35
3.4.2. Gönüllü katılım formu	37
3.4.3. Görüşme İlkeleri	38
3.5. Verilerin Toplanması	39

3.6. Verilerin Çözümlemesi	40
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	42
4. Bulgular.....	42
4.1. OSB Olan Öğrencilerde Görülen Uygun Olmayan Cinsel Davranışlar	43
4.1.1. Öğretmenlerin Cinsel Davranışlara Tepkisi.....	44
4.2. OSB Olan Öğrencilere Cinsel Eğitim Verilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri	46
4.2.1. OSB Olan Öğrencilere Cinsel Eğitim Verme Sürecinde Yer Alması Gereken Kişiler	47
4.2.2. Cinsel Eğitim Programında Yer Alması Gereken Konular.....	49
4.3. Öğretmenlerin Cinsel Eğitime Yönelik Uygulamaları	53
4.3.1. BEP'te Cinsel Eğitime Yönelik Amacın Olup Olmadığı	54
4.3.2. Öğretmenlerin Cinsel Eğitim Konusunda Destek İhtiyacı.....	55
4.3.3. Öğretmenlerin Destegine İhtiyaç Duyduğu Kişiler/Kaynaklar.....	57
4.4. Öğretmenlerin Yeterlik Düzeyi	58
4.4.1. Öğretmenlerin Yöntem ve Uygulamalara İlişkin Bilgileri	60
4.4.2. Öğretmen Yeterliğinin Artırılması İçin Yapılması Gerekenler	61
4.5. OSB Olan Öğrencilerde Cinsel İstismar Riski	63
4.5.1. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Maruz Kalan Öğrencisinin Olup Olmadığı	65
4.6. Öğretmenlerin Cinsel İstismarı Fark Etme Durumu.....	66
4.6.1. Cinsel İstismarı Fark Ettikten Sonra Yapılanlar/Yapılacaklar.....	68
4.6.2. Öğretmenlerin Cinsel İstismar Konusunda Bilgilerinin Olup Olmadığı	72
4.6.3. Öğretmenlerin Cinsel İstismar Konusunda En Çok Zorlandığı Durum	74
BEŞİNCİ BÖLÜM	77
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	77
5.1. Sonuç	77
5.2. Tartışma	79
5.2.1. OSB Olan Öğrencilerde Görülen Uygun Olmayan Cinsel Davranışlar.....	79
5.2.2. OSB Olan Öğrencilere Cinsel Eğitim Verilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri	80
5.2.3. Öğretmenlerin Cinsel Eğitime Yönelik Uygulamaları.....	83
5.2.4. Öğretmenlerin Yeterlik Düzeyi.....	85
5.2.5. OSB Olan Öğrencilerde Cinsel İstismar Riski.....	86

5.2.6. Öğretmenlerin Cinsel İstismarı Fark Etme Durumu	88
5.3. Öneriler	90
5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler	90
5.3.2. İleriki araştırmalara yönelik öneriler.....	90
KAYNAKÇA.....	92
EKLER.....	102
ÖZGEÇMİŞ	110

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
3.1	Katılımcı Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler	32-33
3.2	Pilot Görüşme Katılımcıları Demografik Bilgiler	36-37
3.3	Görüşme Takvimi	39-40
4.1	Öğretmen görüşlerine ilişkin tema ve alt temalar	42
4.2	Uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri	43
4.3	Uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin öğretmen tepkileri	45
4.4	OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesine ilişkin öğretmen görüşleri	46
4.5	Cinsel eğitim verme sürecinde yer alması gereken kişilere	47
4.6	Cinsel eğitim programında yer alması gereken konular	49
4.7	Öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik uygulaması	53
4.8	Öğrencilerin BEP'lerinde cinsel eğitime yönelik amacın olup olmadığı	55
4.9	Öğretmenlerin cinsel eğitim verme konusunda destek ihtiyacı	56
4.10	Öğretmenlerin cinsel eğitim verme konusunda desteğine ihtiyaç duyduğu kişiler/kaynaklar	57
4.11	Öğretmenlerin öz yeterlik düzeyi	59
4.12	Öğretmenlerin yöntem ve uygulamalara ilişkin bilgileri	60
4.13	OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılması için yapılması gerekenler	61
4.14	OSB olan öğrencilerde cinsel istismar riskine yönelik öğretmen görüşleri	63
4.15	Öğretmenlerin cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olup olmadığı	66
4.16	Öğretmenlerin cinsel istismarı fark etme durumu	66
4.17	Öğretmenlerin cinsel istismarı fark ettikten sonra neler yaptıkları/yapacakları	68
4.18	Öğretmenlerin cinsel istismarı konusunda öz yeterliği	72
4.19	Öğretmenlerin cinsel istismar konusunda en çok zorlandığı/zorlanabileceği durumlar	74

Özet

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Cinsel İstismar ve Cinsel Eğitim:

Öğretmen Görüşleri

Aslı KANADLI

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nevin GÜNER YILDIZ

2021

Amaç: Bu araştırmanın amacı özel eğitim öğretmenlerinin otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan öğrencilere yönelik cinsel istismar ve cinsel eğitim konularına ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını OSB olan öğrencilerle çalışan veya daha önce çalışmış 19 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri katılımcılarla gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler Nvivo-12 programı kullanılarak içerik analizi tekniğine göre çözümlenmiştir. Veri analizi sonucunda altı ana tema ve on iki alt temaya ulaşılmıştır.

Bulgular: Araştırmanın bulguları katılımcıların OSB olan öğrencilerinde sarılma, öpme ve mastürbasyon başta olmak üzere çeşitli uygunsuz cinsel davranışlar gözlemlendiğini göstermektedir. Katılımcıların neredeyse tamamı OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesi gerektiğini belirtmiştir fakat çoğunun cinsel eğitime yönelik herhangi bir uygulaması olmamıştır. Katılımcıların çoğunluğu OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendini yeterli görmediğini, bu konuda uzman kişilerin desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğu OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Cinsel istismarı fark edemeyeceğini belirten katılımcıların sayısı fark edebileceğini belirtenlerden daha fazla olmuştur. Katılımcılar, cinsel istismar konusunda en çok zorlandığı/zorlanabileceği durumu daha çok istismarı aile ile paylaşmak ve istismarcının aileden biri olması şeklinde ifade etmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Sonuç olarak katılımcılar OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskinin yüksek olduğunu ve bu öğrencilerin cinsel eğitime gereksinim

duyduğunu belirtmiştir. Katılımcılar OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme, cinsel istismarı fark etme ve fark ettikten sonraki süreçle ilişkin yeterli bilgiye sahip değildir. Öğretmenlerin bu konuda hizmet içi eğitimler yoluyla bilgilendirilmesi ve özel eğitim öğretmenliği lisans programında cinsel eğitime yönelik zorunlu ders konulması önerilmektedir. Bununla beraber özel eğitim öğretmenleri ve rehber öğretmenler tarafından cinsel eğitim ve cinsel istismar konulu eğitim programlarının hazırlanması ve aile eğitimi kapsamında OSB olan öğrencilerin ebeveynlerine sunulması önerilebilir. Ayrıca ileriki araştırmalarda bu konuya yönelik farklı yöntem ve araştırma grubuyla çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, Cinsel istismar, Cinsel eğitim, Özel eğitim öğretmen görüşleri

Abstract

Sexual Abuse and Sexual Education in Individuals with Autism Spectrum

Disorder: Teacher Opinions

Aslı KANADLI

Eskisehir Osmangazi University Institute of Educational Sciences

Department of Special Education

Advisor: Assoc. Prof. Nevin GÜNER YILDIZ

2021

Purpose: The purpose of this study is to determine the opinions of special education teachers on sexual abuse and sexual education for students with autism spectrum disorders (ASD).

Method: In this study basic qualitative research method, which is one of the qualitative research designs, is used. The participants of the study are 19 special education teachers who have been working with students with ASD or have worked before. The data of the research were collected through semi-structured interviews with the participants. The data obtained were analyzed according to the content analysis technique by using the Nvivo-12 program. As a result of the data analysis, six main themes and twelve sub-themes were reached.

Results: The findings of the study show that the participants observed various inappropriate sexual behaviors, including hugging, kissing and masturbation, in their students with ASD. Almost all of the participants stated that students with ASD should be given sexual education, but most of them did not have any practice towards sexual education. Most of the participants stated that they do not see themselves competent in providing students with ASD sexual education/gaining protection from sexual abuse skills and they need the support of experts in this field. Most of the participants stated that students with ASD have a high risk of sexual abuse. The number of participants who have stated that they cannot detect sexual abuse is higher than those who have stated that they can. The participants expressed the most difficult situation for them about sexual abuse as sharing the abuse with the family and the abuser being a member of the family.

Conclusion and Suggestions: As a result, the participants stated that students with ASD have a high risk of sexual abuse and these students need sexual education. Participants do not have enough information about providing sexual education to students with ASD, realizing sexual abuse, and the process after noticing it. It is recommended that teachers need to be informed about this issue through in-service trainings and seminars and courses for sexual education should be included in the special education teacher training undergraduate program. In addition, it may be suggested that special education teachers and guidance counselors prepare education programs on sexual education and sexual abuse and offer them to the parents of students with ASD as part of family education. In addition, it is recommended to conduct studies with different methods and research groups on this subject in future studies.

Keywords: Autism spectrum disorder, Sexual abuse, Sexual education, Special education teachers' views

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

Gelişim, organizmadaki değişiklikleri bir bütün olarak tanımlayan geniş kapsamlı bir terimdir ve insan gelişimi anne karnında başlayıp yaşam boyu devam etmektedir (Mangal, 2007, s. 70). Gelişimin bu kadar geniş bir zaman dilimini kapsıyor olması alt başlıklar altında sınıflandırılmasını gerektirmiştir. Gelişimi fiziksel, bedensel, motor, bilişsel, dil, kişilik, ahlak ve cinsel olmak üzere sekiz farklı gelişim alanı başlığı altında ele almak mümkündür (Gündüz ve Çapri, 2013, s. 13-167). Her bir gelişim alanı birbiriyle etkileşim halinde olup gelişimler birbirine paralel olarak devam etmektedir. Bir alandaki gelişim düzeyi diğer alanlardakilerden ayrı düşünülemez. Nitekim bir gelişim alanında görülen aksaklık diğer gelişim alanlarını da etkileyecektir (Senemoğlu, 2012, s. 6).

Çocukların tüm yönleriyle sağlıklı gelişebilmesinde bütün gelişim alanlarının payı büyük olmasına karşın anne babalar bazı alanları daha çok önemseyip bazı alanları göz ardı edebilmektedir. Örneğin çocuklarının fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimleri anne babalar tarafından merak edilen ve araştırılan alanlar olurken cinsel gelişim ve bu alanda yaşanan problemler görmezden gelinebilmektedir (Sanderson, 2004, s. 57). Oysa sağlıklı cinsel gelişimin genel zihinsel ve fiziksel sağlık için büyük öneme sahip olduğu Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından vurgulanmaktadır (WHO, 2010a). Cinsel sağlığın önemi yaygın olarak kabul edilse de onu desteklemek için verilmesi gereken cinsel eğitimin temel özellikleri, içeriği ve bu eğitimi en iyi kimin sağlayabileceği tartışmalı bir konudur (Shtarkshall, Santelli ve Hirsch, 2007, s. 116).

Cinsel eğitim denince akla ilk olarak üreme gelmektedir. Bu eğitimin üreme organlarının işlevleri hakkında bilgi vermeye dayalı, cinsel ilişkiyi vurgulayan bir eğitim olduğu düşünülmektedir. Oysa cinsel eğitim çok daha kapsamlı olup geniş bir içeriğe sahiptir. Tanımlamak gerekirse cinsel eğitim; bireyin duygusal, cinsel ve fiziksel gelişiminin bilincinde olması, olumlu benlik algısı, değer yargıları ve davranış biçimi geliştirmesi, başkalarının haklarına, davranışlarına, görüşlerine ve insan cinselliğine karşı saygılı bir bakış açısına sahip olmasını kapsayan eğitimidir (Artan, San Bayram, 2007, s. 262). Çocukların sağlıklı cinsel kimlik kazanmalarında cinsel eğitim büyük bir öneme sahiptir (Yörükoğlu, 2002, s. 242). Bir öğrenme süreci olarak hayat boyu devam

eden cinsel eğitim, erken çocukluk döneminde ailede başlamakta olup ergenlik ve yetişkinlik dönemi boyunca okulda öğretmenler tarafından sistemli bir şekilde sürdürülmelidir (Artan ve San Bayram, 2007, s. 263). Okul ve ailenin yanı sıra akran grupları, sağlık personeli ve medya aracılığıyla da cinsel eğitim yaşam boyu devam etmektedir (Sungur, 1998, s. 104).

Her çocuğun ve gencin yaşına uygun cinsel eğitim almaya hakkı vardır (WHO, 2010b). Fakat özel gereksinimli bireylerin cinselliği ihmal edilen bir konu olmuştur. Toplum, özel gereksinimi olan bireylerin cinsel yönden pasif olduğunu varsayarak bu bireylerin cinsel yaşamlarını göz ardı etmektedir. Oysa cinsellik, özel gereksinimi olan bireylerin yaşam kalitesini etkileyen önemli bir faktördür (Cangöl, Palas Karaca ve Aslan, 2013, s. 16). Özel gereksinimi olsun veya olmasın her bireyin cinsel gereksinimleri vardır. Kişinin herhangi bir yetersizliğinin olması onun cinsel gelişiminde bir fark yaratmaz. Özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türü ne olursa olsun cinsel gelişim özellikleri yetersizliği olmayan diğer bireylerle aynıdır. Fakat kişinin yetersizlikten etkilenme derecesine göre cinsel gelişim özellikleri yetersizliği olmayan akranlarına göre biraz daha geç ya da erken dönemlerde görülebilmektedir (Çakmak ve Çakmak, 2018, s. 18).

Tipik gelişim gösteren bireyler cinsel bilgileri bulundukları sosyal ortam içerisinde gözlem yaparak, akranlarıyla paylaşımda bulunarak, aile bireylerine sorular sorarak ve model alarak öğrenebilmektedirler. Fakat özel gereksinimli bireylerin zihinsel olgunluk düzeyleri ve sosyal becerileri yetersizliği olmayan akranlarına oranla sınırlı olduğundan akranlarından bilgi edinmeleri, aile bireylerini model almaları, gözlem yapmaları, deneyim kazanmaları ve uygun cinsel davranışları edinme şansları çok düşüktür (Çetin, Yükselen ve Doğan, 2005, s. 65). Sosyalleşme olanağı kısıtlı olan bu bireylere profesyonel bir yaklaşımla cinsel eğitim verilmelidir (Yurdakul, 1999, s. 3). Özel gereksinimli bireylerde cinsel eğitimi gerekli kılan bir diğer özellik bu bireylerin cinsel istismara maruz kalma risklerinin diğer bireylere oranla daha fazla olmasıdır (Soylu, Şentürk Pılan, Ayaz ve Sönmez, 2012, s. 293; Topçu, 2009, s. 72). Özel gereksinimli bireyleri istismar açısından risk altında bırakan özellikler; temel ve sosyal gereksinimleri için başkalarına bağlı olmaları, cinsellik hakkında bilgi yetersizlikleri ve cinsel yaklaşımların anlamını bilememeleri, toplumdan dışlanmış olmanın artırdığı ilgi ve sevgi ihtiyacı, istismar yaşantılarını ifade edememeleri veya aktaracak kimselerinin olmaması, zayıf benlik imgesine sahip olmaları, sürekli tıbbi ve bedensel bakım

gereksinimleri nedeniyle çok sık muayeneden geçmeleri ve bedenlerini kendilerine ait hissetmemeleri şeklinde sıralanabilir (Topçu, 2009, s. 74). Cinsel istismardan korunmanın başlıca yolu ise cinsel eğitimidir (Çetin Gündüz ve Demirli Yıldız, 2016, s. 3; Uçar, 2008, s. 85). Cinsel eğitim, kişinin neyin cinsel istismar olduğunu ayırt edebilmesinde, istismar karşısında etkili davranışlar geliştirebilmesinde ve kendi bedenini tanıyarak cinselliğin sınırları hakkında bilgi edinmesinde büyük öneme sahiptir (Çetin Gündüz ve Demirli Yıldız, 2016, s. 5).

Bu araştırma; otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin, OSB olan öğrencilerde cinsel istismar ve cinsel eğitim konuları hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. İzleyen bölümde araştırma gereksinimini doğuran problem durumu ortaya konulmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Cinsellik temel bir güdü olup insanlığın ayrılmaz bir parçasıdır. Her bireyde çocukluktan itibaren cinsellik ve cinsel davranışa ilişkin düşünceler gelişir (Yılmaz, 2015, s. 4). Çocuk kendi bedenini ve arkadaşının bedenini merak eder ve bilgi edinmek için anne babasına sorular yöneltir. Çocuğun cinsel konuları merak edip sorgulamasında endişelenecek bir durum yoktur. Bu süreç tıpkı çocuğun boyunun uzaması ve kilosunun artması kadar normaldir ve bir ihtiyaçtır. (Çakmak ve Çakmak, 2018, s. 25). Fakat toplumumuzun kültürel ve sosyal yapısı nedeniyle cinsellik tabu olarak görülmekte ve cinsellikle ilgili konular açık bir şekilde konuşulmamaktadır (Torun, Torun ve Özaydın, 2011, s. 24). Anne ve babaların cinsel eğitim konusundaki bilgisizliği ve bu konuları konuşmaktan kaçınmaları çocukların sorularına ikna edici cevaplar alamamalarına neden olabilmektedir. Bu durum çocukların sağlıklı cinsel gelişiminin önünde duran engellerden birisidir (Çalışandemir, Bencik ve Artan, 2008, s. 25).

Ailede başlayıp okullarda devam etmesi gereken cinsel eğitim aileler tarafından yeterli düzeyde verilmediği gibi Türkiye genelini kapsayan bir cinsel eğitim politikasından da bahsedilememektedir. Bu nedenle çocukların büyük çoğunluğu ne aile içerisinde ne de eğitim hayatlarında cinsellikle ilgili doğru, uygun ve yeterli bilgiyi edinmemektedir (Çalışandemir vd., 2008, s. 14). Bu konularda yeterli düzeyde bilgiye sahip olamayan çocuklar cinsel bilgileri uygun olmayan kaynaklardan edinmeye çalışmaktadır. Bu kaynaklar çocukların cinsel konularda yanlış bilgiler edinmelerine ve istenmeyen cinsel davranışlara yönelmelerine sebep olmaktadır. Dahası, çocukların

cinsel konulardaki bilgisi ve cinselliğe karşı tutumları gelecekteki cinsel hayatlarını, cinsel sağlıklarını, aile yaşantılarını ve doğurganlık davranışlarını doğrudan etkilemektedir (Civil ve Yıldız, 2010, s. 58). Kişinin gelecekteki yaşamı üzerinde bu denli büyük etkiye sahip cinsel eğitime gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Cinsel eğitim, tipik gelişim gösteren bireylerde olduğu kadar özel gereksinimli bireylerde de büyük önem taşımaktadır. Toplum tarafından düşünülenin aksine özel gereksinimli bireylerin de cinsel gereksinimleri vardır (Yılmaz, 2015, s. 43). Bu bireyler cinsel gelişim alanında birtakım problemler yaşamaktadır. Özel gereksinimli bireylerin yetersizlik derecesine bağlı olarak yaşadığı sınırlılıklar, toplumun yetersizliği olan bireylere yönelik tutum ve davranışları, ekonomik problemler gibi etkenler cinsel yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Cangöl vd., 2013, s. 141). Bu bireylerin cinsel yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen bir diğer etken de cinsel istismardır. Farklı ülkelerde yapılan çalışmalar özel gereksinimli bireylerin cinsel istismar için risk altında olduğunu ve istismara uğrama oranlarının yetersizliği olmayanlara kıyasla daha fazla olduğunu göstermektedir (Paul ve Cawson, 2002, s. 270; Stalker ve McArthur, 2012, s. 29). Özel gereksinimli bireylere yönelik cinsel istismar riskinin azaltılması ve cinsel gelişim alanında yaşadıkları problemlerin en aza indirilmesi için yapılması gereken aile ve eğitimcilerden destek alınması ve bu bireylerin cinsel eğitim gereksinimlerinin karşılanmasıdır (Levy ve Packman, 2004, s. 190; Yılmaz, 2015, s. 43).

Özel gereksinimli bireyler içinde sayıları giderek artan OSB olan bireylerde de cinsel davranışla ilgili çeşitli sorunlar görülebilmektedir (Realmuto ve Ruble, 1999, s. 121). Davranışsal, sosyal ve iletişimsel zorluklarla karşı karşıya kalan OSB olan bireyler yapılandırılmamış sosyal durumlarda etkili bir şekilde öğrenmede sınırlılıklar yaşamaktadır. Dolayısıyla cinsel bilgileri gündelik sosyal deneyimler yoluyla öğrenememektedirler (Travers ve Tincani, 2010, s. 286). OSB olan bireylerin günlük hayatta karşılaştığı birtakım sosyal-duygusal zorluklar ve kendilerini ifade etme konusunda yaşadıkları güçlükler aynı zamanda bu bireylerin istismarcılar tarafından zayıf ve savunmasız olarak görülmesine neden olabilmektedir. Bu durum OSB olan bireylerin cinsel istismar riskini arttırmaktadır. (Edelson, 2010, s. 16; Travers ve Tincani, 2010, s. 285). Tüm bu nedenler OSB olan bireylerde yapılandırılmış cinsel eğitim gereksiniminin önemini ortaya koymaktadır (Realmuto ve Ruble, 1999, s. 126).

Alanyazın incelendiğinde; uluslararası alanyazında OSB olan bireylerin cinsel istismarı konusunda sınırlı çalışmanın olduğu görülmekle birlikte (Edelson, 2010;

Geller, 2018; Kenny, Crocco ve Long, 2020; Sevelev, Roth ve Gillis, 2013), ulusal alanyazında aynı konuda sadece bir çalışmanın yapılmış olması dikkat çekmektedir (Süzer, 2015). Alanyazındaki OSB olan bireylerin cinsel eğitimi konulu çalışmalara bakıldığında uluslararası alanyazındaki birçok çalışmanın (Apteslis, 2019; Hansen, 2019; Pugliese, 2019; Stankova ve Trajkovski, 2021; Sullivan ve Caterino, 2008; Travers ve Tincani, 2010) yanı sıra ulusal alanyazında yalnızca iki çalışma bulunmaktadır (Gülşen, 2011 ve Güven, 2021). OSB olan bireylerin cinsel yaşamları ile ilgili yaşadıkları problemlerin en aza indirilmesi için OSB olan bireylerde cinsel istismar ve cinsel eğitim konularının üzerinde durulması ve bu konuda yapılan bilimsel araştırma sayısının artırılmasının gerektiği düşünülmektedir.

OSB olan bireylerin cinsel eğitim ve cinsel istismarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde bu konuda öğretmen görüşlerinin ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Fakat öğretmenlerin OSB olan bireylerin eğitim hayatlarında önemli bir role sahip olduğu düşünüldüğünde konuyla ilgili öğretmen görüşlerinin alındığı bilimsel çalışmaların yapılması önemli görülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı OSB olan bireylerle çalışan veya daha önce çalışmış öğretmenlerin cinsel istismar ve cinsel eğitim konuları hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

OSB olan bireylerle çalışan öğretmenlerin;

- 1) OSB olan öğrencilerde gözledikleri uygun olmayan cinsel davranışlar nelerdir?
- 2) OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3) OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma amacıyla yaptıkları uygulamalar nelerdir?
- 4) OSB olan bireylere cinsel eğitim verme ve cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusundaki yeterliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5) OSB olan bireylerin cinsel istismar riskine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 6) Cinsel istismarı fark etme durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yapılan alanyazın taramasının sonucunda ulusal alanyazında OSB olan bireylerin cinsel eğitimine yönelik yalnızca bir tez çalışmasının olduğu ve bu çalışmanın

da KKTC’de yapıldığı görülmektedir (Gülşen, 2011). OSB olan bireylerde cinsel eğitim konulu daha çok çalışmanın yapılmasına gereksinim duyulmaktadır. Bu çalışma OSB olan bireylerde cinsel eğitim konusunda ülkemizde yapılacak ilk tez çalışması olması açısından önemlidir ve çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ulusal alanyazında OSB olan bireylerin cinsel istismarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde yalnızca bir tez çalışmasına ulaşılmıştır (Süzer, 2015). Bu tez çalışmasında OSB olan bireylere cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde sosyal öykü yönteminin etkililiğine bakılmıştır. Fakat ulusal alanyazında OSB olan bireylerde cinsel istismar konusunda bu bireylerle birebir etkileşimde olan öğretmenlerle yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışma OSB olan bireylerde cinsel eğitime yönelik öğretmen görüşlerine dayalı ülkemizde yapılacak olan ilk tez çalışması olması açısından önemlidir.

Bu araştırma OSB olan bireylerin cinsel eğitim gereksiniminin ortaya konulması, OSB olan bireylerle çalışan öğretmenlerin cinsel eğitim ve cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretimi konularında öz yeterliliklerinin belirlenmesi, OSB olan bireylerin cinsel istismarına ilişkin riske dikkat çekilmesi açısından önemlidir. Ayrıca araştırma bulgularının bu konuda yapılacak olan ileriki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada OSB olan bireylerle çalışan veya daha önce çalışmış özel eğitim öğretmenlerin görüşme sorularını içtenlikle cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bulguları çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden OSB olan bireylerle çalışan veya daha önce çalışmış 19 özel eğitim öğretmenin görüşleriyle sınırlıdır. Araştırma bulguları uzman görüşü alınarak veri toplama aracı olarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile katılımcı öğretmenlerin bu sorulara verdiği cevaplar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Özel Eğitim: Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre (2018) özel eğitim, “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim

yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi” olarak ifade edilmektedir.

Özel Eğitim İhtiyacı Olan Birey: “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak ifade edilmektedir (MEB, 2018).

Otizm Spektrum Bozukluğu: Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB); erken gelişim döneminde ortaya çıkan sosyal iletişim ve etkileşim alanlarında kalıcı eksiklikler, kısıtlı ilgi alanları ve tekrarlayan davranış kalıplarına dayanan sosyal ve diğer önemli fonksiyonel alanlarda kısıtlamalarla sonuçlanan nöro-gelişimsel bir bozukluktur (APA, 2013, s. 50).

Cinsel Eğitim: Çocukların ve gençlerin ilişkiler, cinsellik, duygusal ve fiziksel sağlık konularında bilinçli, tatmin edici ve sağlıklı seçimler yapma becerilerini geliştirmeyi ve güçlendirmeyi amaçlayan eğitimidir (European Expert Group on Sexuality Education, 2016, s. 427).

Cinsel İstismar: Cinsel istismar, cinsel içerikli fiziksel saldırı tehdidinin veya gerçek bir cinsel saldırının olduğu, zorla ya da güç kullanılarak yapılan uygunsuz dokunmaları da içeren bir cinsel ihlal olarak tanımlanmaktadır (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2007, s. 3).

1.7. Kısaltmalar

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

OSB : Otizm Spektrum Bozukluğu

NAC : National Autism Center

DSM : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

CDC : Centers for Disease Control and Prevention

BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve

2.1. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, cinsel içerikli fiziksel saldırı tehdidinin veya gerçek bir cinsel saldırının olduğu, zorla ya da güç kullanılarak yapılan uygunsuz dokunmaları da içeren bir cinsel ihlal olarak tanımlanmaktadır (UNICEF, 2007, s. 3). Çocuk haklarının ağır bir ihlali olup dünya genelinde görülen cinsel istismar WHO tarafından çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermediği, gelişimsel olarak hazır olmadığı, kişisel hakları ve yasaları ihlal eden bir cinsel aktiviteye katılması durumu olarak tanımlanmaktadır. Cinsel istismar; çocuğun yasa dışı cinsel faaliyetlerde bulunmaya teşvik edilmesi veya zorlanması, pornografik içeriklerde sömürülerek kullanılması gibi eylemleri içermekte fakat bunlarla sınırlı olmamaktadır (WHO, 1999). Cinsel istismar, rıza olmadan yapılan herhangi bir cinsel yaklaşımı, cinsel içerikli bir faaliyeti, istenmeyen tüm cinsel eylemleri içermektedir. Cinsel istismarın yasal açıdan suç sayılabilmesi için cinsel bir amacı gerçekleştirmeye yönelik şiddet, tehdit, fiziksel güç kullanma, aldatma veya yıldırmanın varlığına bakılmaktadır. Suçun niteliğinin belirlenmesinde mağdurun yaşı ve rızasının olup olmaması iki temel unsurdur (Topçu, 2019, s. 12).

Araştırmalar çocuk cinsel istismarının sıklığı ve yaygınlığına yönelik kaygı verici rakamlar ortaya koymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan araştırmalara göre her iki dakikada bir çocuk cinsel istismara uğramaktadır. İstismar genellikle 7-13 yaş aralığındaki çocuklarda görülmektedir. Çocuğun cinsel istismarı konusunda ulusal rakamlar bilinmemekle birlikte kızların 1/4'ü, erkeklerin ise 1/6'sının 18 yaşından önce cinsel istismara uğradığı düşünülmektedir (Çakmak ve Çakmak, 2018, s. 42). Kanada'da her üç kadından birinin çocukken cinsel istismara uğradığı saptanmıştır. Cinsel istismar en sık işlenen ve hızla artan bir şiddet suçu olmasına karşın en az bildirilen suçtur (Topçu, 2019, s. 12-13). İstismar mağdurları durumu bildirdikten sonra olumsuz sonuçlarla karşılaşacağını düşünme, utanç ve korku duyma, kendini suçlama gibi nedenlerle yaşadıklarını başka kişilerle paylaşmayıp gizli tutmaktadır. Bu durum cinsel istismarın yaygınlığının tam olarak saptanamamasına neden olmaktadır (Lemaigre, Taylor ve Gittoes 2017, s. 39).

Cinsel istismarın çocuk üzerinde yarattığı olumsuz etkiler olayın meydana geldiği dönemle sınırlı kalmayıp çocuğun ileriki dönemlerine de yansımaktadır. İstismar çocuğun psikolojisine zarar vermekte, çocuğu duygusal olarak yaralamakta ve çocuğun içinde bulunduğu güven ortamını sarsmaktadır. Bununla birlikte çocuğun kendine ve dünyaya dair görüşlerini, duygusal sağlığını ve kişiler arası ilişkilerini de olumsuz etkilemektedir. (Çakmak ve Çakmak, 2018, s. 43). Çocuğa her yönden zarar veren cinsel istismarın engellenmesi ve çocuğun yetişkinlikte sağlıklı bir cinsel hayata sahip olması için cinselliği gelişimine uygun olarak öğrenmesi gerekmektedir. Bu öğrenme çocuğun yaşına uygun bir dilin kullanıldığı ve içeriğin çocuğun düzeyine göre oluşturulduğu cinsel eğitim ile mümkündür (Sanderson, 2004, s. 12). Cinsel eğitim, cinsel istismarın önlenmesinde büyük rol oynamaktadır. Çocukların cinsel istismarı fark edebilmesi, istismar karşısında kendini koruyabilmesi, bedenini tanıyarak cinselliğin sınırlarını bilmesi, hem psikolojik hem de beden sağlığını koruyabilmesi cinsel eğitim ile sağlanabilmektedir (Çetin Gündüz ve Demirli Yıldız, 2016, s. 5).

2.2. Cinsel Eğitim

ABD Cinsellik Bilgi ve Eğitim Konseyi (SIECUS) cinsel eğitimi ilişkiler, cinsel kimlik ve mahremiyet gibi önemli konular hakkında bilgi edinme ve değerler, tutumlar ve inançlar oluşturma konusunda ömür boyu devam eden bir süreç olarak tanımlamaktadır. SIECUS, tüm insanların cinselliğin sosyokültürel, biyolojik, psikolojik ve ruhsal boyutlarını ele alan kapsamlı bir cinsel eğitim alma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Cinsel eğitim programlarının içeriğinde; insan gelişimi, ilişkiler, kişisel beceriler, cinsel davranışlar, cinsel sağlık, toplum ve kültür konularının yer alması gerektiği ifade edilmektedir (SIECUS, 2004).

Son yıllarda yaşanan çeşitli gelişmelerle birlikte cinsel eğitime duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu gelişmeler arasında farklı kültürel ve dini geçmişe sahip grupların küreselleşmesi ve göç etmesi, medyanın hızla yayılması, internet ve cep telefonu teknolojisi, HIV / AIDS'in ortaya çıkması ve yayılması, çocukların ve ergenlerin cinsel istismarına ilişkin endişelerin artması yer almaktadır. Bu yeni gelişmeler, çocukların cinselliği ile etkili ve güvenli bir şekilde ilgilenilmesi gerektiği fikrini tetiklemiştir (WHO, 2010b). Çocuğun cinsellikle ilgili doğru bilgiler edinmesi, çevreden ona ulaşabilecek yanlış ve eksik uyarıcıları ayırt edebilmesi için uygun cinsel eğitim programlarının hazırlanması ve sunulması gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütüne

(WHO) göre cinsel eğitim programı düzenlenirken göz önünde bulundurulması gereken ilkeler şunlardır:

- Cinsel eğitim, gençlerin gelişim düzeylerine, yaşına, içinde yaşanılan topluma ve toplumsal cinsiyete uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Cinsel eğitim, insan haklarına dayalı olmalıdır.
- Cinsel eğitim, sağlığı içeren bütüncül bir iyilik kavramına dayanmalıdır.
- Cinsel eğitim, cinsiyet eşitliğine ve cinsiyet çeşitliliğin kabulüne dayanmalıdır.
- Cinsel eğitim doğumla beraber başlamalıdır.
- Cinsel eğitim, bireyleri ve toplulukları güçlendirerek adil ve merhametli bir topluma katkı sağlamalıdır.
- Cinsel eğitim, bilimsel olarak doğru bilgilere dayanmalıdır (WHO, 2010b).

Bu ilkelere uygun olarak hazırlanıp sunulan cinsel eğitimin bireysel ve toplumsal pek çok yararı bulunmaktadır. Cinsel eğitim sayesinde kişi kendi bedenini, duygularını, kişiliğini öğrenmekle beraber karşı cinsi tanıyıp sevmeyi ve saygı duymayı da öğrenir (Çalışandemir vd. 2008, s. 24). Bu sayede çocuğun kendine güveni artar ve ileriki yaşantısında hem kendi cinsiyetindeki hem de karşı cinsten bireylerle dengeli ve sağlıklı ve ilişkiler kurabilir. Dünya Sağlık Örgütüne (WHO) göre ise cinsel eğitim aşağıdaki çıktıları sağlamaktadır:

- Cinsel çeşitliliğe ve cinsiyet farklılıklarına saygı göstermek, cinsel kimlik ve cinsiyet rollerinin farkında olmak.
- Birbirlerinin ihtiyaçlarını ve sınırlarını karşılıklı olarak anlayıp saygı gösterilebilecek ilişkiler kurabilmek ve eşit haklara sahip olmak.
- Cinselliğin fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal ve kültürel yönlerinin farkında olmak.
- İnsan vücudu, gelişimi ve işlevleri hakkında bilgi sahibi olmak.
- Cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi ve cinsel zorlama hakkında uygun bilgileri edinmiş olmak.
- Cinsellik ve ilişkilerle ilgili yaşam becerilerine sahip olmak.
- Cinsellik ile ilgili sorun ve soruların olması durumunda danışmanlık hizmeti ve tıbbi hizmetlere erişim hakkında bilgi sahibi olmak (WHO, 2010b).

2.3. Otizm Spektrum Bozukluğu

İlk olarak 1943 yılında Amerikalı çocuk psikiyatristi Leo Kanner tarafından tanımlanan otizm, sosyal etkileşim ve iletişim becerilerinde gelişimsel yetersizlikler ve sınırlı, tekrarlayan davranış kalıplarıyla karakterize edilen bir nörogelişimsel bozukluk olarak tanımlanmaktadır (National Autism Center [NAC], 2015, s. 11). Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder) olarak adlandırılan Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı'nın 1980 yılında yayımlanan DSM-III kılavuzunda otizm, “yaygın gelişimsel bozukluk” şemsiyesi altında ayrı bir psikiyatrik tanı kategorisi olarak yer almakta ve “bebeklik otizmi” olarak adlandırılmaktadır (DSM-III, 1980). 1987 yılında gözden geçirilerek yayımlanan DSM-III-R (Revised) “bebeklik otizmi” yerine “otistik bozukluk” terimini kullanmıştır. DSM-IV-TR'de otizm sınıflandırması “Genellikle İlk Kez Bebeklik, Çocukluk ya da Ergenlik Döneminde Tanısı Konan Bozukluklar” bölümünde Yaygın Gelişimsel Bozukluklar başlığı altında yer almaktadır. Bu başlık altında; otistik bozukluk, asperger sendromu, başka türlü adlandırılmayan yaygın gelişimsel bozukluk, rett sendromu ve çocukluğun dezintegratif bozukluğu olmak üzere beş farklı bozukluk yer almaktadır (DSM-IV-TR, 2001, s. 70-84). DSM-V'te ise otizm, “Nörogelişimsel Bozukluklar” bölümünde birleştirilmiş tek bir başlık altında “Otizm Spektrum Bozukluğu” olarak yer almaktadır (DSM-V, 2013, s. 50). Bu başlık Köroğlu tarafından Türkçeye çevrilen DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı'nda “Otizm Açılımı Kapsamında Bozukluk” olarak adlandırılmaktadır (DSM-V, 2014, s. 25).

DSM-V'e göre OSB'nin ağırlık düzeyi desteği gerektiren birinci düzey, önemli ölçüde desteği gerektiren ikinci düzey ve çok önemli ölçüde desteği gerektiren üçüncü düzey olarak sınıflandırılmaktadır. Ağırlık düzeyi “toplumsal iletişim” ve “kısıtlı, yineleyici davranışlar” başlıkları altında belirtilen yetersizliklere göre değişmektedir. DSM-V'e göre OSB şu şekilde tanımlanmaktadır:

A. Bireyin farklı ortamlardaki sosyal iletişim ve etkileşimlerinde şu anda görülen ya da daha önce görülmüş kalıcı yetersizlikler olmalıdır. Bu yetersizlikler:

1. Sosyal-duygusal karşılık vermede yetersizlik (örneğin; anormal sosyal yakınlaşma, duyguların ve ilgi alanlarının daha az paylaşılması, sosyal etkileşimi başlatma ve sürdürmede yetersizlik).

2. Sosyal etkileşimde kullanılan sözlü olmayan iletişim davranışlarında yetersizlik (örneğin; göz teması ve vücut dilinde anormallikler, jestleri anlama ve kullanmada yetersizlik, jest ve mimiklerin hiç olmaması).

3. İlişki kurma, sürdürme ve anlamakta güçlük (örneğin; bağlama uygun davranışları sergileyememe, hayali oyunu paylaşma ve arkadaşlık edinmede zorluk, akranlarına ilgisiz kalma).

B. Tekrarlayıcı davranış, ilgi alanları veya basmakalıp davranışların şu anda ya da geçmişte görülmesi. Aşağıdakilerden en az ikisinin varlığı:

1. Kalıplaşmış veya tekrarlayıcı motor hareketler, nesne kullanımı veya konuşma (örneğin; basit motor stereotipiler, oyuncaklarını sıraya dizme veya nesneleri çevirme, ekolali, kendine özgü sözel kalıplar).

2. Rutinlere aşırı bağlılık veya ritüelleştirilmiş sözlü ya da sözlü olmayan davranışlarda ısrar (örneğin; küçük değişikliklere aşırı tepki, geçişlerde zorluklar, sürekli aynı yemeği yeme veya aynı yoldan gitmek isteme, selamlama ritüelleri).

3. Yoğunluk veya odak açısından anormal olan son derece sınırlı, sabitlenmiş ilgi alanları (örneğin; anormal nesnelere aşırı bağlılık, sürekli o nesneyle meşgul olma, aşırı sınırlı veya ısrarcı ilgi alanları).

4. Duyusal girdilere az ya da aşırı tepki gösterme veya çevredeki duyusal yönlerine sıra dışı ilgi (örneğin; acıya/sıcaklığa kayıtsız kalma, belirli ses ve dokulara karşı beklenmedik tepki, nesnelere aşırı dokunma ya da koklama, ışığa ya da harekete kitlenme).

C. Belirtiler erken çocukluk döneminde görülmelidir.

D. Belirtiler sosyal, mesleki ve günlük yaşam alanlarında veya diğer işlevsel alanlarda klinik açıdan belirgin bozukluklara neden olmalıdır.

E. Bu yetersizlikler zihinsel yetersizlik ya da genel gelişimsel gecikme ile daha iyi açıklanamamalıdır (DSM-V, 2013).

En yaygın olarak tanılanan gelişimsel yetersizliklerden biri olan OSB'nin (Foote, 2004, s. 103) tanılanma oranı gün geçtikçe artmaktadır. Hastalıkları Kontrol Etme ve Önleme Merkezi'nin (Centers for Disease Control Prevention [CDD]) Otizm ve Gelişimsel Yetersizlik İzleme Ağı (Autism and Developmental Disabilities Monitoring-ADDM) verilerine göre 2000'li yıllarda her 150 çocuktan birinde görülen otizm günümüzde her 59 çocuktan birinde tespit edilmektedir. AADM, OSB'nin ırk, etnik köken ve sosyoekonomik grup fark etmeksizin her toplumda görüldüğünü,

erkeklerde kızlara oranla yaklaşık dört kat daha yaygın olduğunu belirtmektedir (CDC, 2019).

2.4. OSB Olan Bireylerde Cinsel İstismar ve Cinsel Eğitim

Yetersizliği olan bireylerin cinsel istismara maruz kalma olasılıklarının yetersizliği olmayan bireylere göre daha yüksek olduğunu gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Crosse, 1992; Paul ve Cawson, 2002; Stalker ve McArthur, 2012; Westcott ve Jones, 1999). Bu çalışmalardan biri olan Sullivan ve Knutson'un (2000, s. 1257) araştırmasında, yetersizliği olan çocukların cinsel istismar da dahil olmak üzere kötü muameleyle maruz kalma olasılıklarının yetersizliği olmayan akranlarına göre üç kat daha fazla olduğu belirtilmiştir. Fakat OSB olan bireylerin cinsel istismarı ile ilgili az sayıda araştırma bulunduğundan bu bireylerde cinsel istismarın yaygınlığı ve risk faktörleri hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Ancak daha geniş bir gurubu kapsayan gelişimsel yetersizlik kategorisinde yapılmış çalışmalar bize OSB olan grup için fikir vermektedir (Sevlever vd., 2013, s. 190). Bu kapsamda yapılan çok sayıda araştırma gelişimsel yetersizliği olan bireylerin cinsel istismara maruz kalma riskinin yüksek olduğunu göstermektedir (Bowman, Scotti ve Morris, 2010; McCormack, Kavanagh, Caffrey ve Power, 2005; Tharinger, Horton ve Millia, 1990). Sullivan ve Knutson (2000, s. 1266), zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel istismar riskinin yetersizliği olmayan çocuklara kıyasla dört kat daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. OSB olan bireylerin yaklaşık %70'inde zihinsel yetersizlik görüldüğünden bu kişilerin de cinsel istismara açık olduğunu söyleyebiliriz (Fombonne, 2003, s. 379; La Malfa, Lassi, Bertelli, Salvini ve Placidi, 2004, s. 266). Özellikle OSB olan bireylerde var olan sosyal iletişim ve sosyal etkileşimdeki yetersizlikler bu bireyleri cinsel istismar ve diğer istismar türlerine karşı yüksek bir risk altında bırakmaktadır (Sevlever vd. 2013, s. 191). Buna paralel olarak Sullivan ve Knutson'un (2000, s. 1266) araştırmasında dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların cinsel istismar riskinin neredeyse üç kat, davranış bozukluğu olan çocukların ise 5,5 kat daha fazla olduğu belirtilmiştir. OSB kategorisinde hem zihinsel yetersizlik, hem dil ve konuşma problemleri hem de davranış bozuklukları görülebildiğinden bu bireylerin cinsel istismar riskinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

OSB olan çocuklarda istismarın yaygınlığı üzerine yapılan bir çalışmada çocukların %18,5'inin fiziksel, %16,6'sının ise cinsel istismara uğradığı bildirilmiştir

(Mandell, Walrath, Manteuffel, Sgro ve Pinto-Martin, 2005a, s. 1359). Bir başka araştırmada OSB olan bireylerin istenmeyen cinsel ilişkiye girme olasılığının tipik gelişim gösterenlere göre neredeyse 3 kat, cinsel zorlama yaşama olasılığının 2,7 kat ve tecavüz yaşama olasılığının 2,4 kat daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca tipik gelişim gösterenlerin % 47,4'üne kıyasla OSB olanların %78'inin en az bir cinsel mağduriyet vakası yaşamış olduğu belirtilmektedir (Brown-Lavoie, Viecili ve Weiss, 2014, s. 2189). Bir diğeri araştırmada OSB olan çocukların özellikleri farklı yetersizliklere sahip çocuklar ile karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları, OSB olan altı çocuktan birinden fazlasında ve diğeri tanıları olan dört çocuktan birinde ömür boyu fiziksel istismar öyküsünün olduğunu ve her iki gruptaki çocukların önemli bir kısmında cinsel istismar öyküsünün de yer aldığını göstermektedir (Mandell vd. 2005b, s. 319).

OSB olan bireylerin cinsel istismar riski değerlendirilirken mağdur olmalarına yol açan risk faktörleri göz önünde bulundurulur. Bu faktörler şu şekilde sıralanabilir: OSB olan bireyler sosyal ipuçlarını yorumlama konusundaki yetersizlikleri nedeniyle güvenli olan ve olmayan bireyleri birbirinden ayırt etmekte zorlanabilirler. Toplumdaki diğeri kişilerin olumsuz yaklaşımlarını anlamakta güçlük çekerler. Yaşadıkları bu sosyal-duygusal zorluklar istismara maruz kalma risklerini arttırabilmektedir (Ballan, 2012, s. 676). Bunun yanı sıra OSB olan bireyler çoğu zaman kişisel bakım ve güvenlik ihtiyaçlarının giderilmesi için birden fazla bakıcıyla etkileşim içinde olurlar. Bu kişiler bireyin uygun ve uygunsuz dokunma arasında ayırım yapma yeteneğini zayıflatmaya hizmet edebilecek tuvalet ve duş gibi çeşitli becerileri gerçekleştirmelerine yardımcı olur (Selveler, Roth ve Gillis, 2013, s. 191). OSB olan bireylerin özel hizmetlere ihtiyaç duyması aynı zamanda potansiyel istismarcılarla sık sık temas kurma ihtimalini arttırmakta ve istismarcılar tarafından kolay ulaşılabilir konumda olmalarına neden olmaktadır (Edelson, 2010, s. 7; Selveler vd. 2013, s. 191). Goldman (1994, s. 94) çalışmasında istismarcıların yarısından fazlasının mağdurlarıyla yetersizliğı olan kişilere sağlanan destek hizmetler aracılığıyla iletişim kurduğunu bildirmektedir.

OSB olan bireylerin cinsel istismara maruz kalma riskini artıran bir diğeri faktör iletişimde yaşadıkları zorluklardır (Ballan, 2012, s. 676). Olası bir istismar durumunda yaşadıklarını başka kişilere açıklayamayacak olmaları istismarcılar tarafından hedef haline gelmelerine neden olabilmektedir. Bir başka risk faktörü, OSB olan bireylerin karşılaştıkları sosyal zorluklara rağmen sosyal olarak kabul edilme arzusundan kaynaklanmaktadır. İstismarcı kişi kendisini arkadaş olarak tanıtarak OSB olan bireyle

kolaylıkla iletişime geçme fırsatını yakalamaktadır. Sonuç olarak, OSB olan bireylerin hem sosyal-duygusal alanlarda hem de iletişim alanında yaşadıkları zorluklar bu bireyleri istismarcılar tarafından ideal hedef haline getirebilmektedir (Edelson, 2010, s. 16).

OSB'nin doğasına özgü sınırlılıklar dışında cinsel istismar riskini artıran bir diğer faktör cinsel bilgi ve deneyimlerinin yetersiz olmasıdır. Bu bireylerin cinsel bilgi düzeylerinin düşük olması onları OSB'ye sahip olmakla açıklanabilecek risklerin ötesinde risk altına sokar. Bilgi ve cinsel mağduriyet arasındaki ilişki önemli klinik bulgularla desteklenmiştir (Brown-Lavoie vd. 2014, s. 2185). Bu durum cinsel bilgi ediniminin önemini ortaya koymaktadır. Bilimsel ve doğru cinsel bilgi edinimi ise cinsel eğitim ile mümkündür (Günçe, 1978 s. 27). Cinsel eğitim, OSB olan bireyin sağlıklı cinsel gelişimine büyük katkı sağlayacağı gibi cinsel istismar riskini de azaltacaktır (Edelson, 2010, s. 16). Çünkü cinsel eğitimin en önemli hedeflerinden biri çocukların kendini cinsel istismar ve saldırılardan koruyabilecek bilgi ve beceriler geliştirmelerini sağlamaktır (Çetin Gündüz ve Demirli Yıldız, 2016, s. 5).

Tipik gelişim gösteren çocuklar akran etkileşimleri, gözlem ve cinsel eğitim yoluyla cinsel normları öğrenebilirken OSB olan çocuklar çoğu zaman bu fırsatlara sahip olamamakta veya yetersizliklerinden dolayı fırsatlardan yararlanamamaktadır. Bu nedenle OSB olan çocuklar, bireysel özelliklerine göre özel olarak tasarlanmış cinsel eğitim programlarına gereksinim duyarlar. Onlar için özel olarak planlanmış cinsel eğitim, sosyal kuralları öğrenmelerinin yanı sıra istismarın önlenmesi için de önemlidir (Curtis, 2017 s. 11). Fakat OSB olan bireylerin asexual olduğuna dair toplumda yer alan yanlış inanış nedeniyle bu bireylere uygun cinsel eğitim sağlanmamaktadır (Edelson, 2010, s. 16). Oysa OSB olan bireylerde cinselliğin biyolojik açıdan seyri tipik gelişim gösteren bireylerle aynıdır. Ancak tipik gelişim gösteren bireylerle OSB olan bireylerin gelişim hızları ve nitelikleri aynı olmadığı için bu bireylerin yaşlarına bağlı olarak kazandığı deneyimler, kavramsal gelişim hızı ve düzeyi aynı olmayacaktır. Bu durum OSB olan bireylerin aynı biyolojik yapıya sahip akranlarıyla cinsel kimlik, cinsel yaşam, cinsel doyum vb. konularda farklı seviyelerde olacaklarını göstermektedir (Ateş ve Ateş, 2005, s. 53). Fakat bu farklılık OSB olan bireylerin de cinsel varlıklar olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Dolayısıyla OSB olan bireyler de cinsel eğitime ihtiyaç duymaktadır. Bu bireylerin eğitimlerinde, uygun araç gereç ve yöntemlerle çeşitli becerilerin öğretilmesine yer verildiği gibi cinsel eğitime de mutlaka yer verilmelidir

(Edelson, 2010, s. 16). Bu eğitim OSB olan bireyin yaşından çok var olan gelişim düzeyi dikkate alınarak sunulmalıdır (Ateş ve Ateş, 2005, s. 57).

OSB olan bireylere cinsel eğitim verilmesi kadar bu eğitimin içeriğinde yer alacak konular da önemlidir. Cinsel eğitim programı hazırlanırken yetersizliği olan bireylerin özel gereksinimlerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Program hazırlamanın ilk adımı çocuğun mevcut durumunu ve gereksinimlerini belirlemek olmalıdır. Çocuğa uygun hedeflerin belirlenmesi sürecinde aile bireylerinden ve öğretmenlerden edinilen bilgiler dikkate alınır (Çakmak ve Çakmak, 2018, s. 29). Çocuğun cinsel gelişiminin hangi aşamada olduğunu belirlemek için davranışların beceri analizi yapılarak hazırlanan performans alım formlarından yararlanılabilir. Çocuğun cinsel gelişim özellikleri ve cinsel eğitim gereksinimleri belirlendikten sonra çocuğa en uygun eğitim planını hazırlamak mümkündür (Yılmaz, 2015, s. 54-55).

Çetin Gündüz ve Demirli Yıldız (2016, s. 5) genel bir cinsel eğitimin içeriğinde iyi dokunuş ile kötü dokunuş arasındaki farkı ayırt edebilme, istismar durumunda yapabileceklerine dair davranış repertuarı geliştirme ve gerek duyduğunda başvurabileceği kaynakları bilme gibi konuların yer alması gerektiğini belirtmiştir. OSB olan bireylere verilen cinsel eğitimde de benzer konulara yer verildiği görülmektedir. Örneğin Amerika’da OSB olan bireylerin devam ettiği bir okulda hazırlanan cinsel eğitim programında, her biri belirli davranışsal hedefleri içeren altı farklı üniteye yer verilmiştir. Bu üniteler: 1) Vücut parçalarının tanımlanması, 2) Adet döngüsü, 3) Mastürbasyon, 4) Fiziksel muayeneler, 5) Kişisel hijyen ve 6) Sosyal davranışlar olarak belirlenmiştir (Melone ve Lettick, 1983, s. 169-186). OSB olan bireylerin cinsel becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan bir başka eğitim programının içeriğinde; cinsellik ve iletişim, aşk ve arkadaşlık, cinselliğin fizyolojik yönleri, cinsel ilişkiler ve diğer cinsel davranışlar, duygular, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve önlenmesi, cinsel yönelim, alkol-uyuşturucu ve cinsellik, cinsel istismar ve uygunsuz cinsel davranışlar, romantik ilişkilerde cinsiyetçilik ve şiddet, duyguları yönetmek, zihin teorisi ve yakınlık konuları yer almıştır (Henault, 2006, s. 107-179). OSB olan bireylere sosyal öyküler aracılığıyla cinsel eğitimin verildiği bir çalışmada ise öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan sosyal öyküler; özel ve kamusal alan, özel vücut bölümleri, mastürbasyon, hoş olan ve olmayan dokunuşlar, ilişki türleri, büyüme ve gelişme, üreme sistemi, adet döngüsü ve hijyen, cinsel duygular, cinsel ilişki, gebelik, doğum kontrolü ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar konularını içermiştir (Stankova ve

Trajkovski, 2020, s. 383). Çocuğu OSB ve down sendromlu olan ailelerin çocuklarına verdikleri cinsel eğitimin incelendiğı bir araştırmada bazı ailelerin çocuklarına cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, eşcinsellik, adet döngüsü ve ıslak rüyalar gibi çeşitli konularda cinsel eğitim verdikleri görülmüştür (Reed, 2010, s. vii).

Kostigen (2020, s. 4) OSB olan öğrenciler için hazırlanacak cinsel eğitim programının birincil odak noktasının öz bakım becerileri olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun nedenini, mahremiyet kavramı geliştirmek ve istismarı önlemek için bağımsızlığın önemine vurgu yaparak açıklamıştır. Fakat mevcut cinsel eğitim programlarında bu becerilere yer verilmediğı görülmektedir. Sala, Hooley, Attwood, Mesibov ve Stokes (2019, s. 353) yaptıkları incelemede OSB ve zihinsel yetersizliğı olan bireylere cinsellik ve ilişki eğitimi vermek için kullanılan eğitim programlarında kişisel cinsellik (ör. cinsel yönelim, mastürbasyon) ve ilişkilerden (ör. flört, duygular, ebeveynlik) daha çok biyolojik içerik (ör. anatomi, ergenlik, üreme) ve öz farkındalık/güvenlik (ör. sınırlar, girişkenlik, mahremiyet konuları üzerine odaklanıldığını belirlemiştir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ulusal ve uluslararası alanyazında yapılan tarama sonucu ulaşılan OSB olan bireylere yönelik cinsel eğitim ve cinsel istismar konulu çalışmalara yer verilmiştir. İlgili alanyazında yer alan çalışmalar konularına göre OSB olan bireylerde cinsel istismar ve cinsel eğitim olmak üzere iki farklı başlık altında incelenmiştir.

2.2.1. OSB Olan Bireylerde Cinsel İstismar Konulu Çalışmalar

Konstantareas (1998) çalışmasında, dil çıktısı olmayan OSB olan çocuk ve yetişkinler tarafından alternatif destekleyici araçlarla üretilen cinsel istismar iddialarının geçerliliğini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada öncelikle alternatif destekleyici iletişim tekniğinin geçerliliğini ele alan araştırmaların sonuçları sunulmuş ardından tekniğin cinsel istismar iddialarını açıklığa kavuşturmada nasıl kullanılabileceğini göstermek amacıyla bir vaka sunulmuştur.

Mandell vd. (2005a) yaptıkları çalışmada OSB olan çocukların maruz kaldığı fiziksel ve cinsel istismarın demografik ve psikososyal ilişkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada OSB olan 156 çocuktan 1997-2000 yılları arasında Çocuklar ve Aileleri için Kapsamlı Toplum Ruh Sağlığı Hizmetleri Programı'nın ulusal

değerlendirmesi için toplanan veriler kullanılmıştır. İstismara uğrayan çocukların farklı özelliklerinin istismara uğramayanlara göre ilişkisini belirlemek için ikili ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, OSB olan 156 çocuğun %18,5'inin fiziksel istismara ve %16,6'sının cinsel istismara uğradığını göstermiştir. Fiziksel olarak istismara uğramış çocuklar daha çok cinsel eylemde veya taciz edici davranışta bulunmuştur. Ayrıca bu çocuklar intihar girişiminde bulunmuş veya çocukların akademik ya da davranışsal sorunları olmuştur. Cinsel istismara uğramış çocuklar ise daha çok cinsel eylemde bulunma, intihar veya diğer kendine zarar verici davranışlarda bulunmuş, evden kaçmış veya psikiyatri kliniğine kaldırılmıştır.

Edelson (2010) derleme çalışmasında, OSB olan çocukların cinsel istismara maruz kalma riskini artıran ve istismarın ortaya çıkmasını engelleyen faktörleri açıklamıştır. Çalışmada OSB olan çocukların cinsel istismarına ilişkin iki önemli nokta tartışılmıştır. Bunlardan ilki, OSB olan çocukların cinsel istismar riski altında olmaları ve bu istismarın meydana gelmesi halinde yapacakları açıklamanın anlaşılmasının güç olabileceği; ikincisi, cinsel istismara uğrayan OSB olan çocukların sergileyecekleri davranışların olası bir cinsel istismar göstergesi yerine gözden kaçabilecek ya da OSB'den kaynaklandığı düşünülebilecek davranışlar şeklinde olabilmesidir. Çalışmanın sonucunda, OSB olan bir çocuğun cinsel istismara uğrayıp uğramadığını belirlemek için güvenilir yöntemlerin bulunması gerektiği belirtilmiştir.

Johnston (2010) çalışmasında OSB olan iki çocuğa oyun oynama yoluyla cinsel istismarı önleme becerilerini öğretmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla cinsel istismarı önleme programı geliştirilmiştir. Program paketi, aile ortamında kullanılmak üzere tasarlanmış bilgilendirici hikâye kitaplarını da içeren bir masa oyunundan oluşmaktadır. Çalışmanın sonuçları, cinsel istismarı önleme ile ilgili becerilerin bir oyun formatında yetersizliği olan çocuklara öğretilebileceğini göstermiştir. Aynı zamanda, oyun içinde öğrenilen beceriler oyun oynama yoluyla öğretilmeyen yeni durumlara genellenmiştir. Çalışma, ebeveynlerin cinsel istismarı önleme materyalini OSB olan çocuklarına etkili bir şekilde sunabildiğini göstermiştir.

Sevlever vd. (2013) OSB olan bireylerde cinsel istismar ve cinsel suç ele alan bir literatür taraması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada OSB olan kişilerin özelliklerinin, bu kişilerin cinsel mağduriyet yaşaması ve cinsel suç işlemesi ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Çalışmada OSB olan bireylerin orantısız bir şekilde cinsel istismar ve mağduriyet yaşama riski altında olabileceği belirtilmiştir. OSB ve cinsel suç

konusunda yapılan sınırlı sayıda araştırma ise OSB olan kişilerin cinsel suç işleme olasılığının tipik gelişim gösteren bireylerden daha yüksek olabileceğini düşündürmüştür.

Süzer (2015) çalışmasında sosyal öykü yönteminin OSB olan bireylere cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretilmesindeki etkililiğini araştırmıştır. Tek denekli araştırma yöntemine göre desenlenen araştırmaya İstanbul ve Eskişehir illerinden OSB tanısı olan 10 ve 17 yaş aralığındaki üç denek katılmıştır. Araştırma bulguları araştırmaya katılan üç katılımcının da sosyal öykü uygulaması aracılığıyla tacizden korunma becerilerini öğrendiklerini ve farklı kişi, ortam ve taciz türlerine genelleme yapabildiklerini göstermiştir.

Kenny vd. (2020) yaptıkları çalışmada OSB olan çocukların (3-18 yaş) ebeveynlerinin, çocuklarıyla cinsel istismar da dahil olmak üzere cinsellik konuları üzerine iletişim kurma biçimlerini incelemiştir. Katılımcılar çevrimiçi anketi tamamlayan 87 ebeveyninden oluşmuştur. Araştırmanın sonuçları, ebeveynlerin OSB olan çocuklarının cinsel mağduriyet yaşamasından endişe duyduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca ebeveynlerin birçoğu çocuklarıyla cinsel eğitimin bazı yönleri hakkında konuşmuş olsa da çoğu bu tür konularla başa çıkma konusunda kendini yetersiz hissettiğini ifade etmiştir. Çalışmanın sonucunda OSB olan çocuklar için cinsel istismarın önlenmesi konusunu da içeren bir cinsel eğitim programının hazırlanması önerilmiştir.

2.2.2. OSB Olan Bireylerde Cinsel Eğitim Konulu Çalışmalar

Literatürde OSB olan bireylerin cinsel eğitimi konusunu farklı açılardan ele alan pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları benzer amaçlara yönelik olarak yapılmıştır. Bu bölümde birbirine yakın amaçlar ile gerçekleştirilen araştırmalar aynı paragrafta açıklanmıştır. İlk paragrafta cinsel eğitimin önemi ve gereksinimi ikinci paragrafta ise cinsel eğitimde sosyal öykü kullanımı konulu çalışmalar sunulmuştur. Ardından OSB olan bireylerde cinsel eğitim konulu diğer çalışmalar geçmişten günümüze doğru sıralanarak ayrı ayrı açıklanmıştır.

Literatürde OSB olan bireylerin cinsel eğitim gereksinimine yönelik birden çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Sullivan ve Caterino (2008)'un çalışmasında, OSB olan bireylerde cinsel eğitime duyulan gereksinim ele alınmıştır. Çalışmada sunulan ilgili literatür, OSB olan bireylerde yüksek oranda cinsel davranış

olduğunu göstermiştir. Bir diğer çalışmada Travers ve Tincani (2010), OSB olan çocuk ve ergenlere cinsel eğitim verilmesini destekleyen bir araştırma ortaya koymuştur. Çalışmada OSB olan bireylerin özellikleri göz önünde bulundurularak cinsel eğitim verilmesine ilişkin gerekçeler ile verilmemesinin yaratacağı olası sonuçlar bir arada sunulmuştur. Benzer bir çalışmada Curtis (2017), OSB olan ergenler için cinsel eğitimin neden önemli olduğunu ele almıştır. Aynı konuyu ele alan bir diğer çalışmada Ismiarti, Rohmad ve Yusuf (2019), OSB olan bireylerin cinsel tacize daha yatkın olduğunu belirterek bu bireylere verilecek cinsel eğitimin kendilerini cinsel tacizden ve sömürüden koruyabilmeleri açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Mackin, Loew, Gonzalez, Tykol ve Christensen (2016) ise yaptıkları çalışmada ebeveynlerin, OSB olan çocuklarının cinsel eğitim gereksinimine yönelik algılarını tanımlamıştır. Nitel araştırma tasarımı ile gerçekleştirilen çalışmada veriler odak grup ve bireysel görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Tüm ebeveynler belli bir düzeyde cinsel eğitimin gerekli ve önemli olduğunu belirtmiştir. Çalışmanın sonucunda; OSB olan ergenlerin bilgi ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği ve yetişkinliğe geçişte sağlıklı bir cinselliğe sahip olabilmeleri için bu konuda daha çok araştırmaya ve gelişmiş klinik hizmetlere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Güven (2021) ise derleme çalışmasında OSB olan bireylerde kapsamlı cinsel eğitim konusunu farklı açılardan incelemiştir. Araştırmada OSB olan bireylerin kapsamlı cinsel eğitim gereksinimi vurgulanmış, bu eğitimde yer alması gereken konular ve kişilere yönelik bilgiler sunulmuştur. Araştırma sonucunda OSB olan bireylerin cinsel eğitim alma hakkına ve bu eğitimin sağlanması için özel eğitim öğretmenleri ile diğer uzmanların işbirliğine dikkat çekilmiştir.

Tarnai ve Wolfe (2008) yaptıkları çalışmada, OSB olan bireylere uygun sosyal beceri ve davranışların öğretilmesinde kullanılan sosyal öykü tekniğinin cinsel eğitim verme amacıyla kullanıldığı herhangi bir araştırma olmadığını belirtilerek cinsel eğitimde sosyal öykü kullanımının etkililiğini tartışmıştır. Aynı konuyu ele alan bir diğer çalışmada Stankova ve Trajkovski (2020) OSB olan çocuklara cinsel eğitim verme amacıyla kullanılan sosyal öykü tekniğinin etkililiğini araştırmıştır. Çalışmada OSB olan üç katılımcıya sosyal öykü tekniği ile altı ay süren cinsel eğitim verilmiştir. Çalışmanın bulguları sosyal öyküler aracılığıyla verilen cinsel eğitimde altı aylık sürenin, bilgiyi arttırmak ve genişletmek için yeterli olduğu ancak gözle görülür davranışsal değişiklikleri fark etmek için yetersiz olduğunu ortaya koymuştur.

Reed (2010) alışmasında çocuğu OSB veya down sendromlu olan ailelerin çocuklarına verdikleri cinsel eğitimi incelemiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Çalışmanın odak noktası ailelerin deneyimleri, oğullarına veya kızlarına cinsellik hakkında ne ve nasıl öğrettikleri olmuştur. Çalışmada ebeveynlerin yaşadıkları deneyimleri keşfetmek amacıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme transkriptlerinin analizi sonucunda ebeveynler, çekingen ve kendinden emin ebeveynler olmak üzere iki kategoriye ayrılarak incelenmiştir. Çekingen ebeveynler çocuklarına cinsel eğitim verme nedenlerini çocuklarının toplum içinde utanması veya gvenlikleriyle ilgili endişelere dayandırmıştır. Cinsel eğitim konusunda çok az kaynak bulduklarını veya hiç bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu kategoride yer alan ebeveynler çocuklarını cinsel bir varlık olarak düşünmekte güçlük çekmiştir. Kendinden emin ebeveynler ise çocuklarına adet kanaması, mastürbasyon, uykuda boşalma ve eşcinsellik gibi konuların yer aldığı kapsamlı bir cinsel eğitim sağlamıştır. Bu kategorideki ebeveynler, çocuklarına cinselliği öğretmede yararlı buldukları çeşitli kaynaklardan faydalandıklarını ve çocuklarını cinsel bir varlık olarak düşündüklerini ifade etmiştir.

Gülşen (2011) alışmasında, OSB olan ergenlerin cinsel eğitimi konusunda psikolojik danışman ve özel eğitim ğretmenlerinin görüşlerini almıştır. KKTC’de yürütülen bu çalışmada 30 özel eğitim ğretmeni ve 30 psikolojik danışman ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde psikolojik danışmanlar ve özel eğitim ğretmenleri, OSB olan ergenlerin ergenlik döneminde problem yaşadığını belirtmiş ancak bu bireylere verilmesi gereken cinsel eğitim konusunda bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir.

Bekiroğulları, Gulsen ve Soyturk (2011), OSB olan ergenlerin cinsel eğitimindeki sorunları incelemeye yönelik nitel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın verileri özel eğitim öğretmenleri ve eğitim psikologları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın amacı, OSB olan kişilere verilecek cinsel eğitim ile ilgili sorunları tespit etmek ve özel eğitim öğretmenleri ile eğitim psikologlarının ailelerin ihtiyaçlarına yönelik rehberliği sağlamak için neler bilmeleri gerektiğini belirlemektir. Çalışmanın sonucunda eğitim psikologları ve özel eğitim ğretmenlerinin cinsel eğitim konusunda bilgi eksikliği olduğu ortaya çıkmıştır.

Tullis ve Zangrillo (2013) alışmasında OSB olan ergenler ve yetişkinler için kapsamlı ve bilimsel dayanaklı cinsel eğitim programının eksikliğini ortaya koymuştur.

Çalışmada, cinselliği ele alan mevcut bazı öğretim programlarının olduğu fakat bu programların deneysel dayanağının olmadığı belirtilmiştir. Çalışmanın sonucunda, OSB olan ergen ve yetişkinler için cinsel eğitim konulu daha fazla araştırma yapılması önerilmiş ve program geliştirme için önemli noktalar vurgulanmıştır.

Graham Holmes (2013) yaptığı çalışmada OSB semptomları, romantik beklentiler ve ebeveynlerin cinsel eğitim sağlaması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemi 12-18 yaş arası OSB tanısı almış çocuğu olan 120 ebeveynden oluşmaktadır. Çalışmanın verileri ebeveynler tarafından doldurulan çevrimiçi bir anket yoluyla toplanmıştır. 50 maddeden oluşan anket; çocuklar ve ebeveynler hakkındaki demografik sorular, çocuğun OSB semptomları ve cinsel davranışları, ebeveyn beklentileri ve ebeveyn tarafından sağlanan cinsel eğitimle ilgili soruları içermektedir. Anketler ile elde edilen verilerin regresyon analizleri, genel OSB belirtilerinin ebeveynlerin romantik beklentilerini yordadığını ancak ebeveynlerin cinsellik eğitimi sağlamasını öngörmediğini göstermiştir. Keşifsel regresyon analizleri, çocuklarıyla cinsellik hakkında iletişim kurma yetenekleri konusunda kendilerini daha etkili olarak değerlendiren ebeveynlerin ve kendilerini çocuklarının cinsel gelişimini yönetmeye daha hazır olarak değerlendiren ebeveynlerin çocuklarıyla daha fazla sayıda cinsellikle ilgili konuyu ele aldığını göstermiştir.

Beddows ve Brooks (2015) çalışmasında OSB olan ergenlerde uygunsuz cinsel davranış konulu 42 makaleyi incelemiştir. Bu incelemenin amacı, OSB olan ergenlerde ortaya çıkan uygunsuz davranış türlerini tanımlamak, bu davranışların neden ortaya çıktığını açıklamak ve uygun eğitimi önermektir. Çalışmanın sunucunda bu ergenlerde ortaya çıkan cinsel davranışlar arasında hipermastürbasyon, halka açık mastürbasyon, uygunsuz romantik hareketler, uygunsuz uyarılma ve teşhirciliğin yer aldığı belirtilmiştir. Bu davranışların, normal ergenliğin anlaşılmaması, uygun cinsel eğitimin olmaması ve diğer ilişkili sorunlardan kaynaklandığı düşünülmüştür.

Hannah ve Stagg (2016) çalışmasında OSB olan genç yetişkinlerin cinsel eğitim ve cinsel farkındalığa yönelik duygularını araştırmıştır. Araştırmanın verileri iki farklı anket ve 20 tipik gelişen, 20 OSB olan birey ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Analizler sonucunda cinsel eğitimle ilgili duyguların OSB olan ve olmayan grup arasında farklılık göstermediği bunun yanı sıra cinsel farkındalığın ölçütlerinde önemli ölçüde farklılık olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonucunda OSB

olan bireyler için yeterli cinsel eğitimin olmadığı belirtilmiş, bu ihtiyacın karşılanması için belirli yöntemlerin ve eğitim programının gerekli olduğu öne sürülmüştür.

Apteslis (2019) çalışmasında, OSB olan bireylerin cinsel eğitimi konusunu Yunan toplumu özelinde ele almıştır. Çalışmada OSB olan ve olmayan okul çağındaki çocukların ebeveynlerinin cinsel eğitime ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, çocuğu OSB olan ve olmayan ebeveynlerden yaşı daha büyük olanların OSB olan çocukların cinsel eğitimi konusunda daha ilerici olduklarını ve ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça OSB olan çocuklara cinsel eğitim verilmesini kabul ettiklerini göstermiştir. Sonuç olarak, her iki ebeveyn grubu da cinsel eğitimin OSB olan gençlerin doğru cinsel kararlar almalarına ve kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olacağını ifade etmiştir.

Hansen (2019) çalışmasında, ebeveynlerin OSB olan çocuklarının cinsel eğitim ihtiyacına ilişkin görüşlerini almıştır. Çalışmada çocuğu OSB olan ebeveynler ile 60 dakikalık yarı yapılandırılmış nitel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde, OSB olan çocuklarla çalışan ruh sağlığı uzmanlarından alınan geri bildirimler göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından oluşturulan bir soru formu kullanılmıştır. Katılımcılar, yaşantılarından yola çıkarak çocuklarının cinsel eğitim almasını önemsediklerini ve ruh sağlığı uzmanlarının kendilerine önleyici destek sağlamasını istediklerini belirtmişlerdir.

Sala vd. (2019) çalışmasında OSB ve zihinsel yetersizliği olan bireylere cinsellik ve ilişki eğitimi vermek için kullanılan eğitim programlarını içerik, sunum yöntemi, davranışsal sonuçlar, bilgiyi değiştirmedeki etkililiği ve sınırlılıkları yönünden sistematik olarak incelemiştir. Çalışmaya, OSB ve zihinsel yetersizlik tanısı konmuş bireylere uygulanan cinsellik ve ilişki eğitimi müdahalelerini nicel olarak değerlendiren 33 araştırma dahil edilmiştir. Eğitim programlarında, kişisel cinsellik (ör. cinsel yönelim, mastürbasyon) ve ilişkilerden (ör. flört, duygular, ebeveynlik) daha çok biyolojik içerik (ör. anatomi, ergenlik, üreme) ve öz farkındalık/güvenlik (ör. sınırlar, girişkenlik, mahremiyet) konuları üzerine odaklanıldığı görülmüştür. Araştırmaya dahil edilen çalışmalardaki programların genel kalitesi zayıf olmakla beraber programların çoğunun etkili olduğu görülmüştür.

Galanis, Gena, Gkogkos ve Staveri (2019), gerçekleştirdikleri vaka çalışmasında yaygın gelişimsel bozukluk tanılı bir ergenin cinsel davranış alanında gelişmesi ve uygunsuz davranışlarının en aza indirgenmesi amacıyla kullanılan uygulamalı davranış

analizi müdahalesinin etkililiğini araştırmıştır. Çalışmanın bulguları, belirtilen cinsel eğitim hedeflerinin çoğuna ulaşıldığı ancak bir hedefe -uygunsuz davranışın azaltılması- yalnızca geçici olarak ulaşıldığını göstermiştir.

Solomon, Pantalone ve Faja (2019) çalışmasında OSB olan yetişkinlerin cinsel eğitimi ile ilişkili literatürü Bilgi-Motivasyon-Davranışsal Beceriler modelini kullanarak ele almıştır. Çalışmada alandaki yeni uygulamalar ve verilere yer verilmiştir.

Kostigen (2020) yaptığı vaka çalışmasında özel bir özel eğitim okulunda cinsel eğitimin nasıl verildiğini keşfetmeyi amaçlamıştır. Çalışmada OSB ve zihinsel yetersizliği olan ergen ve genç yetişkinlerin cinsellikle ilgili becerilerinin desteklemesinde okul müfredatının etkililiği personelin algılarına dayalı olarak incelenmiştir. Araştırmacı kurumda farklı düzeylerde çalışan 11 personel ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiş ve katılımcıları rutin sorumluluklarını yerine getirirken gözlemlemiştir. Bununla birlikte personelin cinsel eğitim konusunda aldığı bilgileri belirlemek amacıyla kurumun resmi belgelerini analiz etmiştir. Çalışmanın sonuçları, hizmet personeli için profesyonel bir eğitime ve sürekli desteğe ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Ayrıca cinsel eğitimin OSB olan nüfus için önemli bir güvenlik becerisi olduğu, cinsel eğitim programının tüm öğrencilere onların özel ihtiyaçlarına göre kişiselleştirilerek sunulması gerektiği belirtilmiştir.

Chianese, Jackson ve Souders (2020) çalışmasında OSB olan bireylerde cinsel bilgiyi etkileyen faktörleri ve bu bireylere verilen psikoseksüel eğitimin sonuçlarını değerlendirmiştir. Çalışmaya, gerekli kriterleri karşılayan dokuz makale dahil edilmiştir. Çalışma sonuçları, OSB olan yetişkinlerin tipik gelişim gösteren yetişkinlerle karşılaştırıldığında cinsellikle ilgili daha az bilgiye sahip olduğunu, daha fazla mağduriyet yaşadıklarını ve cinsel bilgiye daha az sosyal olan kaynaklardan ulaştığını göstermiştir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarını eğitmek için çok az desteğe sahip oldukları, zihinsel yetersizliği ve şiddetli semptomları olan çocuklara daha az cinsel eğitim verdikleri ifade edilmiştir.

Rooks-Ellis, Jones, Sulinski, Howorth ve Achey (2020) yaptıkları çalışmada otizm de dahil olmak üzere zihinsel ve gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlere ve bakıcılara kısa bir cinsel eğitim verilmiştir. Cinsel eğitim programına katıldıktan sonra ebeveynlerin; 1) tutum ve inançlarında, 2) iletişim düzeylerinde ve 3) cinsellikle ilgili konuları öğretme yeterliliğinde istatistiksel olarak anlamlı bir değişiklik ortaya çıkmıştır. Ebeveynler, çocuklarına cinsellikle ilgili bilgileri etkili bir şekilde

sunmalarını sağlayacak stratejiler öğrenmişlerdir. Çalışmanın sonucunda eğitimcilerin cinsel eğitim ihtiyacı konusundaki farkındalıklarının artırılması ve ailelerle iş birliği yapmaya teşvik edilmesi önerilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde çalışmanın metodolojisi ile ilgili olarak araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesi basamaklarında izlenecek yol ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların ve algıların tüm yönleriyle doğal ortamında gerçekçi bir biçimde ele alınarak nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). Temel nitel araştırma yöntemi ise insanların kendi dünyalarını nasıl inşa ettikleriyle, deneyimlerini ne şekilde yorumladıklarıyla ve deneyimlerine hangi anlamları yükledikleriyle ilgilenmektedir. Temel amaç insanların deneyimlerini ve yaşamlarını nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2009, s. 22-23). Bu araştırmada temel nitel araştırma yönteminin tercih edilme sebebi OSB olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin OSB olan bireylerde cinsel istismar ve cinsel eğitim konuları ile ilgili görüşlerini, karşılaştıkları zorlukları, deneyimlerini, konuya bakış açılarını, algılarını ve önerilerini belirleyebilmektir.

Temel nitel araştırmalarda veriler görüşmeler, gözlemler veya belge analizi yoluyla toplanmaktadır (Merriam, 2009, s. 23). Bu araştırmada verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmanın amacına uygun bir şekilde hazırlanan sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmaktadır. Araştırmacı, formda yer alan sorulara ek olarak görüşme sırasında ortaya çıkan konuya ilişkin alt boyutları öğrenmek amacıyla yeni sorular yöneltebilmektedir (Beltekin, 2018, s. 119). Görüşmelerde ayrıntılı ve derinlemesine veri toplanarak mevcut durumu anlama ve açıklama hedeflenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi, araştırmaya dahil etme kriterlerine

uygun kişi ya da durumlardan başlanarak diğeri kişi ya da durumlara ulaşılmasını sağlamaktadır (Uğurlu, 2018, s. 339). Bu örneklem belirleme yöntemi, araştırmanın etik kurul izni bulunmasına karşın araştırmanın yapılacağı şehirdeki yetkili mercilerin konunun devlet okullarında incelenmesi için uygun olmadığı yönündeki kararlarının ardından belirlenmiştir. Kartopu örnekleme yöntemi ile araştırma kriterlerine uygun olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğretmenlere ulaşılabilmiştir. Araştırmaya OSB olan öğrencilerle çalışan veya daha önce çalışmış 19 özel eğitim öğretmeni gönüllük esas alınarak dahil edilmiştir.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeler ilk olarak yüz yüze, araştırmacının yaşadığı şehirdeki ulaşılabilen ve gönüllü öğretmenler ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin araştırmacıyı farklı şehirlerdeki öğretmenlere yönlendirmesi sonucunda görüşmelere telefon aracılığıyla devam edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla ortaya çıkan veriler birbirini tekrar etmeye başladıktan sonra (doyum noktası) yeterli öğretmen sayısına ulaşıldığına karar verilmiş ve örnekleme süreci tamamlanmıştır. Toplamda 19 özel eğitim öğretmeniyle gerçekleştirilen görüşmelerin sekizi yüz yüze, 11'i ise telefon ile yapılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin 10'u erkek dokuzu kadındır. 19 özel eğitim öğretmenin 17'si zihin engelliler öğretmenliği, biri işitme engelliler öğretmenliği, biri de özel eğitim öğretmenliği lisans mezunudur. Katılımcılardan 18'inin eğitim durumu lisans iken bir katılımcı özel eğitim alanında yüksek lisans yapmıştır. Katılımcıların mesleki kıdemleri bir ile 13 yıl arasında değişmektedir. Yaşları 23 ile 37 arasında değişmekle beraber yaş ortalaması 28'dir. Katılımcıların yedisi özel eğitim uygulama okulunda, sekizi özel eğitim sınıfında, biri özel eğitim anaokulunda, ikisi özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde, biri özel eğitim meslek okulunda çalışmaktadır. Katılımcıların dördü cinsel gelişim/cinsel eğitime ilişkin herhangi bir kurs ya da ders kapsamında eğitim almadığını belirtirken 15'i lisans eğitiminde gelişim psikolojisi dersi kapsamında bu konuya değindiklerini belirtmiştir. Özel gereksinimli bireylerde cinsel gelişim/cinsel eğitim konusunda ise 11 katılımcı hiçbir ders ya da kurs almadığını belirtirken yedi katılımcı özel eğitimde cinsel eğitim konulu seminere katıldığını, bir katılımcı ise katıldığı özel eğitim uygulamaları eğitici eğitimi programının kapsamında cinsel eğitimin de olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin detaylı bilgi Tablo 3.1'de yer almaktadır.

Tablo 3.1 *Katılımcı Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler*

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Mezun Olunan Bölüm	Mesleki Kıdem	Çalışılan Okulun Türü	CG/CE İlişkin Alınan Ders/Kurs	Özel Gereksinimli Bireylerde CE İlişkin Alınan Ders/Kurs
Ö1	26	E	Lisans	ZEÖ	3 yıl	ÖEUO	—	—
Ö2	26	E	Lisans	ZEÖ	4 yıl	ÖEUO	GP	CE
Ö3	35	E	Lisans	ZEÖ	1 yıl	ÖEUO	—	—
Ö4	23	K	Lisans	ZEÖ	1.5 yıl	ÖEUO	GP	CE
Ö5	28	E	Lisansüstü	ZEÖ	6 yıl	ÖEUO	GP	CE
Ö6	31	E	Lisans	ZEÖ	8 yıl	ÖEUO	GP	CE
Ö7	31	K	Lisans	ZEÖ	5 yıl	ÖEUO	GP	—
Ö8	24	E	Lisans	ZEÖ	1 yıl	ÖES	GP	—
Ö9	30	E	Lisans	ZEÖ	6 yıl	ÖEUO	GP	CE
Ö10	26	E	Lisans	ZEÖ	3 yıl	ÖEUO	GP	—
Ö11	25	K	Lisans	ZEÖ	2 yıl	ÖES	—	CE
Ö12	25	K	Lisans	ZEÖ	3 yıl	ÖERM	GP	—
Ö13	35	E	Lisans	ZEÖ	6 yıl	ÖES	GP	—

Tablo 3.1 (Devam)

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Mezun	Mesleki	Çalışılan	CG/CE	ÖzelGereksinimli
Kodu			Durumu	Olunan	Kıdem	Okulun	İlişkin	Bireylerde CE ilişkin
				Bölüm		Türü	Alınan	Alınan Ders/Kurs
							Ders/Kurs	
Ö14	23	K	Lisans	ZEÖ	1 yıl	ÖEAO	GP	—
Ö15	29	K	Lisans	ZEÖ	7 yıl	ÖEO	GP	—
Ö16	37	E	Lisans	ZEÖ	13 yıl	ÖES	GP	—
Ö17	28	K	Lisans	ZEÖ	7 yıl	ÖES	GP	CE
Ö18	27	K	Lisans	ZEÖ	3 yıl	ÖERM	—	—
Ö19	28	K	Lisans	ZEÖ	6 yıl	ÖES	GP	Özel Eğitim Uygulamaları Eğitici Eğitimi, içeriğinde CE

ngelliler Öğretmenliği, ÖEUO= Özel Eğitim Uygulama Okulu, ÖES= Özel Eğitim Sınıfı, ÖEAO=Özel Eğitim Anaokulu, ÖERM= Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, CE=Cinsel Eğitim, CG= Cinsel Gelişim, GP= Gelişim Psikolojisi dersi içinde

3.3. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı özel eēitim bōlümü zihin engelliler ōēretmenliēi alanında lisans derecesine sahip olup özel eēitim alanında lisansüstü ōērenimine devam etmektedir. Araştırmacı 2019 yılından itibaren MEB'e baēlı bir özel eēitim uygulama okulunda OSB olan ōērencilerle çalışmaktadır. Araştırmacının OSB olan ōērencilerle çalışma deneyiminin olması, uygulama sırasında karşılaşılan durumları bilmesi, ōērenci ve ōēretmenlerin gereksinimlerinin farkında olması araştırma probleminin belirlenmesine katkı saēlamıřtır. Bununla birlikte ōēretmenlere yōneltilecek gōrüşme sorularının oluşturulması ve bulguların tartışılması sūreçlerinde de araştırmacının deneyimleri yol gōsterici olmuştur.

Araştırmacı araştırma konusu ile ilgili alanyazın taraması yaptıktan sonra gōrüşme sorularını hazırlamıştır. Gōrüşme sorularını uzman gōrüşü almak üzere altı farklı uzmana gōndermiřtir. Uzman gōrüşleri doērultusunda gōrüşme sorularını dūzenledikten sonra üç farklı özel eēitim ōēretmeni ile pilot gōrüşmeler gerçekteşirmiştir. Araştırmacı son olarak tez danışmanı rehberliēinde gōrüşme sorularını tekrar dūzenlemiş ve uygulamaya hazır hale getirmiştir. Araştırmacı 19 katılımcı ile gōrüşme randevuları oluşturmuştur. Yüz yüze yaptıēı gōrüşmelerde ortamı gōrüşmeye uygun hale getirdikten sonra telefonunu uçak moduna almış katılımcıdan da telefonunu sessiz moda almasını rica etmiştir. Gōrüşme sırasında ses kaydı almak için iki telefon kullanılmıştır. Araştırmacı telefonla yapılan gōrüşmelerde ses kaydı almak amacıyla telefon gōrüşmesini kaydeden bir uygulama kullanmıştır.

Araştırmacı verilerin toplanması, transkript edilmesi, verilerin kodlanması ve gūvenirliēinin yapılması, elde edilen kodların ve temaların yorumlanması sūreçlerini tez danışmanın rehberliēinde gerçekteşirmiştir. Araştırmacı, araştırma probleminin belirlenmesinden sonra nitel araştırma yōntemi, yarı yapılandırılmış gōrüşme tekniēi, veri analizi konularında detaylı okumalar yapmış ve veri analizinde kullanacaēı QSR Nvivo 12 programının kullanımını ōērenmiřtir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin toplanmasında nitel araştırmalarda en sık kullanılan tekniklerden biri olan gōrüşme tekniēi kullanılmıştır. Gōrüşme tekniēi, araştırılan konuyu ilgili bireylerin bakış aēılarından gōrebilmeyi ve bu bakış aēısının oluşmasında etkili olan sosyal yapıyı ve sūreçleri ortaya koyabilmeyi saēlamaktadır (Yıldırım ve

Şimşek, 2016, s. 41). Araştırmada görüşme tekniğinin seçilme nedeni bu tekniğin bireylerin görüşlerini ve deneyimlerini ortaya çıkarma yönünden oldukça güçlü olması ve en yaygın ve etkili iletişim biçimi olan konuşmaya dayalı olmasıdır. Görüşme bu yönüyle yazmayı veya doldurmayı gerektiren anket ya da testlerin sınırlılıklarını ortadan kaldırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 136).

Verilerin toplanmasında kullanılacak olan görüşme türü, yarı yapılandırılmış görüşme olarak belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacının katılımcılara sormayı planladığı sorular önceden belirlenerek görüşme protokolü hazır hale getirilmektedir. Buna karşın araştırmacı görüşmenin gidişatına göre mevcut sorulara ek olarak yan ya da alt sorular yönelterek kişinin yanıtlarını daha açık bir şekilde ifade etmesini veya detaylandırmasını sağlayabilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin tercih edilmesinde bu tekniğin hem belirli düzeyde standartlara sahip olması hem de araştırmacıya görüşmenin akışını etkileme esnekliğini sunması özellikleri belirleyici olmuştur (Türnüklü, 2000, s. 547).

Araştırmada öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde veri toplama aracı olarak “Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Cinsel İstismar ve Cinsel Eğitim Konularına İlişkin Öğretmen Görüşlerini Belirleme Görüşme Formu” (EK 1) geliştirilmiştir. Bu form katılımcı bilgi formu ve görüşme sorularını içermektedir.

3.4.1. Görüşme soruları

Görüşme formunda yer alacak soruların oluşturulması aşamasında konuyla ilgili alanyazın taranıp ilgili araştırmalardaki sorular incelenerek olası sorular belirlenmiştir. Düzenlenen görüşme formu 12 ana soru, dört alt soru ve katılımcı bilgi formundan oluşmaktadır. Hazırlanan görüşme formunun amacına uygunluğuna yönelik uzman görüşü almak üzere “Uzman Görüş Formu” (EK 3) oluşturulmuş ve özel eğitim alanında uzman altı farklı öğretim üyesine e-posta yoluyla gönderilmiştir. Araştırmacı ve tez danışmanı uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda görüşme formunda birtakım değişiklikler yapmıştır. Görüşme formunda yer alan sorulardan iki tanesi katılımcıların konuyla ilgili almış olduğu herhangi bir kurs/ders olup olmadığını ölçen bilgi sorusu olduğu için görüşme soruları arasından çıkarılarak katılımcı bilgi formuna eklenmiştir. Birbirine yakın görüşleri ölçen iki soru tek bir soruda birleştirilmiştir. Bu düzenlemelerle görüşme formundaki soru sayısı 12’den dokuza düşmüş, katılımcı bilgi

formundaki soru sayısı ise dokuza çıkmıştır. Ayrıca sorularda geçen bazı ifadelerde değişiklikler yapılmış, yönlendirici olduğu düşünülen sorular düzenlenmiş, sorular daha açık bir şekilde ifade edilmiş ve katılımcının soru hakkında ayrıntılı açıklama yapmasını sağlayacak sondaj sorular eklenmiştir. Örneğin “OSB olan öğrencilerin cinsel eğitim ihtiyacına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu “OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” şeklinde, “OSB olan öğrencilerinizde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemliyor musunuz? a) Gözlemliyorsanız bu davranışlar nelerdir? b) OSB olan öğrencilerinizde uygun olmayan cinsel davranışlarla karşılaştığınızda neler yapıyorsunuz?” sorusu “Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan öğrencilerinizde gözlediğiniz uygun olmayan cinsel davranışlar (sarılma, öpme, soyunma, mastürbasyon vb.) nelerdir? Öğrencinizde bu davranışları gözlemlediğinizde neler yapıyorsunuz?” şeklinde düzenlenmiştir.

Uzman görüşleri dikkate alınarak son hali verilen görüşme soruları dokuz ana soru, bir alt soru ve beş sondaj sorudan oluşmaktadır. Bununla birlikte görüşme formunun başında görüşmeye başlamadan önce katılımcıyı görüşme hakkında bilgilendirmek üzere açıklanacak bilgiler (araştırmanın amacı, süresi, görüşme esnasında dikkat edilmesi gerekenler) sıralanmıştır.

Katılımcıların görüşme formundaki soruları farklı anlayabilecekleri varsayılmaktadır. Bu varsayımın sorulara verilen cevapları da etkileyeceği düşünüldüğünden karışıklığın ortadan kaldırılması amacıyla asıl çalışmaya geçmeden önce pilot çalışma yapılmıştır. Yapılan pilot çalışma araştırmanın ve görüşme formunun standardizasyonu açısından önem taşımaktadır (Türnüklü, 2000, s. 550). Ayrıca pilot çalışma ile araştırmacının görüşme yapma pratiği kazanması ve görüşme güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla üç özel eğitim öğretmeni ile pilot çalışma yapılmıştır. Pilot görüşme katılımcılarına ilişkin bilgiler Tablo 3.2’de yer almaktadır.

Tablo 3.2 Pilot Görüşme Katılımcıları Demografik Bilgiler

Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Mezun Olunan Bölüm	Mesleki Kıdem	Çalışılan Okulun Türü	CG/CE İlişkin Alınan Ders/Kurs	ÖGBde CE İlişkin Alınan Ders/Kurs
6	K	Lisans	ZEÖ	10 yıl	ÖEUO	GP	—

Tablo 3.2 (Devam)

Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Mezun Olunan Bölüm	Mesleki Kıdem	Çalışılan Okulun Türü	CG/CE İlişkin Alınan Ders/Kurs	ÖGBde CE İlişkin Alınan Ders/Kurs
23	K	Lisans	ZEÖ	1 yıl	ÖERM	GP	CE
23	K	Lisans	ZEÖ	1 yıl	ÖERM	GP	CE

Not: CG: Cinsel gelişim, CE: Cinsel Eğitim, ÖGB: Özel gereksinimli birey, GP= Gelişim Psikolojisi içinde, K= Kadın, ZEÖ= Zihin Engelliler Öğretmenliği, ÖERM= Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, ÖEUO= Özel Eğitim Uygulama Okulu

Pilot görüşmeler için gönüllü olan katılımcılarla konuşularak görüşme günü ve saati belirlenmiştir. P1 ile yapılan pilot görüşme 28.02.2020 tarihinde yüz yüze yapılmış ve 11.48 dakika sürmüştür. P2 ve P3 ile yapılan pilot görüşmeler ise sırasıyla 29.02.2020 ve 01.03.2020 tarihlerinde telefonla yapılmıştır. Görüşme süreleri sırasıyla 14.40 ve 15.10 dakikadır. Araştırmacı pilot görüşmeler sırasında ses kaydı için kullanılan telefonların ayarlanması, ortamın görüşmeyi olumsuz etkileyecek öğelerden arındırılması, katılımcı ve gönüllü katılım formlarının doldurulması, görüşme öncesi gerekli bilgilendirmenin yapılması konularında deneyim kazanmıştır. Araştırmacı pilot görüşmeler sonrasında ses kayıtlarını yazıya dökmüştür. Görüşme dökümleri ve ses kayıtları tez danışmanı ile birlikte incelenmiştir. Değerlendirmeler sonucunda görüşme formunda birkaç değişiklik yapılmıştır. İki soruya katılımcıdan daha ayrıntılı bilgi alabilmek için birer sondaj soru eklenmiştir. Soruların sorulma sıraları konu akışına uygun olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerden sonra görüşme formu son halini almıştır.

3.4.2. Gönüllü katılım formu

Araştırmacı EK4’te yer alan “Çalışmaya Katılım Bildirimi Formu”nu hazırlamıştır. Bu form görüşmeye başlamadan önce katılımcı öğretmenler tarafından okunup imzalanmıştır. Formda araştırmacının adı, eğitim bilgisi ve tez çalışmasının adı yazmaktadır. Ayrıca yapılacak görüşmede ses kaydı alınacağı, bu kaydın araştırmacı ve gereken durumda tez danışmanı dışında başka hiçbir kişi veya kurumla

paylaşılmayacağı, ses kayıtlarının araştırma tamamlandıktan belli bir süre sonra silineceği, istenilmesi halinde görüşmeden çekilme hakkının bulunduğu belirtilmiştir. Telefonla yapılan görüşmelerde gönüllü katılım formu e-posta yoluyla katılımcılara yollanmış ve imzaladıktan sonra taratıp göndermeleri rica edilmiştir.

3.4.3. Görüşme İlkeleri

Görüşme öncesi öğretmenler ile mümkünse yüz yüze, değilse telefonla görüşülerek çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Öğretmenin çalışmaya gönüllü katılmayı kabul etmesi durumunda görüşme yapılacak uygun gün, saat ve ortam belirlenmiştir. Araştırmacı görüşme tarihi ve saatini not almıştır. Görüşmede kullanılacak form, telefon ve kalemleri hazırlamıştır. Araştırmacı yüz yüze yapılan görüşmelerde görüşmenin yapılacağı ortama yirmi dakika erken giderek görüşme masasını ve ortamı düzenlemiştir. Telefonla yapılan görüşmelerden önce sessiz bir ortama geçip görüşme araçlarını kullanıma hazır hale getirmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde araştırmacı katılımcının karşısına oturmuş ve kendini tanıtmıştır. Görüşmeye başlamadan önce samimi bir ortam oluşması ve katılımcının kendini rahat hissetmesi için genel bir sohbet gerçekleştirilmiştir. Ardından araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve varsa katılımcının merak ettiği sorular yanıtlanmıştır. Araştırmada katılımcılara kod adların verileceği, isimlerinin saklı tutulacağı ifade edilmiştir.

Katılımcıya görüşme sürecinde anlamadığı sorunun tekrar okunmasını veya açıklanmasını isteyebileceği, istediği soruyu atlayıp daha sonra geri dönebileceği, soru yöneltildikten sonra bir süre düşünebileceği belirtilmiştir. Katılımcı kendini hazır hissettikten sonra bilgi formu doldurulmuş ve ses kayıtları açılarak görüşmeye başlanmıştır. Araştırmacı soruları sesli bir şekilde okurken katılımcının soruyu daha rahat takip edebilmesi için görüşme formunun bir kopyası katılımcının önüne konulmuş, telefon ile yapılan görüşmelerde görüşme formu mesaj olarak atılmıştır. Katılımcının soruyu tam olarak anlamadığı durumlarda ek açıklamalar yapılmış, örnekler verilmiştir. Katılımcının sorunun bağlamından uzak cevaplar vermesi halinde sözünün bitmesi beklenip soru nazikçe hatırlatılmıştır. Soruya verilen cevap tam olarak bitmeden sıradaki soruya geçilmemiştir. Katılımcıya söz konusu soruyla ilgili eklemek istediği başka bir şey olup olmadığı sorulmuş yoksa bir sonraki soruya geçileceği ifade edilmiştir. Görüşme süresince katılımcının konuşmayı sürdürmesine teşvik amaçlı sözel

(hı hıh) ve sözel olmayan (baş ile onaylama, gülümseme) mesajlar kullanılmıştır. Araştırmacı soruları atlamamak için sorduğu sorunun yanına işaretleme yapmıştır. Görüşme soruları tamamlandıktan sonra ses kayıtları durdurulmuş ve katılımcıya teşekkür edilmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 03.03.2020 ve 18.03.2020 tarihleri arasında 19 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek toplanmıştır. Görüşmeler katılımcı öğretmenler ile önceden belirlenen uygun gün ve saatlerde yapılmıştır. Görüşmelerin sekizi yüz yüze 11'i ise telefon ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmede her katılımcı için bilgi formu doldurulmuş ve katılımcı tarafından “Çalışmaya Katılım Bildirimi Formu” imzalanmıştır. Görüşmelerin süresi altı ile 20 dakika arasında değişmektedir. Toplam görüşme süresi 3 saat 49 dakika 17 saniyedir. Görüşme kayıtlarının dökümü Times New Roman yazı tipi ile 12 punto kullanılarak yazılmış olup 76 sayfadan oluşmaktadır. Görüşmelere ilişkin bilgiler Tablo 3.3’te yer almaktadır.

Tablo 3.3 *Görüşme Takvimi*

Katılımcı Kodu	Görüşme Ortamı/ Aracı	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi (dk)
Ö1	Ev	03.03.2020	15.05
Ö2	Kafe	04.03.2020	08.43
Ö3	Derslik	05.03.2020	12.28
Ö4	Telefon	06.03.2020	09.41
Ö5	Telefon	07.03.2020	20.38
Ö6	Kafe	10.03.2020	13.29
Ö7	Kafe	11.03.2020	10.50
Ö8	Kafe	11.03.2020	12.45
Ö9	Kafe	12.03.2020	14.11
Ö10	Derslik	13.03.2020	15.47
Ö11	Telefon	14.03.2020	10.46
Ö12	Telefon	14.03.2020	09.28
Ö13	Telefon	15.03.2020	19.58
Ö14	Telefon	15.03.2020	09.15

Tablo 3.3 Görüşme Takvimi (Devam)

Katılımcı Kodu	Görüşme Ortamı/ Aracı	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi (dk)
Ö15	Telefon	15.03.2020	13.39
Ö16	Telefon	16.03.2020	11.04
Ö17	Telefon	16.03.2020	08.32
Ö18	Telefon	17.03.2020	06.52
Ö19	Telefon	18.03.2020	10.06

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada OSB olan bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin bu bireylerin cinsel eğitim ve cinsel istismarına yönelik görüşlerinin derinlemesine incelenmesine ve kapsamlı verilere ulaşılmasına gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle araştırma verilerinin çözümlemesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi ile toplanan verilerin sistematik bir şekilde açıklanmasını sağlayacak kavram ve ilişkilere ulaşılmaktadır. Betimsel yolla fark edilemeyen kavram ve temalar içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutularak açığa çıkarılmaktadır. Bu amaçla öncelikle toplanan verilerin kavramsallaştırılması, elde edilen kavramların düzenlenmesi ve veriyi açıklayacak temaların belirlenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Yıldırım ve Şimşek'e göre (2008, s. 228) nitel araştırma verilerinin analizi dört aşamada gerçekleştirilmektedir. Bu aşamalar: 1) verilerin kodlanması, 2) temaların bulunması, 3) kodların ve temaların düzenlenmesi ve 4) bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır. İçerik analizinde ilk aşama verilerin kodlanmasıdır. Araştırmacı bu amaçla araştırmanın kavramsal çerçevesini ve araştırma sorularını göz önünde bulundurarak verileri okur ve anlamlı bölümler elde etmeye çalışır. Bir cümle veya bir paragraftan oluşabilen kendi içinde anlamlı bu bölümler araştırmacı tarafından isimlendirilir. Bu tanımlayıcı isimler kodları oluşturmaktadır. İkinci aşamada kodlar incelenerek aralarındaki ortak yönler fark edilir. Daha sonra kodları belli kategoriler altında toplayacak temalar bulunur. Üçüncü aşamada veriler ortaya çıkan kodlara ve temalara göre düzenlenir ve anlaşılır bir biçimde tanımlanır. Son aşamada ise elde edilen bulgular araştırmacı tarafından yorumlanarak çıkarımlarda bulunulur.

Analiz sürecinde, ilk olarak görüşme sırasında alınan ses kayıtları yazıya dökülerek çözümlemeler yapılmıştır. Dökümlerin doğruluğunun kontrol edilmesi amacıyla kayıtlar araştırmacı tarafından birkaç kez dinlenerek yazılanlar ile karşılaştırılmıştır. Verilerin güvenilirliğinin sağlanması için kayıtların %30'u yansız atama yolu ile seçilerek dökümleri ile birlikte bir özel eğitim uzmanına gönderilmiştir. Ses kayıtlarının %30'u 68 dakika ve altı görüşmeden oluşmaktadır. Rastgele seçilen altı görüşmenin toplam süresi 76 dakikadır. Uzmanın görüşme dökümleri üzerinde yaptığı düzenlemeler de dikkate alınarak görüşme dökümlerine son hali verilmiştir.

Araştırmada verilerin kodlanmasında QSR Nvivo 12 programı kullanılmıştır. Programın kullanılması veri dosyalarının gruplandırılması, dökümler içerisinde istenen kavramın aratılması, verilerin nitelendirilmesi, güvenilirliğinin yapılması ve düzenlenmesi konularında araştırmacıya kolaylık sağlamıştır. Araştırmacı verilerin kodlamasını yaparken bir başka uzmana verilerin tamamını yollamış ve bağımsız olarak kodlamasını istemiştir. Araştırmacı verileri yolladığı uzmana QSR Nvivo 12 programının kullanımını farklı veriler kullanarak öğretmiştir. Aynı ayrı yapılan kodlamanın ardından çıkarılan kodlar ve temalar bir araya getirilerek üzerinde tartışılmış ve kodlayıcılar arası tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik değeri Miles ve Huberman'ın "Güvenirlik= Görüş Birliği Sayısı/Toplam Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı" formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Formüle dayalı yapılan işlemin sonucu 100 ile çarpılarak tutarlılık yüzdesi hesaplanır. Bulunan sonucun %70 ve üzerinde olması kodlama işleminin güvenilir olduğu anlamına gelmektedir (Miles ve Huberman, 1994, s. 64). Bu doğrultuda kodlayıcılar arası güvenilirlik yüzdesi %100 olarak hesaplanmıştır. Oluşturulan kodlar ve temaların her biri tez danışmanı ile birlikte baştan sona incelenmiş ve son hali verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular

Araştırmada OSB olan bireylerle çalışan veya daha önce çalışmış özel eğitim öğretmenlerine bu bireylere yönelik cinsel istismar ve cinsel eğitim konularıyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Öğretmenlerin sorulara verdikleri yanıtlar QSR Nvivo 12 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda 6 ana tema ve 12 alt temaya ulaşılmıştır. Görüşme sorularının sırası temel alınarak sıralanan tema ve alt temalar Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1 *Öğretmen görüşlerine ilişkin tema ve alt temalar*

1. OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlar
1.1. Öğretmenlerin cinsel davranışlara tepkisi
2. OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesine ilişkin öğretmen görüşleri
2.1. OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme sürecinde yer alması gereken kişiler
2.2. Cinsel eğitim programında yer alması gereken konular
3. Öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik uygulamaları
3.1. BEP’te cinsel eğitime yönelik amacın olup olmadığı
3.2. Öğretmenlerin cinsel eğitim konusunda destek ihtiyacı
3.3. Öğretmenlerin desteğine ihtiyaç duyduğu kişiler/kaynaklar
4. Öğretmenlerin yeterlik düzeyi
4.1. Öğretmenlerin yöntem ve uygulamalara ilişkin bilgileri
4.2. Öğretmen yeterliğinin artırılması için yapılması gerekenler
5. OSB olan öğrencilerde cinsel istismar riski
5.1. Öğretmenlerin cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olup olmadığı
6. Öğretmenlerin cinsel istismarı fark etme durumu
6.1. Cinsel istismarı fark ettikten sonra yapılanlar/yapılacaklar
6.2. Öğretmenlerin cinsel istismar konusunda bilgilerinin olup olmadığı
6.3. Öğretmenlerin cinsel istismar konusunda en çok zorlandığı durum

4.1. OSB Olan Öğrencilerde Görülen Uygun Olmayan Cinsel Davranışlar

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların çoğunun OSB olan öğrencilerinde çeşitli uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemlendiği belirlenmiştir. Katılımcıların ifade ettiği bu davranışlardan oluşan kodlar ve frekansları Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2 *Uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri*

Kodlar	Frekans
Sarılma	14
Öpme	11
Mastürbasyon	8
Soyunma	5
Dokunma	3
Cinsel organıyla oynama	2
Sürekli idrar yapma isteği	1

Katılımcılardan ikisi OSB olan öğrencilerinde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemlenmediğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise öğrencilerinde gözlemledikleri uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin çeşitli yanıtlar vermişlerdir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin sarılma yanıtını veren katılımcı Ö7 “*Şu anki öğrencimde u uygun olmayan davranışlardan sayabileceğim sarılma davranışı var.*”, Ö11 “*İş şöyle en başta sarılma davranışı var.*” ve Ö17 “*İş öğrencim sarılma u problemi vardı sarılıyordu.*” diyerek yaşantılarını dile getirmiştir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin öpme yanıtını veren katılımcı Ö3 “*Karşı cins erkek ya da kız fark etmez karşı cinse hani dokunup öpmek...*”, Ö5 “*Böyle çok şiddetli biçimde u öpmeye çalışıyordu.*” ve Ö16 “*İş üç erkek öğrencimden bi tanesi zaman zaman arkadaşlarını öpmek istiyi bunu bize de yapmaya çalışıyo bazen.*” diyerek gözlemlerini belirtmiştir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin mastürbasyon yanıtını veren katılımcı Ö6 “*...daha çok insan içinde mastürbasyon yapma... u hemcinsler arasında bir beraber mastürbasyon yapma...*”, Ö9 “*...yani ergenlikle beraber mastürbasyon...*”, Ö10 “*...ıı kendini yani en azından o hazzı alabilmek için işte köşelere ıı masanın köşesi olsun sandalyelerin köşeleri olsun cinsel organını genelde oralarda ıı sürtünme yoluyla diyelim yine masture ediyordu...*”, Ö11

“...bunların haricinde bir de u mastürbasyon söz konusu...” ve Ö12 “Evet bu öğrencim mastürbasyon yapıyordu yani sürekli yapıyordu bunu kuruma her geldiğinde yapıyordu hani soyunuyordu direkt...” diyerek karşılaştığı durumu açıklamıştır.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin soyunma yanıtını veren katılımcı Ö5 “...u ağır otizmliydi u şey soyunmaya çalışıyordu sınıfta elbiselerini falan çıkarıyordu yani...”, Ö6 “İt bu yanlış film izletilmiş yani uygun olmayan film izletilmiş. Uygun olmayan filmde soyunulduğu için o çocuk da soyunma davranışı gösteriyodu.” ve Ö11 “...sürekli alt tarafını pantolonuyla eşofmanı ne varsa bunu indirmeye çalışıyor.” şeklinde yaşantısını paylaşmıştır.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin dokunma yanıtını veren katılımcı Ö2 “Genel olarak dokunma oluyor hani bir başkasına cinsel organlarına ya da işte herhangi bir yerine dokunma şeklinde.” ve Ö3 “...bi de sürekli dokunma isteği yani karşı cins erkek ya da kız fark etmez karşı cinse hani dokunup öpmek, sarılmak, dokunmak ya da kendisine dokunulmasını istemek.” şeklinde karşılaştıkları durumları ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilerinde cinsel davranış olmadığını ifade eden öğretmenler, Ö4 “Yani öpme davranışı görüyorum ama ya bunu u uygun olmayan olarak değerlendirmiyorum, bunu bir problem olarak görmüyorum...Tam olarak cinsel bir problem olarak şu an için görmüyorum yaşı itibariyle öyle diyebilirim.” ve Ö19 “u açıkçası ben u çalıştığım otizmlili öğrencimde böyle bi davranışı gözlemlemedim.” demiştir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin cinsel organıyla oynama yanıtını veren katılımcı Ö3, “Ya genelde otizmlili öğrencilerde u mesela erkek öğrencilerde erkeklik organıyla çok oynama...” demiş, Ö17 ise “...ve cinsel organıyla oynama problemleri de vardı.” şeklinde ifade etmiştir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin sürekli idrar yapma isteği yanıtını veren katılımcı Ö3 “...sürekli idrar yapma isteği, bu engellendiğinde ciddi anlamda bir kriz...” diyerek durumu ifade etmiştir.

4.1.1. Öğretmenlerin Cinsel Davranışlara Tepkisi

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların öğrencilerinde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemlediğinde farklı tepkiler verdikleri belirlenmiştir. Katılımcı

öğretmenlerin bu davranışlara ilişkin verdiği tepkiler ve frekansları Tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3 Uygun olmayan cinsel davranışlara ilişkin öğretmen tepkileri

Kodlar	Frekans
İlgisini başka bir etkinliğe/olaya yönlendirme	9
Davranışın doğru olmadığını söyleme/uyarma	8
Görmezden gelme	6
Davranışı değiştirmeye/şekil vermeye yönelik uygulama yapma	4
Davranışa engel olma	4
İzin verme	2
Rehber öğretmenle/aileyle konuşma	2
Davranışın nedenini anlama	1
Doktora yönlendirme	1

OSB olan öğrencilerinde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemlendiğinde öğrencinin ilgisini başka bir etkinliğe/olaya yönlendirdiğini söyleyen katılımcı Ö2 “...daha sonra öğrencinin dikkatini başkanı ya da ilgisini başka yöne çekmek için onun dikkatini dağıtıyorum yani başka şeylerle ilgisini çeken başka bir şeye yönlendiriyorum.”, Ö5 “Yani dikkatini dağıtmaya enerjisini başka bir şekilde kanalizetmeye çalışıyorduk.” ve Ö18 “işte dikkatini dağıtmak için farklı bir etkinliğe ya da u sevdiği bir nesneye yönlendirme.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara, davranışın doğru olmadığını söyleme/uyarma tepkisini veren katılımcılardan bazıları şunları söylemiştir: Ö1 “...hani yapma diye sesimizi tonumuzu yükseltip hani öğrencilere uyarıda bulunabiliyoruz”, Ö7 “Ona uygun olmadığını anlatmaya çalışıyorum.”, Ö16 “Bunu yapmaması gerektiği konusunda uyarıyoruz.”.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara tepki olarak görmezden gelmeyi uygulayan katılımcılardan Ö2 “Öncelikle görmezden geliyorum ama tabii davranışın boyutuna göre...”, Ö5 “Soyunduğunda da işte yani eğer hava şartları çok şey değilse bir süre bi bekliyorduk...” ve Ö14 “Yaptığı şeyi u kendisine söylemiyorum, onunla ilgili şeylerden bahsetmiyorum.” şeklinde tepkisini ifade etmiştir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara, davranışını değiştirmeye/şekil vermeye yönelik uygulama yaptığını ifaden eden katılımcıların

yanıtları Ö2 “...bi çözüme ulaşamazsak en son işte davranış değiştirme...”, Ö9 “Bu davranışların hangi ortamda ne zaman nasıl yapılacağına dair yönlendirme e programları hazırladık”, Ö15 “uu daha çok uygun ortama ve uygun zamana transfer etmeye çalıştım.” şeklindedir.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara tepki olarak davranışa engel olduklarını belirten katılımcılardan birkaçının ifadeleri şu şekildedir: Ö3 “O anda davranışın önüne geçmeye çalışıyorum.”, Ö4 “Yani o davranışı engelliyorum.”, Ö12 “Elini tutup hani kurumca engellemeye çalışıyorduk.”.

OSB olan öğrencilerde görülen uygun olmayan cinsel davranışlara izin veren katılımcıların ifadeleri: Ö10 “İzin veriyorduk yani izin vermek zorunda kalıyorduk.” ve Ö12 “Minderin üzerinde oturup bunu yapıyordu. Yaptıktan sonra da hani saldırganlık davranışı gidiyordu ama engellemeye çalıştığımızda, çok saldırganlık davranışı gösteriyordu, bağıırıyordu onu yapıyordu yani. O yüzden boş bir odada yapmasına izin veriyorduk.” şeklinde olmuştur.

OSB olan öğrencilerde uygun olmayan cinsel davranışlar görülmesi halinde rehber öğretmenle/aileyle konuşma tepkisini gösteren katılımcılar Ö3 “Ergenlik çağında olduğu için tabii ki ailesiyle konuşuyorum.” ve Ö6 “Biz direkt rehber öğretmen ile görüşüyoruz.” yanıtlarını vermiştir.

OSB olan öğrencilerde uygun olmayan cinsel davranışlar görülmesi halinde davranışın nedenini anlama yolunu izleyen katılımcı deneyimini Ö5 “Bu davranışın kökenine inmeye çalışıyorduk, acaba hani neden böyle yapıyor diye onu anlamaya çalışıp önlem almaya çalışıyorduk.” şeklinde ifade etmiştir.

OSB olan öğrencilerde uygun olmayan cinsel davranışlar görülmesi halinde kişiyi doktora yönlendiren katılımcı görüşünü Ö3 “iyi bir doktora iyi bir pedagoga gidip gerekli desteği almasını istiyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

4.2. OSB Olan Öğrencilere Cinsel Eğitim Verilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcı öğretmenlerinin neredeyse tamamının OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesi gerektiğini ifade ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri ve frekansları Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.4 OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesine ilişkin öğretmen görüşleri

Kodlar	Frekans
Cinsel eğitim verilmesi gerekiyor	18
Sadece erkek öğrencilere verilmeli	1

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmeli diyen öğretmenler görüşlerini Ö19 “Çok gerekli u olması gereken hatta bir zorunluluk bir zaruriyet.”, Ö14 “Ee otizmi olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesi çok önemli bir şeydir.”, Ö15 “Sadece otizimli öğrencilere yönelik değil az önce de fikrimi belirttim herkese yönelik çok elzem buluyorum.” şeklinde ifade etmişlerdir. Bir öğretmen sadece erkek öğrencilere verilmeli görüşünü Ö6 “Kadın bireylere cinsel eğitim u verilmesine gerek yok çünkü hani öyle bir ihtiyaçları yok ama erkek öğrencilerin ailelerine özellikle verilmesi lazım.” şeklinde ifade etmişlerdir.

4.2.1. OSB Olan Öğrencilere Cinsel Eğitim Verme Sürecinde Yer Alması Gereken Kişiler

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcılar OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme sürecinde öğrencinin ailesi ve öğretmenler başta olmak üzere farklı kişilerin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların bu konuya ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.5’te gösterilmiştir.

Tablo 4.5 Cinsel eğitim verme sürecinde yer alması gereken kişiler

Kodlar	Frekans
Çocuğun ailesi	16
Öğretmenler	16
Uzmanlar	7
Çocuğun yakın çevresi	4
Okul idaresi/personeli	4
Akranları	1

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme sürecinde çocuğun ailesi yer almalı şeklinde görüş bildiren katılımcılardan Ö4, “Ya en başta aile yer almalı, çocukla birlikte çünkü yani gütün belli bir bölümü fazla bir bölümünü aile ile geçiriyor ve onu yönlendirmesi gereken aile diye düşünüyorum.” Ö8, “Aile kesinlikle katılmalı.” Ö9, “Bu eğitim süreci u anne baba yani ebeveyn yasal vasi kimse onun eşliğinde...” Ö13, “Ailenin de orda olması lazım aslında cinsel eğitim olduğunda aileye de u orada olmazsa genelde aileler gelmiyolar toplantı olsun şey olsun pek gelmiyolar ama u bi şekilde telefonla ya da farklı u gelen velilerle görüşüp o şekilde birlikte yapılabilir.”

Ö17, “Az önce dediğim gibi aile mutlaka yer almalı.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilerin cinsel eğitim sürecinde öğretmenler yer almalı yanıtını veren katılımcılar görüşlerini; Ö1 “...ve öğretmenlerin kesinlikle yer alması gerektiğini düşünüyorum.”, Ö9 “...özel eğitim öğretmeni belki rehberlik öğretmeni...”, Ö10 “...bir tane rehber öğretmenin olması gerekiyor aynı zamanda özel eğitim bu konuda uzman biri olması lazım en başta yani kulaktan dolma bilgilerle olabilecek bir şey değil bu çok ciddi bir mevzu cinsel eğitim mevzusu u uzman bir ii özel eğitimci...”, Ö19 “İ bu eğitim sürecinde tabii öğrencinin öğretmeni...” şeklinde belirtmişlerdir.

Cinsel eğitim sürecinde yer alması gereken kişiler sorusuna katılımcıların verdiği sağlık personeli (doktor, psikiyatrist, psikolog), bakanlık personeli ve akademisyen gibi cevaplar uzmanlar kodu altında toplanmıştır. Cinsel eğitim sürecinde sağlık personelinin bulunması gerektiğini düşünen katılımcılar görüşlerini; Ö3 “Bu işin aı kendi alanına kim giriyorsa doktorlar yani mesela psikologlar da yer almalı.”, Ö11 “...ha bunun yanında hani belki hani çocuk psikiyatristleri olabilir”, Ö15 “İ bence bu konuda uzman ve aile de yer almalı konuda uzman olan bir birey hatta psikolog da olabilir çünkü hani o duygusal olarak belli başlı gelgitler de yaşayabilir. Ya çocuğun beden ve ruh sağlığını bütün olarak hani ele alabilecek uzmanlar...” şeklinde ifade etmişlerdir. Bakanlık personelinin cinsel eğitim sürecinde bulunması gerektiğini söyleyen katılımcı Ö10 görüşlerini, “...ne olmaz bizim ülkemizde müthiş suistimal edilebilecek bir alan olduğundan dolayı Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan bir görevli olabilir, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan ve Sağlık Bakanlığı'ndan aynı zamanda da sağlıkla ilgili bir durum yani...” şeklinde ifade etmiştir. Akademisyenlerin bu süreçte yer alması gerektiğini belirten katılımcı Ö6 “Bu eğitim sürecinde olabiliyorsa bi tane akademisyen olması lazım...” demiştir. Cinsel eğitim sürecinde bu konuda uzman birinin yer alması gerektiğini söyleyen katılımcılar ise görüşlerini Ö10 “Çok ciddi bir mevzu cinsel eğitim mevzusu u uzman bir ii özel eğitimci veya bu konuda kendini yetiştirmiş bir uzman...”ve Ö13 “...ve aynı zamanda bu alanda uzman biri...” şeklinde ifade etmiştir.

Çocuğun yakın çevresinin cinsel eğitim sürecinde yer alması gerektiğine ilişkin görüş bildiren katılımcılar Ö2 “...çocuğun ailesi ve yakın çevresi yer almalıdır.”, Ö8 “Çocuğun herhangi bir u bakıcısı veya bakımını üstlenen bir kişi varsa mutlaka bunun da katılması gerektiğini düşünüyorum.” Ö17 “...yani çocuğun etrafında bulunan

insanların genelinin bu durumda yani bu konuda bilgi alması gerekiyor.” ifadelerini kullanmışlardır.

Cinsel eğitim sürecinde okul idaresi ve okul personelinin bulunması gerektiği görüşünde olan katılımcıların ifadeleri Ö8 “*...bunun dışında çocuk eğer örgün eğitime devam ediyorsa aı okul personelinin de katılması gerektiğini düşünüyorum çünkü çocuk herhangi bir cinsel davranış sergilediğinde ona verilecek tepki çocuğu etkileyecektir...*”, Ö17 “*...hem öğretmenler hem de okulun yöneticileri bile yer almalıdır bence.*” şeklindedir.

Cinsel eğitim sürecinde OSB olan öğrencinin akranlarının bulunması gerektiği görüşünü Ö3 “*İı anlayacak düzeyde ise akranları da olabilir.*” şeklinde ifade etmiştir.

4.2.2. Cinsel Eğitim Programında Yer Alması Gereken Konular

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcılar OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında pek çok farklı konunun yer alması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı öğretmenlerin bu konuya ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6 *Cinsel eğitim programında yer alması gereken konular*

Kodlar	Frekans
Beden bölümleri	8
Cinsel davranış eğitimi	8
Bedenini koruma/cinsel istismardan korunma	6
Cinsiyet bilgisi/cinsel kimlik	6
Mastürbasyon eğitimi	6
Aile eğitimi	5
Mahremiyet eğitimi	5
Cinsel gelişim süreci	3
Cinsel sağlık	2
İletişim becerileri	2
Regl dönemi	2
Temizlik	2
Toplumsal cinsiyet	1
Fikrim yok	1

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında beden bölümleri konusunun yer alması gerektiğini ifade eden katılımcılardan bazıları; Ö2 “...çocuğun işte cinsel organlarını tanıma yani daha doğrusu vücut bölümlerini tanıma da diyebiliriz.”, Ö10 “ya bedenini tanıma en başta olmalı. Bedenini tanımaktan sonra mahrem bölgeler...” Ö13 “Bölgelerini tanımayan öğrenciler var u popo bölgen nere dediğinde bi gösteremeyen, göğüs bölgen neresi dediğinde söyleyemeyen bunun farkında cinsiyetinin u erkekle kadının u organlarının farklı olduğu bilincinde olmayan öğrenciler var u en azından en düşük seviyeden başlanarak öğrencinin seviyesine göre...” demiştir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında cinsel davranış eğitimi konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcıların ifadeleri; Ö1 “İşte bu hani olumsuz davranışları söndürmeye yönelik konular olması gerekiyor. Yani bir öğrenci kalkıp da bi öğretmenine ya da bi başka bir arkadaşına sarılıyor ya da onu öpüyorsa ya da mesela olmadık yerde hani soyunabi soyunuyorsa hani bu davranışları yok etmek adına u konular seçmeliyiz.”, Ö8 “Kendi duygularını doğru anlamlandırabilme kendi u güdülerini yönlendirebilme ve bunu doğru bir şekilde doğru ortamda sergileyebilme, baskılanmaktan öte bunu doğru bir şekilde açığa çıkarabilmeyi içeren bir eğitim gerektiğini düşünüyorum.” ve Ö18 “...ve bu davranışların mesela nerede ve ne zaman u yapılması gerektiği...” şeklindedir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında bedenini koruma/cinsel istismardan korunma konusunun yer alması gerektiğini katılımcılar şu şekilde ifade etmiştir: Ö4 “Hayır diyebilme engel olabilme becerileri kazandırmalı ya da tepki verme, olumsuz bir davranışa kar, yani olumsuz davranışlar öğretilip ona karşı tepki verme becerileri öğretebiliriz diye düşünüyorum.”, Ö11 “Bu konuda öncelikle öğrencilerin hani u bir şekilde bu tür en başka istismarlara karşı kendilerini koruyabilmeleri açısından hani bi u konu olabilir, Öyle söyleyeyim, tam toparlayamıyorum şu anda ama hani bu kendilerini en azından korumaya alabilecekleri bir konu olabilir.”. Ö19 “...daha sonra bu u cinsel taciz, işte cinsel tacizden kendini nasıl korur u bunları kapsayabilir.”

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında cinsiyet bilgisi/cinsel kimlik konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcıların ifadeleri Ö3 “...ya da karşı cins tanıtılmalı u cinsiyet rolleri öğretilmeli.”, Ö4 “Hangi konuları kapsamaludur cinsiyetinin farkında olma diyebiliriz.”, Ö13 “...öğrencinin

performansına göre u en başta cinsiyetini tanımayan u söyleyemeyen öğrenciler var ondan başlar...” şeklinde olmuştur.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında mastürbasyon eğitimi konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcılar görüşlerini Ö3 “*Aile yani aile burada çok önemli erkeklerde mastürbasyon bir ihtiyaçtır belki belki bir zorunluluktur bilemezsin bu baskılandıkça ciddi tepkiler de ciddi öğrencinin üzerinde ciddi stres de yapabilir. Bu stres problem davranışlara da neden olabilir. Bunun en iyi uzmanlarla konuşup hani yapacaksa, çocuk mastürbasyon da yapabilir ne kadar sık sürede yapmalı ya da aile nasıl buna izin vermeli, bunun yanlış olup olmadığını öğretmeli ya da çok çok baskılanması gerekiyorsa doktorlar, doktorların yardımıyla yani bunu nasıl yapılacak, sağlıklı mı en azından başka bir şeye neden oluyor mu bütün bunların düşünülmesi gerekir.*”, Ö9 “*...daha sonra eğer çocuğun bir güdülenmesi varsa yine kendini tatmin şeklinde bir eğitimin kesinlikle olması gerekiyor. Aksi takdirde buna uygun olmayan yerde uygun olmayan zamanda yapacaktır, biz bunu doğru şekilde doğru zamanda yapmasını tercih ediyoruz.*”, Ö12 “*Yani işte bu çocukların nasıl, hani kendi nasıl rahatlatacakları ya da bu olmalı mı olmamalı mı? Doğru mu yanlış mı öncelikle hani bunun bulunması gerekiyor yani yapmalı mı bu çocuklar bu işte u mastürbasyon vesaire yapmamalı mı, hangisi doğru ondan sonra da hani nasıl yapabilecekleri u bizim onlara nasıl tepki göstermemiz gerektiği ya da işte ailelerinin nasıl tepki göstermesi gerektiği sonrasında gerekiyorsa işte temizliği vesaire.*” şeklinde ifade etmiştir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında aile eğitimi konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcılar Ö6 “*Cinsel eğitim konuları bi kere u öncelikle aile eğitimini zaten kapsamalı.*”, Ö7 “*Yine bu şekilde hani bi tek çocuğa yönelik değil aynı zamanda veliye de veli aile eğitimi de düzenlenmeli diye düşünüyorum. Çocuğun o anki gelişimine uygun olarak neler yapılması konusunda bilinçlendirilmeli ifadelerini kullanmıştır.*”, Ö10 “*Ya en başta bence aile eğitimini kapsa kapsamalıdır yani en başta olması gereken çünkü u Türkiye’de bu topa girebilecek insan sayısı çok az ve ailelere biz çocuklara cinsel eğitim verceğiz diye çıktığın zaman ee seni taşta tutarlar öncelikle bu var u aileleri aldıktan sonra artık bizim şunu aşmamız gerekli diye düşünüyorum bu konunun ayıp olmaktan ziyade bir gereklilik, bir ihtiyaçtan dolayı bunu yaptığımızı düşünüyorum bunun için de işte ön*

hazırlık asıl konuya gelmeden önce bir ön hazırlığını temelini atmamız gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında mahremiyet eğitimi konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcıların görüşleri Ö3 “...toplumun arası içinde nasıl davranacağı toplumun içinde dışında bu şeyin mahrem olduğu aslında kimseyi ilgilendirmediği, bütün bu konuların eğitiminin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Ö4 “...sonrasında mahremiyet eğitimi verilmeli, çocuğun mahrem alanlarını bilmesi gerekir.”, Ö10 “...işte vücudun her yeri bir çocuğun mahremidir yani, bunlara dokunulmaması gerektiği hakkında yani bedenini tanıma, bedenini koruma...” şeklindedir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında cinsel gelişim süreci konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcılar görüşlerini Ö9 “Evet otizmli çocuklarda cinsel eğitim öncelikle çocuğun gelişimine göre e fiziksel özelliklerini yani ona tanıtmak...”, Ö14 “Ya bununla ilgili u çocuğun gelişim sürecini, çocukların gelişim sürecini hangi yaş aralığında neler olduğu ile ilgili daha sonra u bu davranışın nedenlerini iyi bilmemiz gerekir. Bu davranışın sonuçlarında neler yapmamız gerektiğini, bunlar.”, Ö19 “İ hangisi konuları kapsamalı güzel. İ bi kere cinsel gelişimi kapsamaması gerekiyor...” şeklinde ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında cinsel sağlık konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcıların ifadeleri; Ö1 “...Başka açıkçası yok yani sonuçta bizde hani çok bir şey almadık içerikte belki tıbbi şeyler vardır yani hani o da eklenebilir mesela işte bu şeyi ilaçlar belki hani vardır çok içeriğini bilmediğimiz için. Hani bu belki tıbbi destekli olabilir yani sonuçta bunu azaltacak ilaçlar vardır hani o belki belli bir tedavi süreci vardır hani bunlar ya da hormonları düzenleyici bir şeyler vardır, hani bu gibi tıbbi şeylerden de destek alınabilir yani.” ve Ö18 “...bu davranışların mesela nerede ve ne zaman u yapılması gerektiği hem sağlık hem hijyeni konusu...” şeklindedir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında iletişim becerileri konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcıların ifadeleri; Ö10 “...kendini ifade edebilme öğrencilere yönelik aynı zamanda kendini ifade edebilme becerilerinin da bu konunun içerisine alınması gerekli.” ve Ö19 “...örneğin dil konuşma bozukluğu olan bi öğrenci var, kendini çok rahat ifade edemiyor, alıcı dil becerileri sıkıntılı ifade edici dil becerileri de sıkıntılar bu çocukla nasıl bi cinsel eğitim

çalışılır? Bence öğretmenlerin en çok sıkıntı yaşadığı noktalar bence bu kısımlar. Kendilerini nasıl ifade edecekleri, nasıl eğitim vereceklerini tam kestiremiyorlar ve yetersizlik hissediyorlar açıkçası ben öyle hissediyorum...” şeklindedir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında regl dönemi konusunun yer alması gerektiğini belirten katılımcılar Ö3 *“Yani cinsel eğitim programları bir kere ergenlikten itibaren özellikle bayanlarda regl dönemlerini aileye de anlatılarak...”* ve Ö16 *“...ı kızsız tabii otizimli çocuk ı yani adet kanı görmenin işte kanamanın ı onu çok yıpratmaması için şok etmemesi için ı ona hazırlık yapılabileceği konusunda bilgiler verilebilir.”* şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında temizlik konusunun yer alması gerektiğini belirten katılımcılar Ö12 *“...sonrasında gerekiyorsa işte temizliği vesaire.”* ve Ö18 *“...ve bu davranışların mesela nerede ve ne zaman ı yapılması gerektiği hem sağlık hem hijyeni konusu...”* ifadelerini kullanmışlardır.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında toplumsal cinsiyet konusunun yer alması gerektiğini düşünen katılımcı Ö5 *“...yani hani cinsiyet denince tabii sadece akla şey gelmiyor hani cinsiyetten ziyade bunun sosyal işte psikolojik, kültürel öğeleri de var bunlar işin içine katılabilir.”* ifadelerini kullanmıştır.

OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında yer alması gereken konulara ilişkin bir fikrinin olmadığını ifade eden katılımcı Ö17 ise *“İı buna net bir sınırlar çizemiyorum dediğim gibi bu konuyla ilgili çok fazla bi bilğim olmadığı için hangi konuların ele alınması gerekiyor ya da ı ne tür sınırlamalar da olması gerektiğini bilmiyorum maalesef.”* demiştir.

4.3. Öğretmenlerin Cinsel Eğitime Yönelik Uygulamaları

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların çoğunun OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda herhangi bir uygulamasının olmadığı belirlenmiştir. Bazı katılımcıların ise bu konuda birkaç uygulaması olmuştur. Katılımcı öğretmenlerin bu konuya ilişkin yanıtları ve frekansları Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7 Öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik uygulaması

Kodlar	Frekans
Uygulamam olmadı	14
Uygulamam oldu	5

OSB olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerden öğrencilerine cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda uygulama yapmadığını belirtirken katılımcılar; Ö1 “*Yoo bu konuda bi açıkçası bi uygulamamız olmadı dediğim gibi hani daha önce zaten biz de çok bilmiyoruz zaten hani genel olarak. Üniversitelerde çok fazla bu konuda bi eğitim verilmiyor ya da bi okullara bir uzman falan gönderilmiyor çok fazla hani biz bilgilendirilmediğimiz için u çocuklara yönelik de hani çok kazandırma ya da bunu uygulama gibi bi şeyimiz olmuyor sadece işte yapma işte dur gibi uyarılarda bulunup ...*”, Ö5 “*İlkokulda olduğum için böyle bir uygulamam olmadı bir de yani iki yıl falan geçti çok yoğunum pek de hatırlamıyorum.*”, ve Ö16 “*Şu ana kadar olmadı, buna ihtiyaç duymadık u ama şimdi sizle görüşmemden sonra bununla ilgili planlarımız olacak.*” diyerek yanıt vermiştir. Cinsel eğitim konusunda uygulamasının olduğunu ifade eden katılımcı Ö2 “*...böyle bir uygulamam bulunmuştu yani böyle bi uygulama yapmıştık u çünkü ergenliğe artık giriş yapan bi öğrencim vardı onunla alakalıydı yani ona bi uygulamam vardı.*” demiştir. Yaptığınız uygulamalar nelerdi sorusuna ise “*şöyle onun öncelikle kendini tanımasını cinsel organlarını tanımasını u yakın çevresi işte uzak çevresi yani biz bunu güven çemberi olarak isimlendirmiştik bu güven çemberine işte kimler girebilir, kimler giremez bu güven çemberinin tanımını ona yapmıştık bu şekilde bir uygulamamız vardı*” yanıtını vermiştir. Uygulamasının olduğunu belirten diğer katılımcılar Ö3 “*Uygulamalarım şu bir kere öğrencilerden istismara açık oldukları için işte sarılma öpme öpücük atma, u özellikle annelerine karşı mesela anne e tanık olabiliyoruz bazen geliyor anne yanağından öpüyor dudağından öpüyor hani bunları aileye anlatma bakın öpmeyin şey yapmayın...*”, Ö6 “*İı daha önce iki öğrencime mastürbasyon eğitimi verdik aileyle beraber.*” şeklinde uygulamalarını açıklamışlardır.

4.3.1. BEP'te Cinsel Eğitime Yönelik Amacın Olup Olmadığı

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmı OSB olan öğrencisinin BEP’inde cinsel eğitime yönelik amacın olmadığını belirtmiştir. Katılımcı öğretmenlerin bu duruma ilişkin verdiği yanıtlardan oluşturulan kodlar ve frekansları Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8 Öğrencilerin BEP'lerinde cinsel eğitime yönelik amacın olup olmadığı

Kodlar	Frekans
Cinsel eğitime yönelik amaç yok	16
Cinsel eğitime yönelik amaç var	3

OSB olan öğrencilerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinden cinsel eğitime yönelik amacının olmadığını belirten katılımcı Ö1 *“Yok hani cinsel eğitimle ilgili bir amaç almıyoruz daha çok u işte öğrencinin u işte yapıp yapamadığı hani gereksinimi olan şeyler üzerinde belirleme yapıyoruz.”*, Ö3 *“Cinsel eğitimi alacak düzeyde olduğunu zannetmiyordum o yüzden yer vermedim.”* ve Ö8 *“Öğrencimin cinsellikle ilgili cinsel eğitime yönelik herhangi bir amaç yer almamaktadır u bunu kendimde bir eksiklik olarak görüyorum u belki de çevrenin bana vermiş olduğu toplumsal u baskıyı kendimde hissedip bunun da programa yansıyabileceğini düşünmekteyim. Daha çok beklentilere yönelik bir plan hazırlanmıştır bu da benim eksikliğimdir.”* diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Cinsel eğitime yönelik amacın olduğunu belirten katılımcılar Ö9 *“Evet BEP'te daha önce ve şu anda da cinsel eğitime yönelik amaçlar aldık.”*, Ö13 *“Sadece bir öğrencide var şu an diğeri üç öğrenci ağır.”* ve Ö14 *“hı hı tabii ki yer alması gerekiyor ve yer alıyor.”* demiştir. Bu amaçlar hangileriydi sorusuna ise Ö9, *“Amaçlar, özel bölgelerin korunması ya da u yani üçüncü kişilerin dokunmasına izin verilmemesi gösterilmemesi, uygunsuz davranışlar ya da ve o bölgelerin hijyeni ile ilgili davranışlar.”*, Ö13 *“Şu an net olarak hatırlamıyorum u en azından mesela ue erkek ya da kendisinin erkek mi kız mı olduğunu tanıma, ondan sonra insanların, hani u cinsiyet ayrımının farkına varmak kendisinin diğerlerinden farklı olduğunu örneğin göğüs u popo bölgesi ya da diğer u adlandıran bölgeleri tanıma olarak yani.”* ve Ö14 *“Hangi amaçla var? Diyelim ki öğrenci davranışı gösterdiğinde işte başka bir davranışa yönelmesi gerekir işte yönelir gibi.”* yanıtlarını vermişlerdir.

4.3.2. Öğretmenlerin Cinsel Eğitim Konusunda Destek İhtiyacı

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların çoğunun OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda desteğe ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Diğer katılımcıların ise şu an destek ihtiyacının olmadığı fakat ileride cinsel eğitim kapsamında bir uygulama yapmak istediklerinde

desteğe ihtiyaç duyacakları belirlenmiştir. Katılımcı öğretmenlerin bu konudaki destek ihtiyacına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9 Öğretmenlerin cinsel eğitim verme konusunda destek ihtiyacı

Kodlar	Frekans
Desteğe ihtiyaç duyuyorum	15
Şu an için ihtiyaç duymuyorum	4

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme konusunda desteğe ihtiyaç duyduğunu belirten katılımcılar; Ö1 “*Yani kesinlikle duyuyoruz zaten hani bu konuda eksiklerimiz var.*” Ö3 “*Kesinlikle desteğe ihtiyaç duyuyorum bu alanda yapılan çalışmalar maalesef çok az ı özellikle ağır bireyler için neredeyse hiçbir makale yok bütün yapılan ı makaleler kitaplar, yayınlanan kitaplar ya da verilen eğitimler hep zekâ düzeyi orta ve hafif olan öğrencilere yönelik hani ağır olan öğrencilere yönelik genelde çok çok az şey var.*”, Ö9 “*Evet tabii ki yani bu konuda işin uzmanları varken ve lisans eğitiminde cinsel eğitimi kapsamlı bir şekilde ele alamadığımız için de onun desteği çok önemli.*”, Ö11 “*Evet yani göreve başladığımda daha da çok hissettim bunu şimdi böyle bir öğrenciyle karşılaştığım için ihtiyacım olduğunu hissettim.*” şeklinde destek ihtiyaçlarını ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme konusunda şu an için desteğe ihtiyaç duymadığını belirten katılımcılar; Ö4 “*Bu dönemde değil ama duyabileceğimi düşünüyorum ilerleyen dönemlerde, evet duyabilirim.*” ve Ö5 “*böyle bir uygulamayı verecek olsam evet benimde bi desteğe ihtiyacım olabilirdi çünkü lisans programında bununla ilgili bir eğitim almadık yüksek lisansta da bununla ilgili bi eğitim almadık... böyle bir öğrenciye rastlamış olsaydım öyle bi du yani ı hani böyle bi desteğe muhtemelen ihtiyaç duyardım bi arayışta olurdum.*” şeklinde ileride ihtiyaç duyabileceklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı Ö19 konuyla alakalı zor bir durumla karşılaşmadığı için şu an desteğe ihtiyaç duymadığını “*Açıkçası şu an için duymuyorum çünkü önüme sıkıntılı bi durum gelmedi belki de o yüzden ihtiyaç duymuyorumdur.*” diyerek belirtmiştir. Katılımcı Ö13 ise öğrencilere şu an cinsel eğitim vermediği için ihtiyaç duymadığını “*Yani desteğe şu an için ihtiyaç duymuyorum çünkü şu an çok ağır bi bilgi birikimine gerek olduğunu düşünmüyorum, çünkü öğrencilerin seviyesi bayağı geri basit şeyleri dahi anlamıyolar ı öğrenemiyolar. Öncelikle onları kazandırmak bile zor yani şu an zaten ı cinsel eğitim çalışmıyoruz...*” diyerek ifade etmiştir.

4.3.3. Öğretmenlerin Desteğine İhtiyaç Duyduğu Kişiler/Kaynaklar

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların öğrencilerine cinsel eğitim verme konusunda farklı kişilerin veya kaynakların desteğine ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir. Katılımcı öğretmenlerin bu konuda desteğine ihtiyaç duyduğu kişiler/kaynaklar ve frekansları Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Öğretmenlerin cinsel eğitim verme konusunda desteğine ihtiyaç duyduğu kişiler/kaynaklar

Kodlar	Frekans
Uzman kişiler	17
Öğretmenler	4
Veli	3
MEB	2
Yazılı kaynaklar	1

Katılımcıların 17'si OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda en çok uzman kişilerden destek alması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların bu soruya verdiği yanıtlardan olan uzmanlar, akademisyenler ve sağlık çalışanları ifadeleri uzman kişiler kodu altında toplanmıştır. Katılımcıların altısı akademisyenler, dördü ise sağlık çalışanları yanıtını vermiştir. Görüşleri uzman kişiler kodu altında toplanan katılımcılardan bazılarının ifadeleri şunlardır: Ö2 “Bu konuda uzman alanında yani cinsel eğitim konusunda ve özel eğitimle ilişkilendirip tabii alanında uzman isimlerden eğitim almak istiyoruz yani.”, Ö3 “Kesinlikle öğretim görevlilerinden özel eğitimle görev yapan üniversitedeki öğretmenler, doktorlar keza doktorlardan şöyle yani ilaç desteği.”, Ö5 “Kimler olabilir yani özel eğitim uzmanları olmalı akademisyenler olmalı bu konuda ı uygulaması bulunan ı tecrübeli kendini iyi yetiştirmiş yetkin akademisyenler olmalı.”, Ö9 “Bir hizmet içi eğitim sürekliliği olması lazım cinsel eğitimde işin uzmanları tarafından yani kim olabilir tabii ki akademik personelimiz uzman kişiler konuda ihtisas yapmış insanlar onlardan destek almamız gerekiyor.”, Ö12 “Yani bu konuda hani yüksek lisans yapmış ya da işte üniversitedeki eğitim görevlileri yani bu konuda bilinçli olan insanlar hani öğretmenlere ya eğitim fakültelerinde verilmesi gerekiyor bence. Özel eğitim bölümünün dersleri arasında yer almalı diye düşünüyorum.”.

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda en çok öğretmenlerden destek alması gerektiğini düşünen

katılımcılar, Ö11 “...sınıftaki iki öğretmeniz biz hani iki öğretmen biz de aynı şekilde u birbirimizden destek alabiliriz...” , Ö16 “...şöyle zaten bunu yapacağımız zaman u rehber öğretmenimizle danışman öğretmeninizle birlikte yapmak isteriz.” ve Ö18 “Yani rehber öğretmen, özel eğitimci olabilir.” şeklinde özel eğitim öğretmeni ve rehber öğretmeni belirtmişlerdir. Katılımcı Ö13 ise aksine öğretmenlerin yeterli donanımına sahip olmamaları dolayısıyla gerekli desteği yazılı kaynaklardan elde edebileceğini “...hani engellilere yönelik ee bilgi birikimi olarak okul ortamında mesela öğretmenlerin u bilgi birikimi olduğunu düşünmüyorum ya da internet ortamından bakabilirim kitap da zaten kitabım da var cinsel eğitime yönelik kitap aldım, bende var. u ihtiyaç duyduğumda okumak için yanı başımda var zaten kitaplığımda” şeklinde ifade etmiştir.

Bu konuda en çok veliden destek alması gerektiğini düşünen katılımcılar Ö7 “...aynı zamanda velinin de bu konuda bana destek vermesini de isterim yani sonuçta bu bi tek okulla yürütülebilecek bi durum değil, velinin de evde bu şekilde u öğrenci u söylediklerim doğrultusunda uygulamalarımı yaptırmasını beklerim.” ve Ö15 “Ya en çok aile açıkçası çünkü aile iş birliği hani o süreci en çok etkileyen aile olduğu için u aileden yardım almanın daha sağlıklı olduğunu düşünüyorum mesela yol kat edemediğim çocuklarda işte o aile desteğinin eksikliğini çok hissediyorum dolayısıyla bence en çok aileden destek alınmalı.” diyerek görüşlerini ifade etmişlerdir.

Konuyla ilgili desteği en çok MEB’den alması gerektiğini düşünen öğretmenlerin görüşleri: Ö5 “Üniversitede böyle bir eğitimin verilmesi gerekiyor mutlaka daha kapsamlı daha derinlemesine mesleğe başladıktan sonra sonuçta biz üniversiteden mezun oluyoruz hizmet içi eğitimlerle işte mesleki gelişimimiz sağlanabilir bunun için de üniversiteler millî eğitim bakanlığı falan iş birliği yapabilir.” Ö9 “İl bu konuda şimdi bünyesinde bulunduğumuz Millî Eğitim Bakanlığı bize en büyük desteği vermesi gereken kurum, bir hizmet içi eğitim sürekliliği olması lazım cinsel eğitimde işin uzmanları tarafından...” şeklindedir.

4.4. Öğretmenlerin Yeterlik Düzeyi

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların çoğunun OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendini yetersiz gördüğü belirlenmiştir. Katılımcıların bu konudaki yeterlik düzeylerine ilişkin kodlar ve frekansları Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Tablo 4.11 Öğretmenlerin öz yeterlik düzeyi

Kodlar	Frekans
Kendimi yeterli görmüyorum	13
Ne yeterli ne yetersiz	4
Yeterli olduğumu düşünüyorum	1

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi toplam frekans 18’dir. Araştırmacı, katılımcı Ö9 ile yaptığı görüşmede formda yer alan beşinci soruyu farkında olmadan atladığı için bu soruyu yöneltmeden bir sonraki soruya geçmiştir. Bu nedenle soru 18 katılımcı tarafından yanıtlanmıştır. OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendini yeterli görmeyen katılımcılar; Ö4 “*Açıkçası bunun eğitimini yani birebir bir lisans dersimde almadım, yeterli görmüyorum diyebilirim, uygulama yapmadım, şu an için yeterli değilim.*”, Ö10 “*İl açıkçası yeterli bir eğitim almadım. Bu konu hakkında yeterli bi eğitim almadığım için bu konuda yetersiziz. Ya Türkiye olarak aslında bence bu konuda yetersiziz ülke olarak.*” ve Ö14 “*İl fazla yeterli göremiyorum çünkü il bununla ilgili teorik bi sistemli bi eğitim almadık üniversitede sadece bununla ilgili eğitim il yaşıyoruz sırasında gördüğümüz kadarıyla il bilgili olduğumu düşünüyorum. Çok yeterli olduğunu düşünmüyorum.*” şeklinde yetersiz olduklarını ifade etmişlerdir.

Bu konuda kendini ne yeterli ne yetersiz gören katılımcılar; Ö13 “*Orta seviyede görüyorum yani çok bilgim olduğunu söylemiyorum ancak il hiç bilgim yok da değil hani. Bu konuda il eğitim aldık il aynı zamanda kitabı da okudum internet ortamında da araştırdık il orta seviye diyelim yani.*”, Ö15 “*...anlatabileceğimi fakat aynı zamanda bi uzmandan da faydalanılmamın iyi olacağını düşünüyorum yani puan vermem gerekirse beş üzerinden dört derim ee bi uzman da gelirse beş üzerinden beş olur eğitim.*” ve Ö19 “*İl açıkçası, öğrencinin il otizm düzeyine göre değişir diyebilirim. Hafif otizmde evet yeterli görüyorum ama ağır otizmlili bi öğrenci ile bu eğitimi ne kadar verebilirim o konuda şüphem var.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendini yeterli gören katılımcı Ö3 “*Valla yeterince iyi olduğumu düşünüyorum bu konuda tabii çalıştığımız öğrenci potansiyeline de bağlı biraz.*” demiştir.

4.4.1. Öğretmenlerin Yöntem ve Uygulamalara İlişkin Bilgileri

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların çoğunun OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusundaki yöntemlere ve uygulamalara ilişkin yeterli bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Katılımcı öğretmenlerin bu konuya ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12 Öğretmenlerin yöntem ve uygulamalara ilişkin bilgileri

Kodlar	Frekans
Yeterli bilgim yok	15
Birkaç uygulama biliyorum	2
Yeterince iyi olduğumu düşünüyorum	1

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusundaki yöntem ve uygulamalara ilişkin yeterli bilgisinin olmadığını ifade eden katılımcılar; Ö1 “*Hani dediğim gibi çok fazla bi açıkçası şeyim yok hani çok yeterli görmüyorum kendimi bu konuda. Hani u açıkçası geliştirmek için de bi bize bir şey yok verilen ekstra hani bir şey yok hani internetten falan da okusan hani birçok bilgi doğru değil yani birçoğu hani uydurma bilgiler var hani o yüzden bi u uzmanlaşarak kendimizi geliştirip yeterli donanıma ya da bilgiye hani donatılmadıktan sonra hani çok da şu an yeterli bir şeyimiz yok bu konuda...*”, Ö7 “*Ya şöyle söylüyim. Hani u bunu ders olarak üniversitede almadım, birebir ve böyle bi vaka ile de hani cinsel eğilim gösteren bi çocukla açıkçası karşı karşıya da kalmadığım için ne gibi bir yöntem uygulayacağımı bilemiyorum. Hani bu konuda eğitim almak taraftarıyım. Hani kendi eksikim olduğunu da düşünüyorum bu konuda.*” ve Ö8 “*Bu konuda yeterli düzeyde bir bilgim yok, u nasıl hangi teknikleri kullanabileceğimi de bilmiyorum.*” demiştir.

OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda birkaç uygulama bilen katılımcılar Ö9 “*Yani biz daha çok video modelle bunu yaptık. Özel eğitimde otizmli çocuklarda istismara yönelik, hani dokunma, öpme, sarılma, yani temasa dayalı ve cinsel bölgenin ya da özel bölgenin gösterilmesine dayalı bu davranışlarda e çocuklarımızı korumaya yönelik bir eğitim yapıyoruz.*” ve Ö5 “*...izinsiz hani karşındakine dokunmamamız gerektiğini öğretiyoruz doğru davranışlar yanlış davranışlar bunları çalışıyoruz u işte kimsenin bize dokunmaması gerektiğini ya da u işte dokunduğunda neler yapılacağını gerektiğini bunları öğretiyorum.*” şeklinde uygulamaları ifade etmişlerdir.

Yeterince iyi olduğunu düşünen katılımcı Ö3 “Yani bilgilerim taze bi kere cinsel istismar olaylarına da çok karşılaştığımız için bu konuda herkesin hassasiyet gösterdiğine inanıyorum. En azından kendi adıma u çocuklara bu eğitimi verme konusunda genelde nasıl bu problem davranış yani böyle bir şey olduğunu kimse bunu açıkta yapmıyor maalesef. Böyle bir şey olsa bunu engellemeye yönelik sadece çocuğun kendini korumasını bağırmasını böyle bir şey olduğunda hemen kaçmasını bile oraya herhangi birine dokunduğunda çılglık atmasını bunu öğretebiliyoruz sadece ve ailesini bilinçlendiriyor böyle ortamlardan uzak dursun diye yani aileyi bilinçlendirmekten başka bir şey yok... Valla yeterince iyi olduğumu düşünüyorum bu konuda tabii çalıştığımız öğrenci potansiyeline de bağlı biraz.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

4.4.2. Öğretmen Yeterliğinin Artırılması İçin Yapılması Gerekenler

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılmasına yönelik yapılması gerekenlere yönelik çeşitli görüşlerinin olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin bu konuya ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.13’te gösterilmiştir.

Tablo 4.13 OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılması için yapılması gerekenler

Kodlar	Frekans
Hizmet içi eğitim verilmeli	16
Lisansta bu konuya yer verilmeli	12
Uygulama yapılmalı ve deneyimler paylaşılmalı	3
Kaynaklar artırılmalı	2

OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılması için hizmet içi eğitim verilmeli diyen katılımcılar Ö2 “Yani bu konuda u alanında uzman isimler öncelikle özel eğitim öğretmenlerine ii eğitimler işte seminerler, konferanslar verebilir. Özel eğitim öğretmenleri de bunu ii diğer branş öğretmenleri ya da okuldaki idareciler vesaire tabii ki de aile öncelikle hepsi ile paylaşılıp böyle bir şekilde işte cinsel eğitim uygulamalarından fayda sağlayabilirler yani.” Ö9 “Öğretmen yeterliliklerinin artırılması, yani özel eğitim öğretmeni olarak biz görevimizi sürdürüyor ama bütün üniversitelerin bütün lisans ve bütün ders içerikleri birebir aynı değil dolayısıyla bütün öğretmenler de eşit şartlarda yetişmiyor. Bir cinsel eğitim konusunda bariz bir eksiklik olduğunu düşünüyorum ben o yüzden ei öğretmen yeterliğinin

atanmadan sonrasında nasıl hizmet içi eğitim devam ediyorsa bu şekilde bakanlığımız tarafından bir eğitim programıyla bütün öğretmenlere kazandırılması, yani o eksikliğin giderilmesi çok önemli.” ve Ö11 “Bu konuda biraz önce de dediğim gibi hani alanda uzmanlaşmış ya bu konu üzerine uzmanlaşmış kişiler tarafından işte ya hizmet içi eğitim çalışmaları gibi şeyler düzenlenebilir yani etkili olabileceğini düşünüyorum.” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılması için lisansta bu konuya yer verilmeli diyen katılımcılar görüşlerini; Ö1 “...aslında yapılması gereken bence lisans düzeyinde şeyler. Yani temeldeyken hani daha bu mesleğe başlamadan bizim bu konuda bilgilendirilmeniz gerekiyor çünkü hani biz tamam alanla ilgili birçok çalışma yapıyoruz ama hani bu ekstra işte örnek veriyorum, ben zihin engelliyim görme ile ilgili de ders almam gerekiyor hani bu şeyde olduğu gibi bu onun gibi bu cinsel eğitimde de bizim ekstra bi program almamız gerekiyor.”, Ö15 “Yani bir kere bu dersin bütün öğretmenlik çeşitlerinde hani sadece özel eğitim öğretmenliğinin değil okurken zorunlu olması gerekiyor.” ve Ö18 “...üniversitelerde u bu ders adı altında daha detaylı verilebilir.” şeklinde ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılması için uygulama yapılmalı ve deneyimler paylaşılmalı diyen katılımcıların görüşleri; Ö3 “Başarı kazanmış öğretmenlerin hikâyeleri anlatılabilir ya da bunlar nasıl yapıldı hangi yöntemleri kullandığını bunlar ancak...”, Ö12 “...daha sonra hani zaten hepsi farklı olduğu için bu öğrencilerin u bi hani denenen yöntemlerin nasıl sonuçlandığı konusunda hani deneme yapılmalı bunlar açıklanmalı hangi öğrenciden nasıl sonuçlar alındı o şekilde cevaplayabilirim.” ve Ö17 “yani önce üniversiteden u bilgilerimizi almamız gerekiyor daha sonra bu bilgileri kullanabileceğimiz staj gibi uygulamalı u derslerin yapılması gerektiğini düşünüyorum ve uygulamalara daha çok ağırlık verilmesi gerekiyor çünkü u sözel olarak her şey anlatılabiliyo ama pratiğe gelince u biraz daha zor durumda kalabiliyor.” şeklindedir.

OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılması için kaynaklar artırılmalı diyen katılımcılar Ö3 “Yani bi kere bununla ilgili u kaynak ciddi anlamda kaynak eksikliği olduğunu düşünüyorum, bikaç kitap buldum kendi çapımda bunlar çok basit düzeyle maalesef...” ve Ö8 “Çeşitli dernek bu konuya yönelik çeşitli derneklerde bu konu otizm spektrum bozukluğu olan derneklerin bu

konuda yayınlayacağı ı makale veya dergilerle bunların desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

4.5. OSB Olan Öğrencilerde Cinsel İstismar Riski

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmı OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskinin tipik gelişim gösteren öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskine ilişkin görüşleri ve frekansları Tablo 4.14’te gösterilmiştir.

Tablo 4.14 OSB olan öğrencilerde cinsel istismar riskine yönelik öğretmen görüşleri

Kodlar	Frekans
Riski yüksek	15
Riski daha az	1
Cinsel istismarı fark etmemiz zor	1
Çevresine bağlı	1

Tablo 4.14’te görüldüğü gibi kodların toplam frekansı 18’dir. Bir katılımcıya (Ö19) bu soru araştırmacının soruyu atlaması nedeniyle yöneltilmemiştir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerle kıyaslandığında OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskinin yüksek olduğunu belirten 15 katılımcıya “Sizce, riskin yüksek olmasının nedeni nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar kodlandığında katılımcıların dokuzunun kendini ifade edememe, dokuzunun niyet okuyamama, dördünün kendini koruyamama, birinin kendilerine yapılanı unutma, birinin kendinden isteneni sorgulamadan yapma, birinin uygun davranış sergileyememe, birinin diğer kişiler tarafından yanlış anlaşılmalara yanıtlarını verdiği görülmüştür. Riskin yüksek olduğunu düşünen katılımcılardan Ö1 “Yani bizim çocuklar sonuçta konuşamıyor, tepki veremiyor, karşı koyamıyor yani o davranışlar olduğu için normal insanlar hani bunu kötü şeyde kullanabiliyor. Yani bu işte durumundan hani faydalaniyor işte yanlış şeyler yapabiliyor hani bu gibi şeylerin riski çok fazla yani bizim öğrencilerimizin. Hani bu gibi şeyler azaltılabilir sonuçta hani normal bir insan hani her şeyi yapabiliyo. Yani bizim öğrenciler tepki koyamıyor ya da işte iyi kötü seçemiyor doğru yanlış seçemiyor hani her denileni yapıyor sonuçta hani o yüzden hani riskleri ve en büyük bence riski de bu yani bizim öğrencilerimiz adına diye düşünüyorum ben.” ifadeleri ile bu riskin yüksek olma nedeninin öğrencinin kendini ifade edememesi, kendinden isteneni sorgulamadan yapması ve kendini koruyamaması

olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı Ö2 “*Yani OSB olan olan öğrencilerimizin cinsel istismara uğrama riski daha fazladır, çünkü bizim öğrencilerimizin hani sosyal iletişimleri olsun işte alıcı dil ifade edici dil, yani büyük problemlerimiz var. Ee böyle olunca da yani kendilerini ifade etmeleri çok zor ki yani çoğu u şöyle diyeyim, böyle bir durumdan haberdar bile değil. Hani bir cinsel istismara uğrasa bunun farkında bile olmayabilir hani o yüzden tipik gelişim gösteren öğrencilere göre büyük bir risk taşıyor bizim OSB olan öğrencilerimiz.*” yanıtı ile riskin yüksek olma nedeninin öğrencinin karşıdakinin niyetini okuyamaması ve kendini ifade edememesi olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı Ö5 “*Yani hani şey bu çocuklarda zaten soyut işlemler daha az oluyor yani hani otizmlili çocuklar nasıl diyim bazılarında u otizmden etkileniyor evet tipik bir otizm görüyorsunuz çocukta e ama zekasında hani bi yetersizlik olmayabiliyor ya da bazı çocuklarda bunların u ikisi de birden görülebiliyor o yüzden kendilerini korumakta zorlanıyor olabilirler hani ayırımına varamayabilirler o yüzden hani daha risk altındalar onu söyleyebilirim normal gelişim gösteren çocuklara göre.*” riskin fazla olma nedenini kendini koruyamama ve niyet okuyamama olarak açıklamıştır. Katılımcı Ö15 “*Ya daha açıklar hani ii açıkçası kendilerini çoğu zaman ifade edemedikleri için ya da hani tam olarak koruyamadıkları için, çoğu zaman yanlış anlaşıldıkları için u yani her zaman istismara daha açık olduklarını düşünüyorum, diğer çocuklardan daha dezavantajlı olduklarını düşünüyorum.*” ifadeleriyle OSB olan öğrencilerin cinsel istismara maruz kalma riskinin daha fazla olmasını kendilerini ifade edememe ve diğer kişiler tarafından yanlış anlaşılma nedenleriyle açıklamıştır. Katılımcı Ö14 “*Bu çocuklar u normal hani çocuk tipik gelişim gösteren çocuklara göre çok daha fazla oranda cinsel istismara uğradıklarını düşünüyorum. Sebebi u bu çocukların sosyal ortamda nasıl davranmaları gerektiğini daha az farkında olmalarını bilmeleri diye düşünüyorum.*” sözleriyle cinsel istismar riskinin fazla olmasının nedenini toplumda uygun davranış sergileyememe olarak ifade etmiştir. Katılımcı Ö16 “*Cinsel istismar riskinin eğer kötüye kullanılırsa aile içinde bile olabileceğini düşünüyorum. Çünkü bu çocuklar bu örneğin iki tenefüs arasında bi tenefüs önce yaptıklarını veya kendilerine yapılanları unutabiliyorlar,*” ifadeleriyle öğrencilerin istismar riskinin yüksek olmasının nedenini kendilerine yapılanı unutmaları olarak açıklamıştır.

Tipik gelişim gösteren öğrencilerle kıyaslandığında OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskinin daha az olduğu görüşünde olan katılımcı Ö12 “*Ya diğer çocukların daha fazla riski var diye düşünüyorum çünkü onlar hani mesela otizmlili bir çocuğa*

dokunmak, yaklaşmak daha zor, hani hemen tepki gösteriyorlar. Diğer çocuklar o şekilde değil, hani onlar daha sevecen olduğu için hissetmiyor olabilirler istismar altında olduklarını ama otizmlili çocuklara bence daha zor istismar edilme riski daha az yani.” diyerek riskin daha az olmasını OSB olan çocukların fiziksel temastan hoşlanmamaları nedeniyle açıklamıştır.

OSB olan öğrencilerin maruz kaldığı cinsel istismarı fark etmemiz zor yanıtını veren katılımcı Ö3 *“Şimdi normal bireyler tabii ki böyle bir şeye uğradıklarında daha çok açığa çıkabilir ama otizmlili öğrenciler maalesef konuşamıyor ee böyle bu tür durumlarda cinsel istismara uğrayıp uğramadığını çok çok yani çok böyle bariz bir şey olmadıkça anlayamıyoruz.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

OSB olan öğrencilerin cinsel istismara uğrama riskinin çevresine bağlı olarak değiştiğini ifade edene katılımcı Ö13 ise *“Eee cinsel... Yani çocuğun çevresinde böyle biri varsa ona oranla değişir. Yani çocuğun hangi ortamda bulunduğuna aile çevresinde ya da u genelde hani yakın aile çevresinde böyle bi durum olursa yani olabilir, gözlenebilir. Ee yabancıların böyle bi şey yapması, riski çok düşük bence çünkü çocuk servisten iniyor u direkt okula geliyor, okuldan direkt servise biniyor, direkt rehabilitasyon merkezine gidiyo. Yani dışarıda kalma ya da yabancılarla görüşme durumu yok, hep aynı kişilerle görüşüyo u aynı zamanda öğretmenlere genel olarak ay ok aynı okula gidiyo yani yani yakın çevresindeki duruma bağlı yani çevresine bağlı bu.”* ifadelerini kullanmıştır.

4.5.1. Öğretmenlerin Cinsel İstismara Maruz Kalan Öğrencisinin Olup Olmadığı

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmının cinsel istismara maruz kalan bir öğrencisinin olmadığı görülmüştür. Katılımcı öğretmenlerin cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olup olmadığı ve frekansları Tablo 4.15’de gösterilmiştir.

Tablo 4.15 Öğretmenlerin cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olup olmadığı

Kodlar	Frekans
Hayır olmadı	16
Evet oldu	3

OSB olan öğrencilerle çalışan katılımcı öğretmenlerden cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olmadığını belirten katılımcılar Ö3 “*Hiç olmadı.*”, Ö8 “*Hayır böyle bir öğrencim olmadı .*”, Ö14 “*Olmadı ya da ben fark etmedim bilmiyorum.*” şeklinde ifade etmiştir. Cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olduğunu belirten katılımcılar ise Ö6 “*Sadece daha önce ı hafif derecede zihinsel engelli bir çocuğum cinsel istismara maruz kalmıştı.*”, Ö10 “*Oldu, biz fark ettik.*”, Ö15 “*Oldu.*” demiştir.

4.6. Öğretmenlerin Cinsel İstismarı Fark Etme Durumu

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların çoğu cinsel istismara maruz kalmış bir öğrencilerinin olması halinde bu durumu fark edemeyeceğini düşünmektedir. Katılımcı öğretmenlerin cinsel istismarı fark etme durumuna ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.16’da gösterilmiştir.

Tablo 4.16 Öğretmenlerin cinsel istismarı fark etme durumu

Kodlar	Frekans
Fark edemem	9
Fark edebilirim	6
Emin değilim	4

OSB olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerden cinsel istismara maruz kalmış bir öğrencisinin olması halinde durumu fark edemeyeceğini ifade eden katılımcılar görüşlerini; Ö1 “*Yo ben hani çok hani bariz bir şey yoksa hani açıkçası ben fark edebileceğimi düşünmüyorum. Bariz işte çocukta mesela ağlamayan çocuk işte böyle ağlama şeyleri olmuşsa ya da vücudunda belli bir hani bir şey yoksa hani ben böyle çok hani belli bir şey olmadıktan sonra ben anlayabileceğimi düşünmüyorum açıkçası kendimi o yeterlilikte görmüyorum yani.*”, Ö6 “*Eğer otizmli ise fark edebileceğimi düşünmüyorum ı...*”, Ö8 “*Bunu kesinlikle fark edebileceğimi diyemem yani kesin olarak ben bunu fark edebilirim diyemem çünkü bu konuda yeterince bilgi sahibi değilim. Eminim ki bunun fiziksel ve duygusal ı semptomları vardır ancak ben bunu ı bariz olmadığı sürece bunu ı fark edebileceğimi düşünmüyorum çünkü bu konuda yeterince bilgi birikimim yok.*”, Ö9 “*Yani otizmli çocukta fark etmemiz biraz zor olabilir. Çünkü dediğim gibi çocuğun iletişim ve iletişim becerileri olsa bile belki aktarmak istemeyebilir. Bunun ı belki utanma gibi yani belki derininde bir psikolojik bozukluk gibi yankısı olabilir ama biz bunu oraya bağlayabilir miyiz onu oradan çıkarabiliriz bence çok zor çocuk aktarsa aktarması aktarmadığı takdirde çok zor bir*

durum.”, Ö11 “Yani açıkçası şöyle şimdi eğer böyle bi şeye maruz kalırsa bunun sonrasında hangi davranışlar gösterebilir u hani bana ipucu olacak davranışlar neler açıkçası bunu fark etmem için bence bu konuda bir eğitim almam gerekiyor.” şeklinde ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilerle çalışan katılımcı öğretmenlerden cinsel istismara maruz kalmış öğrenciyi fark edebilirim diyenler Ö5 “Evet muhtemelen fark ederdim çünkü zaten çocuklarla sürekli birlikteyiz. Özel gereksinimli u öğrenci oldukları için zaten hani diğer sınıflara göre daha az öğrencimiz oluyor ve çoğu şeyleriyle ilgileniyoruz u yai o yüzden hani giyinmesi soyunması beslenmesi akademik becerileri oyun u öyle yani muhtemelen fark ederdim az çok davranışlarından evet hani bu anlamda çok eğitilmiş değilim ama çocukta bir problem bir farklılık var mı vesaire herhalde fark ederdim.”, Ö13 “Yani bu durumu fark ederim, Çünkü bu çocuklar zaten yapılan u cezaları dahi tekrar tekrarlayan öğrenciler ya da söylenen kelimeleri tekrarlayan öğrenciler yapılan davranışları tekrarlayan öğrenciler. Benim ö mesela u otizm sınıfında bi öğrenci eğer dayak yemiştir zaten anlıyorum ya da evde ne konuşuluyorsa bazı öğrencilerde mesela ekolali var bazı şeyleri tekrar ediyö. Mesela sürekli bazı yemeklerden bahsediyö ya da bazı kelimeler kullanıyö, u evde bir kelime kullanılıyorsa onu da tekrarlıyö. Yani çocuk, bazı çocuklarda yapılan bi cezayı dahi tekrarlıyö. Yani başka bi yerde bu çocuğa ceza verilmişse u dizine vurulmuşsa ya da bir yerine çocuklar da u yapılan bir cezayı dahi tekrarlıyö yani işte o yüzden fark etmek kolay oluyö yani.”, Ö19 “Yani fark edilebilir bazı davranışlardan az çok hani u duyduğumuz gördüğümüz davranışlar oluyö belli başlı işte okulun rehber öğretmenleri de bahsediyö daha önceki öğrenci tepkilerini de az çok kestirdiğimizden yani çok böyle şey olmadığı sürece tespit edilebilir diye düşünüyö.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

OSB olan öğrencilerle çalışan katılımcı öğretmenlerden cinsel istismara maruz kalmış öğrencisini fark edip edemeyeceğine emin olamayanların ifadeleri şu şekildedir: Ö3 “Yani öğrencinin tabii ki şeyine bağlı, hani fark edebilir miyim öğrencinin konuşma becerisi var mı ee ondan sonra bedeninde de ciddi anlamda bir değişiklik ya da duygu davranışlarında ciddi anlamda bir değişiklik, bir korkma hareketi varsa bunu anlayabilirim. Ama böyle bir farklılık yoksa yani doğal hayatın doğal rutininde bir farklılık yoksa anlayabileceğimi zannetmiyö.”, Ö7 “Yani açıkçası öğrencinin düzeyi ile alakalı olacağını düşünüyö. Hafif bi öğrenciyse hafif zekâ geriliği varsa bi şekilde öğrenilebilir ama hani insan başına gelmeden de öğrenirim diyemiyo açıkçası.

Yani öğrenemeye de bilirdim. Yani onun tavırlarından şey fark edemeye de bilirdim açıkçası.”, Ö16 “Emin değilim bundan ee benim ee önümde veya bizim okulumuzda gerçekleşirse evet ama evde olursa ı az önce de söylediğim nedenden ötürü (kendilerine yapılanı unutma) fark edil, fark edemeyebileceğimizi fark etme ihtimalimizin düşük olduğunu düşünüyorum.”.

4.6.1. Cinsel İstismarı Fark Ettikten Sonra Yapılanlar/Yapılacaklar

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların cinsel istismarı fark ettikten sonra yaptıkları veya yapacakları çeşitli şeyler bulunmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin bu konuya ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.17’de gösterilmiştir.

Tablo 4.17 *Öğretmenlerin cinsel istismarı fark ettikten sonra neler yaptıkları/yapacakları*

Kodlar	Frekans
Rehber öğretmenle paylaşma	15
Okul idaresine bildirme	12
Aile ile görüşme	11
Gerekli mercilere gitme	7
Öğrenciyi yakından izleme	3
Emniyet güçlerine bildirme	2
Kim tarafından yapıldığını tespit etme	2
Yasal süreci başlatma	2
Diğer öğretmenlerden destek alma	1
Müdahale yöntemi geliştirme	1
Önceki okulundan bilgi alma	1

OSB olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerden öğrencisinde cinsel istismarı fark ettikten sonra rehber öğretmenle paylaşacağı yanıtını verenler, Ö3 *“Kesinlikle önce okul müdürü ve rehberlik servisine haber verdim ondan sonra yasal süreçleri başlatırım.”*, Ö4 *“Neler yaparım ilk olarak aileyle görüşürüm. Çözemezsem okul rehber öğretmeni, okul idaresi ı bu şekilde kademeli olarak görüşmeler yaparım, yani sorunun kaynağını bulmaya çalışırım. Bi müdahale etmeye çalışırım. Ya bir tek başıma yapamam bunu ama dediğim gibi disiplinler arası çalışarak müdahale yöntemi geliştiririm.”*, Ö16 *“Durumu fark ettikten sonra ilk önce psikolojik danışmanımızla görüşürüz sonra da e*

onun tavsiyelerine uyarak belki idarecimizle müdür muavinimizle müdürle görüşerek ondan sonra ne yapacağımıza karar veririz.” diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Cinsel istismara maruz kalan öğrencisi olan katılımcı Ö10 ise “Durumu fark ettikten sonra önce okul rehber öğretmenliğine gidildi, okul müdürü eşliğinde okul müdürü ile birlikte aileye haber verildi. Aileden gelen tepki: biz böyle bir şeye rastlamadık, u biz bilmiyoruz hani çok fazla bi şey değil biz acaba çevre mahalle çevresinde mi böyle bir olay yaşandı düşüncesiyle bu sefer aile dedi ki yani böyle bir problemin olabilir isterseniz bir Sosyal Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına gidin bir şey yapın daha sonra idare eliyle eğitimde bir bürokrasi var maalesef biz bu konudan uzaklaştırıldı.” şeklinde süreci anlatmıştır.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra durumu okul idaresine bildiririm yanıtını veren katılımcılar Ö1 “Ya fark ettikten sonra ben zaten bu konuda zaten hani büyük ihtimalle hani ailevi bir şeydir o yüzden ben aileden ziyade idareye bildiririm hani okul idaresine...”, Ö8 “Öncelikle bunu okul müdürü ile paylaşırım. Okul müdüründen sonra aileyle pa rehberlik servisiyle de paylaşılması gerekiyor. Aileyle de u paylaşılması gerektiğini düşünüyorum ama şeyden sonra hani rehberlik servisi ve okul müdürü ile görüşüldükten sonra.”, Ö11 “İ sanırım bunu fark ettikten sonra okulumuzda rehber öğretmen bu durumu ilk idare ile görüşürdüm diye düşünüyorum onları bilgilendirildim sonrasında da artık hani onların da şey aracılığıyla yani veliyle bir görüşme yapıldı ardından diye düşünüyorum. İ yani artık velinin tepkisine göre gerekli yerlere onun haricinde ulaşılabilirdi ya da artık nasıl oldu bilmiyorum umarım böyle bir şeyle karşılaşmam.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra durumu aile ile görüşürüm yanıtını veren katılımcılar Ö5 “Yani aile ile iletişime geçtim muhtemelen e sınıfta böyle bir durum var siz ne düşünüyorsunuz neyden kaynaklanıyor yani u başka okul idaresiyle rehber öğretmenle haberleşirdim hani durumu paylaştım u bi önlem alınması gerekiyorsa yani okul idaresiyle ortak bir şeyler yapmaya çalışırdım hani en önce ben hani yine veliyle konuşup bu durumu anlamaya çalışır bunu gidermeye çalışırdım.”, Ö7 “Öncelikle u rehber olarak bi kendim de bi bilgi edinmek isterdim çocuğa rehberlik etmek adına. Ailesiyle görüşürdüm kesinlikle hani ne gibi bi ortamları var, çocuk hangi ortamlara u evde veyahut da ev dışında aile içinde hangi ortamlara maruz kalıyor? Hani bunu direk suçlayıcı değil, sadece sorularla ailenin bi şeyleri açmasını ee sağlardım. Bunun hani u aileye itiraf ettirme yönünde ayıp olmayacağını varsa böyle bi

durumun çocuğun hani psikolojisi gelişimi için onu iyiliği için bi şekilde düzeltilmesi için hani ona itiraf ettirme yönünde çabalardım diye düşünüyorum.” diyerek görüşlerini ifade etmişlerdir. Cinsel istismara maruz kalan öğrencisi olan katılımcı Ö19 “...işin içinde istismar olabilir düşüncesiyle çünkü çocuğun u anormal cinsel davranışları vardı okulun rehber öğretmeniyle görüştüm, onlar süreci daha iyi takip ettikleri için ona yönlendirdim, ailesiyle görüşmeler yaptık o şekilde üstesinden geldik.” diyerek bu süreçte aile ile görüştüğünü ifade etmiştir.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra gerekli mercilere giderim yanıtını veren katılımcılar Ö1 “*Ya fark ettikten sonra ben zaten bu konuda zaten hani büyük ihtimalle hani ailevi bir şeydir o yüzden ben aileden ziyade idareye bildiririm hani okul idaresine ve gerekli mercilere bildirim yani özellikle emniyete bildiririm çünkü zaten aileye bildirsen inkâr edecektir yapsa bile ya da hani aile yakınından biri yapsa bile inkâr edecekler hani bu değildir diye o yüzden ben daha çok emniyete hani bu konuda bilgilendiririm gerekli zaten onlar hani her şeyi yapacaktır bilecektir hani kimin ne yaptığını o yüzden ben emniyete bildiririm yani böyle bir durumla karşılaşsam.”*, Ö9 “*Ya öncelikle çocuğu koruma altına almak için gereken davranışı yani bu davranış kimden geliyor, aileden mi ya da üçüncü bir kişi mi u bunun farkına vardıktan sonra gerekli tedbirler alınması için rehberlik servisimizle okul idaresiyle gerekirse Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıyla yani gerekli bütün mercilere ulaşılması gerekiyor...”*, Ö18 “*Yani sosyal hizmetlere u dedim başvurabilirim u çocuk izleme birimine başvurabilirim. Alo 183’ü arayabilirim ordan destek isteyebilirim yani ilk başvuracağım kişiler bunlar.”* şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Cinsel istismara maruz kalan öğrencisi olan katılımcı Ö15 “*...biraz hani çok koktuğunu fark ettim rehber öğretmenimizden yardım almıştım. Onun da yardımlarıyla zaten ondan sonra ben aradan çekildim rehber öğretmen devraldı rehber öğretmen hani sadece arada bilmem gereken şeyleri bana bildirdi. En azından çocuğun hani ruhsal gelişimiyle ilgili ya da psikolojik durumuyla ilgili. Rehber öğretmenimiz olayı netleştirdikten sonra gerekli birimlere haber verdi ondan sonra zaten u top bizden çıktı açıkçası.”* şeklinde bu süreçte gerekli mercilere de haber verildiğini ifade etmiştir.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra öğrenciyi yakından izlerim yanıtını veren katılımcılar görüşlerini Ö12 “*...öğrenciyi daha yakından takip etmeye çalışırım öğrenci eğer duygularını ifade edebilen bir öğrenciyse, hani konuşmaya çalışırım. Tabii rehberlik rehber öğretmen eşliğinde nasıl yaklaşacağımız konuşacağımız konusunda önce*

bilgi alırım bu şekilde.”, Ö13 “Ya öncelik olarak böyle bir şey olduğunun u farkına varırsam u şaparım çocuğu kontrole alırım yani eğer doğru mu yoksa yanlış mı diye önce bi dikkat ederim. Kayda alırım yani ben mi yanlış gördüm yoksa böyle bi şey var mı u daha ayrıntılı bir şekilde çocuğa dikkat ederim kayda alırım fotoğraf kaydı ya da gerektirecek durum varsa u ondan sonra yani idareye bildiririm...” şeklinde ifade etmişlerdir. Cinsel istismara maruz kalan öğrencisi olan katılımcı Ö15 “...sonra gerekli birimlere resmi birimleri haber verdik ve zaten ondan sonra da hani sadece çocuğun u gelişimini takip zorunda kaldık o an geçici bir süre de devlet koruması altına alındı u bir süre okula da gelmemeye başladı hani can güvenliği söz konusu olduğu için ama dediğim gibi hani ben bedeninde fark etmiştim belli başlı izleri...” sözleriyle bu süreçte öğrenciyi yakından takip ettiğini ifade etmiştir.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra emniyet güçlerine bildiririm yanıtını veren katılımcıların ifadeleri Ö1 “...yani özellikle emniyete bildiririm çünkü zaten aileye bildirsen inkâr edecektir yapsa bile ya da hani aile yakınından biri yapsa bile inkâr edecekler. Hani bu değildir diye o yüzden ben daha çok emniyete hani bu konuda bilgilendiririm gerekli zaten onlar hani her şeyi yapacaktır bilecektir hani kimin ne yaptığını o yüzden ben emniyete bildiririm yani böyle bir durumla karşılaşsam.” ve Ö6 “Demin anlattım u rehber öğretmenle beraber eski öğretmenlerle iletişime geçtik sonra suç duyurusunda bulunduk.” şeklindedir.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra kim tarafından yapıldığını tespit ederim yanıtını veren katılımcıların ifadeleri Ö4 “...kademeli olarak görüşmeler yaparım, yani sorunun kaynağını bulmaya çalışırım.” ve Ö9 “Ya öncelikle çocuğu koruma altına almak için gereken davranışı yani bu davranış kimden geliyor, aileden mi ya da üçüncü bir kişi mi u bunun farkına vardıktan sonra gerekli tedbirler alınması için rehberlik servisimizle okul idaresiyle gerekirse Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıyla...” şeklinde olmuştur.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra yasal süreci başlatırım yanıtını veren katılımcının ifadeleri Ö3 “Kesinlikle önce okul müdürü ve rehberlik servisine haber verdim. Ondan sonra yasal süreçleri başlatırım, ilk önce yapılacak iş budur.” şeklindedir. Cinsel istismara maruz kalan öğrencisi olan katılımcı Ö6 “...getirdiğini öğrendik sonra biz de suç duyurusunda bulunduk suç durusunda bulununca kız u adli tıpa gitti adli tıba...” ifadeleri ile süreçte yasal süreçlere başvurdıklarını belirtmiştir.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra diğer öğretmenlerden destek alırım yanıtını veren katılımcı Ö14 “*Durumu fark edersem ı bunu öncelikle bulunduğum okuldaki diğer öğretmen arkadaşlarımdan destek alırım...*” demiştir.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra müdahale yöntemi geliştiririm diyen katılımcı Ö4 “*...yani sorunun kaynağını bulmaya çalışırım bi müdahale etmeye çalışırım. Ya bir bir tek başıma yapamam bunu ama dediğim gibi disiplinler arası çalışarak müdahale yöntemi geliştiririm.*” ifadelerini kullanmıştır.

Cinsel istismarı fark ettikten sonra öğrencinin önceki okulundan bilgi aldığını ifade eden katılımcı Ö6 “*Demin anlattım ı rehber öğretmenle beraber eski öğretmenlerle iletişime geçtik sonra suç duyurusunda bulunduk.*” demiştir.

4.6.2. Öğretmenlerin Cinsel İstismar Konusunda Bilgilerinin Olup Olmadığı

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu cinsel istismarı fark etme ve fark ettikten sonra yapılması gerekenler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünmektedir. Katılımcı öğretmenlerin bu konuya ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 4.18’de gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Öğretmenlerin cinsel istismar konusunda öz yeterliği

Kodlar	Frekans
Hayır, yok	14
Evet, bilgim var	2

Katılımcılardan iki tanesine (Ö6 ve Ö15) soru, araştırmacının soruyu fark etmeden atlaması nedeniyle yöneltilmemiştir. Bir katılımcı ise Ö13 “*Yani şu an için öyle bi şeyle karşılaşmadık. Cinsel ı istismara maruz kalan öğrencinin durumuna daha bence öyle bi şeyin farkına varmadık, yani böyle bir olay yaşamadık.*” demiş, soruya net bir yanıt vermemiştir. Bu nedenle temanın toplam frekansı 16’dır.

OSB olan öğrencilerle çalışan katılımcı öğretmenlerden cinsel istismarı fark etme ve fark ettikten sonra yapılması gerekenler konusunda yeterli bilgisinin olmadığını belirtenlerin ifadeleri; Ö4 “*Hayır onun için uzmanlardan yardım alarak hareket edebilirim tek başıma bunu yapamam ama problem kaynağını ı belirleyebilirim diye o da araştırırım.*”, Ö5 “*Düşünmüyorum yani ıı özel eğitimde hani birçok alanda bilgi*

sahibiyim şimdi aradan bi dört yıl geçtiği için çok böyle u hatırlayamıyorum. Zaten hani sevdiğim bir okul da değildi okul idaresi kötüydü ama cinsel eğitim konusunda çok yeterliliğe sahip değilim. Zaten lisansta bunun eğitimini almadım yani siz şu an böyle bir soru sorduğunuzda bile cinsel eğitim neleri kapsıyor o konu hakkında çok bilgi sahibi değilim. Belki cinsel eğitimle alakalı bir şeyler yapıyorumdur ama bunun cinsel eğitim olup olmadığını bilmediğin için u çok net cevaplar veremiyor olabilirim öyle diyebilirim yani çok yeterli değilim.”, Ö7 ”İşte dediğim gibi az önce de bu konuda yeterli olmadığımı düşünüyorum. O yüzden rehber kendime de bu konuda hani fikir alabileceğim bilgi edinebileceğim bir rehber ve alan uzmanı olabilir veyahut da deneyimlenmiş daha önce bi arkadaş eğitimci arkadaşımın başına geldiyse ondan bilgi alarak o şekilde bu konuda uygulamaya çalışır uygulamaya çalışırdım bi şeyleri.”, Ö9 “Ben çok yeterli olduğumu düşünmüyorum çünkü bu konuda deneyimle ilerliyoruz yani bir olayı yaşamadan bir olayın bir olayı deneyimlemeden bir bilgi sahibi olamıyoruz. Dediğim gibi lisansta bunun eksikliği var, bunun eğitimini almak için belki yüksek lisans eğitimine gitmek gerekiyor. Yani bu şartlar tabii yaşadığımız yerler yerlerde eğitim olacak mı? Kongrelere sempozyumlara katılabilecek miyiz? Bunlar birazcık zor o yüzden eı bu konuda kendimizi geliştirmemiz birazcık zor geliyor bize. İmkanlar dahilinde tabii ki geliştirmek ister her öğretmen bence ama şu anda ki yeterliliğimiz düşük.”, Ö12 “Ya bu konuda da yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünmüyorum açıkçası.” Ö18 “Hayır, düşünmüyorum yeterli bilgiye sahip değilim yani ben bile çok az bilgiye sahibim özel eğitimci olduğum halde ama mesela diğer öğretmenlerin bu konuda bizden daha yetersiz olduğunu düşünüyorum.” şeklindedir.

OSB olan öğrencilerle çalışan katılımcı öğretmenlerden cinsel istismarı fark etme ve fark ettikten sonra yapılması gerekenler konusunda yeterli bilgisinin olduğunu ifade edenler; Ö1 “Ya bu konuda ya hani öğrendikten sonra yani gerekeni yapabileceğimi düşünüyorum. Yani her ne kadar bu cinsel istismarı anlayamasam da ama ondan sonra hani öğrencinin işte başına neler geldiğini ya da yani bu sürecin devam edip etmeyeceğini aşağı yukarı hani insan kestirebilir. Yani ailesinde böyle bir hani istismara uğrayan çocuk varsa hani bilki devamı gelecektir yani o yüzden hani emniyettir gerek okul idaresidir gerek de tutanaktır işte incelemenin başlatılması gibi şeylerde hani gereken neyse yaparım ve bu konuda hani gereken hani olduktan sonraki süreçte hani gerekli adımları atacağımı düşünüyorum. Hani o şeyi yapabilirim yani.” ve Ö3 “Kesinlikle yeterli bilgiye sahibim bu konuda.” demiştir.

4.6.3. Öğretmenlerin Cinsel İstismar Konusunda En Çok Zorlandığı Durum

Görüşme verileri incelendiğinde katılımcılar cinsel istismara maruz kalan bir öğrencileri olması halinde çeşitli konularda zorlanacaklarını belirtmiştir. Katılımcıların bu durumda zorlanabileceği konulara ilişkin yanıtlar ve frekansları Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo 4.19 Öğretmenlerin cinsel istismar konusunda en çok zorlandığı/zorlanabileceği durumlar

Kodlar	Frekans
Aile ile paylaşmak	10
İstismarcının aileden biri olması	7
Aileden gelen tepkiler	4
Öğrenci psikolojisi	3
Bürokrasi süreci	2
Ne yapacağını bilmemek	2
Okul personellerine anlatma	1
Yeterli desteği sunamamak	1

OSB olan bireylerle çalışan katılımcı öğretmenlerden cinsel istismara maruz kalan bir öğrencisi olsaydı en çok zorlandığı durumun aile ile bunu paylaşmak olduğunu belirten öğretmenlerin ifadeleri; Ö5 “*Yani ortada bir istismar varsa bunu u bunun yanlış olduğunu aileye anlatmak ya da u bu hani yanlışın tekrarlanmaması için aileye müdahale etmek, bu süreci başlatmak sürdürmek muhtemelen çok zor olurdu. Çünkü ailenin de kendine göre bir kültürü var u kültürden kastım hani bi alışkanlıkları davranış biçimleri eğitimi vesaire yani ailenin hani o durumuna müdahale etmek onu değiştirmek kolay olmuyor.*”, Ö9 “*Yani bu durumun kaynağı aile ise ben aile ile çözmek konusunda zorlanabilirdim. İu diğer tarafta durumun kaynağı okul içi bir personel ya da üçüncü bir yani yabancı biri ise bunu aileye anlatmakta da biraz zorlanabilirim.*”, Ö10 “*Aileyi bu konuya ikna edebilmekte zorlandık. Çünkü aileler şey gibi, benim çocuğuma yapılmaz veya benim çocuğum yapmaz gözüyle bakıyor yani sadece bu çocuğu u bir çocuğun istismara uğraması olarak düşünülmemeli aynı zamanda o birey başka birine de istismarda bulunabilir.*”, Ö14 “*En çok zorlandığım şey eee dediğim gibi az önce u nasıl bir yol izlemem gerektiğini pek şey yapamazdım. Aileyle mesela, nasıl*

iletişim kurmam gerektiği en çok bunda zorlanırdım aileye nasıl söylemem gerektiği konusunda zorlanırdım.” şeklindedir.

Cinsel istismarla ilgili en çok zorlanacağı durumun istismarcının aileden biri olması yanıtını veren katılımcılar şu ifadeleri kullanmışlardır: 1 “*Ya hani bunun ailenin yapması konusunda hani ben bir şeyim olurdu hani nasıl yapabilir sorusu olurdu yani bence çünkü bir annenin hani insanın ailesinden ya da akrabasından hani böyle durumdaki bir çocuktan yani bunu bir eksiklik olarak görüp de hani bu yanlış bir şey yapması hani ben şahsen kendi adıma hani konduramazdım yani bunu beni en çok zen şey bu olurdu.”*, 11 “*...bunun haricinde ı bu istismarın hani nereden geldiğiyle alakalı atıyorum bu aile içi bir durumsa bu da aynı şekilde zorlardı ve yani bu da ilişkilerde ı şey yapabilirdi yani zorlayabilirdi ailenin tepkisi. Bu süreci yönetmek açıkçası genel olarak zorlu oldurdu benim için.”*, 16 “*Burada ı aileye, örneğin istismar aileden geldiyse aile içinde gerçekleştiyse bunu nasıl çözebileceğimiz konusunda kafamda soru işaretleri olurdu. Bunu aileye yansıtmadan mı yoksa aileyi uyararak mı ı yapmamız gerektiği konusunda emin olamazdım.”*

Cinsel istismarla ilgili en çok zorlanacağı durumun aileden gelen tepkiler olduğunu belirten katılımcılar, 3 “*...ya da duyulması ı velinin karşı taraşın vereceği tepkiler çünkü çok irkeşleşebiliyor bazıları bu durumda.”*, 7 “*...bir de ailenin göstereceği tepki de açıkçası eğer ı daha muhafazakr bi şeylere açık olmayan, tutucu bi aileyse bu konuda da mesela beni zorlayacağını düşünüyorum ailenin görüş açısının.”*, 11 “*Ya bunun haricinde ı bu istismarın hani nereden geldiğiyle alakalı atıyorum bu aile içi bir durumsa bu da aynı şekilde zorlardı ve yani bu da ilişkilerde ı şey yapabilirdi yani zorlayabilirdi ailenin tepkisi.”* şeklinde durumu ifade etmiştir. Cinsel istismara maruz kalan ğrencisi olan katılımcı 6 en çok zorlandığı durumu “*...en çok zorlandığımız şey aileyle baş başa bırakıldık ve tehdit alacak gibi olduk hani almadık çünkü erkektim hani erkeğim hala erkeğim de ı tehdit almadım ama kadın olsaydım baskıya maruz kalırdım büyük ihtimal. ıı aileyle baş başa bırakılıyorz ondan sonra um sonra sürece dahil edilmiyoruz tekrar, sürecin dışında kaldık ama biz ı şiddete maruz kalıyoruz, bu şekilde durumlar oldu.”* şeklinde ifade etmiştir.

Cinsel istismarla ilgili en çok zorlanacağı durumun ğrenci psikolojisi olduğunu belirten katılımcılar 7 “*Yani ğrencinin ilk önce etkilenmesi, yani psikolojisinin düzeltilmesi o konudan çok etkilendiyse, o konuda hani onun iyileştirilmesi yönünde zorlanacağımız nokta bu olurdu.”* ve 12 “*...ve çocuğun psikolojisini hani nasıl*

etkilediği o çocuğun hani travma da yaşayabilir onda birazcık sıkıntı yaşanabilir.” ifadelerini kullanmıştır. Cinsel istismara maruz kalan öğrencisi olan Ö15 ise yaşadığı durumu “En çok zorlandığım şey açıkçası çocuk çok korkutulmuştu hani çocuğu bu yaşadığı şeyi anlatabilecek duruma getirmekte ben çok zorlanmıştım evet ben bi terslik olduğunu hissediyodum fark ediyordum anlıyordum ama şimdi hani bizzat kendisi söylemeden de biz bir şey yapamayacağız için malum buna benzer durumlarda aileler çok korumacı yaklaşıyor ya da asla doğru bilgi vermiyorlar varsa bile inkar ediyorlar, çocuğu konuşturmakta ben çok zorlanmıştım hani o durum gözünde çok korkutulduğu için ya da tehdit edildiği için ben en çok onda zorlanmıştım.” şeklinde anlatmıştır.

Cinsel istismarla ilgili en çok zorlanacağı durumun ne yapacağını bilmemek olduğunu belirten katılımcılar Ö14 “En çok zorlandığım şey eee dediğim gibi az önce ı nasıl bir yol izlemem gerektiğini pek şey yapamazdım.” ve Ö18 “...yani bu durumda ne olurdu hani ne yapacağımı ilk nereyi arayacağımı, ilk nereye başvuracağımı ı bu konuda zorlanabilirim mesela.” demiştir.

Cinsel istismarla ilgili en çok zorlanacağı durumun bürokrasi süreci olduğunu belirten katılımcılar Ö3 “Yani böyle bir şeyin mahkemeye taşınıyor olmasıdır herhalde...”, Ö9 “Yani bu durumun kaynağı aile ise ben aile ile çözmek konusunda zorlanabilirdim. Diğer tarafta durumun kaynağı okul içi bir personel ya da üçüncü bir yani yabancı biri ise bunu aileye anlatmakta da biraz zorlanabilirim belki bu belki rehberlik servisinin işi olabilir ya da okul idaresinin işi olabilir ama dediğim gibi aile içi istismar yani duyduğumuz vakalardan olduğu için ı bu çok can sıkıcı olabiliyor bunu çözmek bu bürokrasiyi aşmak birazcık can sıkıcı olabiliyor,” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Cinsel istismarla ilgili en çok zorlanacağı durumun okul personeline anlatma olduğunu ifade eden katılımcı Ö13 “Hani bu durumu anlatmakta zorlanırım herhalde okula öğretmenlere ya da müdüre veya rehber öğretmene bunu aktarırken söylerken herhalde zorlanırım.” şeklinde ifade etmiştir.

Cinsel istismarla ilgili en çok zorlanacağı durumun yeterli desteği sunamamak olduğunu belirten katılımcı görüşünü Ö8 “Gerekli prosedürü uygulayabilmekte zorlanabileceğini düşünüyorum ancak bunu herhangi bir şekilde öğrenebilirim. Bunu bir şekilde aşabilsem de çocuğa ilk ba ı şöyle diyeyim: çocuğa bunu en az şekilde nasıl zararlı ya da kayıpla atlatabileceğim konusunda yeterli desteği veremeyebilirim.” şeklinde ifade etmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada yapılan veri analizi sonucunda altı ana temaya ve 12 alt temaya ulaşılmıştır. Ana temaların her biri ayrı bir araştırma sorusunu yanıtlar niteliktedir. Bu nedenle bu bölümde bulgulardan elde edilen sonuçlar sunulduktan sonra ana temalara ilişkin bulgular ayrı başlıklar altında alanyazınla birlikte tartışılarak verilmiştir. Ardından araştırma bulgularının sonuçları doğrultusunda uygulamaya ve ileriki araştırmalara yönelik öneriler verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırmanın amacı OSB olan bireylerle çalışan veya daha önce çalışmış öğretmenlerin cinsel istismar ve cinsel eğitim konularına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu kapsamda öğretmenlerin; OSB olan öğrencilerde gözlediği uygun olmayan cinsel davranışlara, öğrencilerin cinsel eğitim gereksinimine, öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma amacıyla yaptıkları uygulamalara, OSB olan bireylere cinsel eğitim verme ve cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusundaki yeterliklerine, OSB olan bireylerin cinsel istismar riskine ve cinsel istismara maruz kalan öğrenciyi fark etmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sorularına yanıt bulmak amacıyla OSB olan bireylerle çalışan veya daha önce çalışmış 19 özel eğitim öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda altı ana temaya ve 12 alt temaya ulaşılmıştır. Bu kısımda sonuçlar araştırma sorularını yanıtlayacak şekilde ortaya konmuştur.

Bulgular incelediğinde katılımcıların çoğu öğrencilerinde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemlediğini belirtmiştir. Öğrencilerde gözlenen bu davranışlar frekansı en yüksek olandan en düşük olana doğru; sarılma, öpme, mastürbasyon, soyunma, dokunma, cinsel organıyla oynama ve sürekli idrar yapma isteği kodları altında sunulmuştur. Öğretmenlerin bu cinsel davranışlara tepkisi daha çok öğrencinin ilgisini başka bir etkinliğe/olaya yönlendirme ve davranışın doğru olmadığını söyleme/uyarma şeklinde olmuştur.

Katılımcıların tamamı OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu eğitim sürecinde yer alması gereken kişilere yönelik verdikleri yanıtlardan frekansı en yüksek olanlar çocuğun ailesi ve öğretmenleri kodlarıdır. Katılımcıların OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında yer alması gereken konulara ilişkin görüşleri kodlar halinde sıralanmıştır. Frekansı en yüksek olan iki kodun beden bölümleri ve cinsel davranış eğitimi olduğu görülmektedir. Katılımcılar tarafından söylenen frekansı yüksek diğer kodlar; bedenini koruma/cinsel istismardan korunma, cinsiyet bilgisi/cinsel kimlik ve mastürbasyon eğitimidir. Diğer kodlar bulgular kısmında ilgili tabloda sırasıyla verilmiştir.

Katılımcıların büyük bir kısmının cinsel eğitime yönelik herhangi bir uygulamasının olmadığı görülmektedir. Bununla beraber katılımcıların çoğunluğu öğrencilerin BEP'lerinde cinsel eğitime yönelik amacın olmadığını ve OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin desteğe ihtiyaç duydukları kişilerden frekansı en yüksek olan uzman kişiler kodudur.

Öğretmenlerin yeterlik düzeyi temasına yönelik bulgulara bakıldığında katılımcıların çoğunun OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendini yeterli görmediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı bu konudaki yöntem ve uygulamalara ilişkin yeterli bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların hemen hemen hepsi OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılması için hizmet içi eğitimlerin verilmesi ve lisansta bu konuya yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların çoğu cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olmadığını ifade etmiştir.

Öğretmenlerin neredeyse yarısı cinsel istismarı fark edemeyeceğini ifade ederken daha azı fark edebileceğini ifade etmiştir. Geri kalan az sayıda katılımcı ise öğrencilerinin cinsel istismar durumunu fark edebileceklerinden emin olmadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların cinsel istismarı fark ettikten sonra yaptıkları/yapacakları ile ilgili bulgularda 11 farklı kod bulunmaktadır. Bunlardan frekansı en yüksek olan durumu rehber öğretmenle paylaşma kodudur. Ardından sırasıyla okul idaresine bildirme ve aile ile görüşme kodları gelmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu cinsel

istismarı fark etme ve fark ettikten sonra yapılması gerekenler konusunda yeterli bilgilerinin olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların cinsel istismar konusunda en çok zorlandığı veya zorlanabileceği durumların başında aile ile paylaşmak ve istismarcının aileden biri olması gelmektedir.

5.2. Tartışma

Bu araştırmada OSB olan öğrencilerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin OSB olan öğrencilerin cinsel istismarı ve cinsel eğitimi konusundaki görüşleri incelenmiştir. Çalışmada araştırma amacına yönelik belirlenen altı farklı araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bölümde araştırma soruları veri analizi sonucu oluşturulan altı ana tema başlığı altında ilgili alanyazın ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

5.2.1. OSB Olan Öğrencilerde Görülen Uygun Olmayan Cinsel Davranışlar

Bu temada ilk araştırma sorusu olan OSB olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin öğrencilerinde gözlemledikleri uygun olmayan cinsel davranışların neler olduğuna ilişkin yanıtlara yer verilmiştir. Alt temada ise öğretmenlerin cinsel davranışlara tepkisine değinilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu OSB olan öğrencilerinde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemlemektedir. Çalışmada elde edilen bu bulgu önceki çalışmaların (Hellemans, Colson, Verbraeken, Vermeiren ve Deboutte, 2007; Hellemans, Roeyers, Leplae, Dewaele ve Deboutte, 2010; Ousley ve Mesibov, 1991; Van Bourgondien, Reichle ve Palmer, 1997) OSB olan ergenlerin ve genç yetişkinlerin çoğunluğunun çeşitli cinsel davranışlar sergilediği yönündeki bulgularını doğrulamaktadır. Katılımcılar bu cinsel davranışları en çok sarılma, öpme ve mastürbasyon şeklinde gözlemlemiştir. Gözlenen diğer davranışlar ise soyunma, dokunma ve sürekli cinsel organıyla oynamadır. Bu bulgu alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Mandel ve Datner (2017, s. 271) OSB olan bireylerde sıklıkla bildirilen uygunsuz cinsel davranışları kendine dokunma, başkalarına dokunma, mastürbasyon (aşırı veya toplum içinde) ve cinsel konuşma olarak sıralamıştır. Ruble ve Dalrymble'un (1993, s. 234) araştırmasında ise OSB olan çocuğa sahip ebeveynler çocuklarında pek çok uygunsuz cinsel davranış bulunduğunu belirtmiştir. Araştırmada OSB olan çocukların %65'inin kamusal alanda özel bölgelerine dokunduğu, %23'ünün toplum içinde mastürbasyon yaptığı, %18'inin karşı cinse uygunsuz bir şekilde dokunduğu bildirilmiştir. Bir başka araştırmada Kellaher (2015, s. 3) OSB olan

ergenlerden düşük işlevli olanların toplum içinde soyunmak, başkalarına uygunsuz şekilde dokunmak ve başkalarının yanında mastürbasyon yapmak gibi çeşitli uygunsuz davranışlarda bulunduklarını bildirmiştir. Araştırma bulguları ve alanyazındaki benzer bulgular göz önünde bulundurulduğunda OSB olan bireylerde uygunsuz cinsel davranışlara sık rastlanılması bu bireylere yönelik cinsel eğitim eksikliğinin olduğunu düşündürmektedir.

Bu araştırmada katılımcılar tarafından en çok gözlemlenen üç uygunsuz cinsel davranış sarılma, öpme ve mastürbasyon olmuştur. Alanyazına bakıldığında sarılma ve öpme davranışlarının yanı sıra en yaygın görülen uygunsuz cinsel davranışın mastürbasyon olduğu görülmektedir (Chesterman ve Rutter, 1993, s. 556; Van Bourgondien vd. 1997, s. 123; Hellemans vd. 2010, s. 101). Henault'a (2006, s. 32) göre toplum içinde mastürbasyon OSB olan erkek ergenler için en sık bildirilen uygunsuz cinsel davranış biçimidir. Bu durum OSB olan öğrencilere nerede ve ne zaman mastürbasyon yapabileceğine yönelik herhangi bir eğitim verilmediğini düşündürmektedir. Alanyazın ile örtüşen bu bulgu göz önünde bulundurulduğunda mastürbasyon eğitiminin cinsel eğitimin önemli bir parçası olarak görülmesi ve aileler aracılığıyla OSB olan bireylere sunulması önerilebilir.

Araştırmada bu temanın bir alt teması olarak OSB olan öğrencilerin uygun olmayan cinsel davranışlarına yönelik öğretmen tepkilerine yer verilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin verdiği tepkiler en çok ilgisini başka bir etkinliğe/olaya yönlendirme, davranışın doğru olmadığını söyleme/uyarma ve görmezden gelme şeklinde olmuştur. Öğretmenlerin çok azı uygunsuz davranışı değiştirmeye/şekil vermeye yönelik uygulamada bulunmuştur. Bu durum OSB olan bireylerle çalışan öğretmenlerin uygunsuz cinsel davranışlara müdahale konusunda yeterli bilgi ve deneyimlerinin olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Öğretmenlerin yanlış tepkisi sonucu uygun olmayan cinsel davranışların artma riski de göz önüne alındığında öğretmenlerin bu konuda eğitim almış olması önemlidir.

5.2.2. OSB Olan Öğrencilere Cinsel Eğitim Verilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Bu temada ikinci araştırma sorusuna yanıt olarak OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesine ilişkin öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Alt temalarda ise katılımcıların OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme sürecinde yer alması gereken

kişilere ve cinsel eğitim programında yer alması gereken konulara ilişkin görüşleri yer almaktadır. Araştırmaya dahil edilen 19 katılımcıdan 18'i OSB olan bireylere cinsel eğitim verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir katılımcı ise diğerlerinden farklı olarak cinsel eğitimin sadece erkek öğrencilere verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde OSB olan bireylerin cinsel eğitim gereksinimini vurgulayan pek çok çalışmanın olduğu görülmektedir (Edelson, 2010; Koller, 2000; Mandel ve Datner, 2017; Sullivan ve Caterino, 2008; Travers ve Tincani 2010). Bununla birlikte alanyazında OSB olan grup için cinsel eğitimin önemini ele alan çalışmalar da bulunmaktadır (Curtis, 2017; Hellemans vd. 2007; Hellemans vd. 2010; Ismiarti vd. 2019; Kalyva, 2010). OSB olan çocukların cinsel eğitim gereksinimine yönelik ebeveyn algılarının tanımlandığı bir araştırmada tüm ebeveynler OSB olan çocukları için belli bir düzeyde cinsel eğitimin gerekli ve önemli olduğunu belirtmiştir (Mackin vd. 2016, s. 608). İlgili alanyazındaki çalışmalara paralel olarak bu araştırmadaki katılımcıların tümü OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesi gerektiği görüşündedir. Fakat bir katılımcı kız öğrencilerin cinsel eğitime ihtiyaç duymadığını bu nedenle sadece erkek öğrencilere cinsel eğitim vermenin yeterli olacağını ifade etmiştir. Katılımcı kız öğrencilerinde uygunsuz cinsel davranış gözlemlenmediği için bu öğrencilerin cinsel eğitime ihtiyaç duymadığını veya kızlara aileleri tarafından cinsel eğitim verildiğini düşünmüş olabilir. Ancak cinsiyet fark etmeksizin OSB olan tüm bireylerin uygun olmayan cinsel davranışlarının ve cinsel istismar riskinin azaltılması, olumlu cinsel duygular geliştirmesi ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için erken yaşta ergenliğe kadar cinsel eğitim alması önemlidir (Mandel ve Dartner, 2017, s. 280). Katılımcıların tamamının ilgili alanyazının desteklediği gibi OSB olan öğrencilere –bir katılımcı yalnızca erkek öğrencilere verilmesi gerektiğini belirtmiştir- cinsel eğitim verilmesi gerektiğini düşünmesi bu gereksinimin farkında olduklarını göstermektedir.

Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme sürecinde çocuğun ailesi ve öğretmenlerin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların bir kısmı uzmanların da cinsel eğitim sürecinde bulunması gerektiğini ifade etmiştir. İlgili alanyazına bakıldığında Travers ve Tincani (2010, s. 291) cinsel eğitimde işbirliğinin OSB olan birey, ailesi ve toplum için daha iyi sonuçlar verebileceğini açıklamıştır. Ismiarti vd. (2019, s. 77) araştırmasında bazı ebeveynlerin çocuklarına nasıl cinsel eğitim verecekleri konusundaki bilgileri sınırlı olduğu için öğretmenlerle işbirliğine kesinlikle ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Öğretmenler,

ebeveynler ve terapistlerin cinsel eğitim materyalleri sağlamak için birlikte çalışmaları gerektiğini belirtmiştir. Araştırmanın bu bulgusunun alanyazın ile örtüştüğü görülmektedir.

Katılımcılar cinsel eğitim programında yer alması gereken konulara ilişkin en çok beden bölümleri ve cinsel davranış eğitimi yanıtlarını vermiştir. Ardından sırasıyla bedenini koruma/cinsel istismardan korunma, cinsiyet bilgisi/cinsel kimlik, mastürbasyon eğitimi, aile eğitimi ve mahremiyet eğitimi, cinsel gelişim süreci, cinsel sağlık, iletişim becerileri, regl dönemi, temizlik ve toplumsal cinsiyet konuları gelmektedir. İlgili alanyazına bakıldığında McCool (Akt., Koller, 2000, s. 130) 1995'te cinsel eğitimin bireysel ihtiyaca bağlı olarak; vücut parçaları, üreme, doğum kontrolü, cinsel sağlık, doğumdan ölüme kadar cinsel yaşam döngüsü, erkek ve kadın cinsel davranışları, flört, evlilik, ebeveynlik, ilişki kurma, istismar bilinci, özel alanlar ve sınırlar, öz saygı ve girişkenlik becerileri konularının tümünü veya bir kısmını içermesi gerektiğini belirtmiştir. Başka bir araştırmada Melone ve Lettick (1983, s. 169-186), Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) OSB olan bireylere yönelik hizmet veren Benhaven Okulundaki cinsel eğitim programını incelemişlerdir. Öğrencilerin bireysel özelliklerine göre öğretim düzenlemeleri yapılan cinsel eğitim programı vücut parçalarının tanımlanması, adet görme, mastürbasyon, fiziksel muayeneler, kişisel hijyen ve sosyal davranış olmak üzere altı üniteden oluşmaktadır. OSB olan bireylerin gereksinim duymayacağı düşünülen flört, evlilik, doğum kontrolü, doğum gibi konular program kapsamına dahil edilmemiştir. Buna paralel olarak araştırmadaki katılımcı öğretmenler de bu konuları hiç belirtmemiştir aynı zamanda katılımcıların cinsel eğitim programında yer alması gerektiğini ifade ettikleri konular Benhaven Okulunda uygulanan cinsel eğitim programında yer alan konularla benzerlik göstermektedir. Diğer bir araştırmada Sullivan ve Caterino (2008, s. 389) OSB olan bireylerde cinsellik ve cinsel eğitimi ele alan literatür incelemelerine dayanarak cinsel eğitimin bireysel gelişime uygun olacak şekilde; vücut bölümleri ve işlevi, fiziksel olgunlaşma, kişisel hijyen ve öz bakım, sağlık, uygun sosyal ve cinsel davranışlar, gizlilik, duyguları ve dürtüleri anlama, öz saygı, istismarın önlenmesi, öz güven, cazibe ve kişilerarası ilişkiler konularını kapsamasını önermektedir. Ayrıca yetersizlik düzeyi yüksek olan bireyler için yalnızca vücut bölümleri, kişisel hijyen ve davranış değişikliği gibi temel konuları ele almak yeterli olabilirken hafif yetersizliğe sahip bireylere sosyal beceriler ve ilişki geliştirme konusunda daha kapsamlı eğitim verilebileceği önerilmiştir. Buna

paralel olarak Ismiarti, Rohmad ve Yusuf (2019 s. 77) OSB olan ergenlerin daha karmaşık ilişkileri de kavrayabilmeleri için bu bireylere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında sosyal beceri eğitimine de yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmadaki katılımcılardan ikisi benzer şekilde cinsel eğitim programı içerisinde iletişim becerileri konusunun da yer alması gerektiği ifade etmiştir. Araştırmanın bu bulgusu OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında yer alması gereken konuların onlara hizmet veren öğretmenler tarafından belirtilmesi açısından önemlidir. Ulusal alanyazında bu konuyu ele alan herhangi bir çalışma olmadığından bu bulgunun alanyazına ışık tutacağı düşünülmektedir.

5.2.3. Öğretmenlerin Cinsel Eğitime Yönelik Uygulamaları

Bu temada üçüncü araştırma sorusuna yönelik olarak öğretmenlerin OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma amacıyla yaptıkları uygulamalara yer verilmiştir. Alt temalarda ise BEP'te cinsel eğitime yönelik amacın olup olmadığı, öğretmenlerin cinsel eğitim konusunda destek ihtiyacı ve öğretmenlerin desteğine ihtiyaç duyduğu kişiler/kaynaklar bulunmaktadır. Temaya ilişkin bulgular ilgili alanyazındaki bulgular ile tartışılarak açıklanmıştır.

Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu (14 katılımcı) cinsel eğitime yönelik herhangi bir uygulamasının olmadığını ifade ederken yalnızca beş katılımcı daha önce cinsel eğitime yönelik uygulama yaptığını belirtmiştir. Benzer şekilde Gülşen'in (2011 s. 61) araştırmasında özel eğitim öğretmenlerine hangi alanlarda aile eğitim uygulamaları yaptıkları sorulduğunda 16 öğretmenden yalnızca üçü aile eğitim programına cinsel eğitimi dahil etmiştir. Bir başka araştırmada Sakallı Gümüş ve Altınsoy (2015, s. 67) özel gereksinimli öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda rehber öğretmenler ile yaptıkları görüşmelerde katılımcı öğretmenlerin hiçbirinin yetersizliği olan öğrencilerin cinsel eğitimine yönelik herhangi bir düzenleme ya da uygulama yapmadığı sonucuna ulaşmıştır. İlgili alanyazındaki bulgulara paralel olarak bu araştırmadaki katılımcıların da cinsel eğitim uygulamaları konusunda yetersiz kaldıkları görülmektedir. Öğretmenlerin neredeyse tamamı, OSB olan öğrencilerinde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemlediğini ifade ederken bu konuda uygulama yapan öğretmenlerin sayısının oldukça az olması cinsel eğitim uygulamaları konusunda büyük bir eksikliğin olduğunu göstermektedir.

Araştırmada katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğu (16 katılımcı) OSB olan öğrencilerinin BEP'lerinde cinsel eğitime yönelik herhangi bir amacın yer almadığını ifade etmiştir. Geri kalan yalnızca üç katılımcı ise öğrencilerin BEP'lerinde cinsel eğitime yönelik amaçlara yer verdiğini belirtmiştir. Özel gereksinimli öğrencinin performans düzeyi ve eğitsel gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan BEP'te öğrenciye bir yıl boyunca kazandırılması planlanan amaçlara yer verilmektedir (Vuran, 2005, s. 3.) Öğretmen, aile ve ilgili uzmanların iş birliği ile hazırlanan BEP'te cinsel eğitime yönelik herhangi bir amacın yer almaması öğrencinin bu alanda eğitim gereksiniminin olmadığı ve o yıl süresince cinsel eğitime yönelik bir uygulamanın yapılmayacağı anlamına gelmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerinin cinsel eğitim gereksiniminin farkında oldukları halde BEP'lerinde cinsel eğitime yönelik herhangi bir amaca yer vermemeleri kendilerini bu konuda yeterli görmediklerinden veya cinselliğin tabu olarak görülmesinden kaynaklanıyor olabilir. Oysa cinsel eğitim 2018 yılında güncellenen yeni müfredat ile birlikte özel eğitim uygulama okullarının birinci, ikinci ve üçüncü kademesinde yer alan Beslenme, Sağlık ve Güvenlik dersi kapsamına dahil edilmiştir. Özel eğitim öğretmenlerinin bu ders kapsamında öğrencinin BEP'ine cinsel eğitime yönelik amaçlar alması ve aile işbirliği ile öğrencinin cinsel eğitim gereksinimini karşılaması önerilebilir.

Araştırmada katılımcıların büyük bir kısmı (15 katılımcı) OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme konusunda desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Dört katılımcı ise şu an desteğe ihtiyaç duymamaktadır. Öğretmenlerin görüşlerinden hareketle öğrencilerinde henüz cinsellikle ilgili bir sorun yaşamamış olanlar bu alanda desteğe ihtiyaç duymamaktadır. Katılımcıların cinsel eğitim konusunda yeterli donanıma sahip olmak için ciddi bir problemle karşılaşmayı bekliyor olmaları kaygı vericidir. İlgili alanyazına bakıldığında Maia, Reis-Yamauti, Schiavo, Capellini ve Valle'nin (2015, s. 434) çalışmasında zihin yetersizliği olan öğrencilerle çalışan öğretmenler öğrencilerinin cinselliğini ve bu kişilere cinsel eğitim sağlama ihtiyacını kabul etmelerine rağmen aileden ve okuldan destek alamaması veya bu alanda akademik eğitiminin olmaması nedeniyle bu görevi üstlenmekten korkmaktadır. Dolayısıyla cinsel eğitim konusunda okul ve aile desteğini almak öğretmenler için önemlidir. Bunun yanı sıra araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu bu konuda uzman kişilerin (akademisyenler, sağlık personelleri) desteğine ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin cinsel eğitim

konusunda öğrencilere en yüksek faydayı sağlayabilmeleri için bu alanda uzman kişiler tarafından verilen hizmet içi eğitimler veya kurslarla desteklenmeleri önemlidir.

5.2.4. Öğretmenlerin Yeterlik Düzeyi

Bu temada dördüncü araştırma sorusuna yönelik öğretmenlerin OSB olan bireylere cinsel eğitim verme ve cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusundaki yeterliklerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Alt temalar ile öğretmenlerin bu konudaki yöntem ve uygulamalara ilişkin bilgileri ile öğretmen yeterliğinin artırılması için yapılması gerekenler açıklanmıştır. Bu temaya ilişkin bulgular ilgili alanyazın ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırmada katılımcıların çoğunluğu (13 katılımcı) OSB olan bireylere cinsel eğitim verme ve cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendini yeterli görmediğini ifade etmiştir. Yalnızca bir katılımcının bu konuda kendini yeterli görmesi dikkat çekici bir bulgudur. Katılımcıların büyük bir kısmı, OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusundaki yöntemlere ve uygulamalara ilişkin yeterli bilgisinin olmadığını belirtmiştir. İlgili alanyazına bakıldığında Kalyva'nın (2010) çalışmasında öğretmenlerin büyük çoğunluğu, OSB olan öğrencilerine cinsel eğitim verme konusunda kendilerine güvenmediklerini çünkü bu eğitimden yoksun olduklarını bildirmiştir. Bir diğer çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin %86,20'si OSB olan bireye verilecek cinsel eğitim konusunda bilgilerinin olmadığını belirtmiştir (Gülşen, 2011 s. 51). Araştırmadaki bu bulgunun alanyazındaki çalışmaların bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Tablo 1'de belirtildiği gibi katılımcıların hiçbirisi lisans eğitiminde cinsel gelişim/cinsel eğitime yönelik herhangi bir ders almamıştır. Katılımcıların bu konudaki bilgileri gelişim psikolojisi dersi kapsamında işlenen cinsel gelişim konusunda edindikleri bilgiler ve bazı katılımcıların özel olarak aldığı cinsel eğitim kurslarında öğrendikleri ile sınırlıdır. Katılımcıların kendilerini bu alanda yetersiz hissetmesinin nedeninin lisans eğitiminde doğrudan cinsel eğitime yönelik bir ders almamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu alandaki öğretmen yeterliğinin artırılması için hizmet içi eğitimlerin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla beraber katılımcıların büyük bir kısmı cinsel eğitime lisans programı içerisinde ayrı bir ders olarak veya mevcut derslerin içerisinde yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İlgili alanyazındaki araştırmalara bakıldığında Doğan ve Güven'in (2021, s.

125) çalışmasında altı özel eğitim öğretmenine mesleki süreçlerine en çok katkısı olan dersin hangisi olduğu sorulmuştur. İki öğretmen bu soruya cinsel gelişim dersi yanıtını vermiştir. Dedeoğlu, Durali ve Tanrıverdi'nin (2004, s. 56) çalışmasında özel eğitim bölümü öğrencileri ve mezunları lisans eğitiminde aldıkları derslerin yeterli olmadığını, programa dahil edilmesi gereken derslerden birinin cinsel eğitim olduğunu belirtmişlerdir. Ulay'ın (2018, s. 52) özel eğitim öğretmenliği programını zihin engelliler öğretmenliği yeterliği açısından incelediği çalışmada bazı alan mezunu öğretmenler lisans programında yapılması yararlı olabilecek değişikliğe yönelik cinsel eğitim dersinin eklenmesi yanıtını vermiştir. Araştırmada lisans programına cinsel eğitime yönelik zorunlu bir dersin konulması önerilmiştir. Bir başka çalışmada Akdemir ve Taymaz Sarı (2019, s. 277) özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime yönelik tutumlarını daha olumlu hale getirmek için lisans programında cinsel eğitim dersinin zorunlu olarak yer almasını önermiştir. Alanyazında konuyla ilgili yapılan çalışmaların bulguları araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir. Yalnızca OSB olan grupla çalışan öğretmenlerin değil diğer yetersizlik türleri ile çalışan öğretmenlerin ve uzmanların da cinsel eğitimin lisans programında zorunlu bir ders olarak bulunması gerektiğini ifade etmesi önemlidir. Alanyazında OSB olan öğrencilere hizmet veren öğretmenler ile yapılan araştırma sayısı sınırlı olduğundan bu bulgunun alanyazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2.5. OSB Olan Öğrencilerde Cinsel İstismar Riski

Bu temada beşinci araştırma sorusuna yönelik olarak OSB olan bireylerin cinsel istismar riskine ilişkin öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Alt temaya ilişkin katılımcı öğretmenlerin cinsel istismara maruz kalan öğrencisinin olup olmadığı bilgisi bulunmaktadır. Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu (15 katılımcı) OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskinin tipik gelişim gösteren akranlarından daha fazla olduğunu ifade etmiştir. Öyle olmadığını düşünen yalnızca bir katılımcı bulunmaktadır. Ayrıca katılımcılardan üç tanesi OSB olan öğrencisinin daha önce cinsel istismara uğradığını bildirmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde cinsel istismar riskini OSB olan grup özelinde ele alan sınırlı sayıda araştırma bulunurken OSB de dahil olmak üzere daha geniş bir yetersizlik grubunu içine alan gelişimsel yetersizlik kategorinde daha çok çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılan çok sayıda araştırma gelişimsel yetersizliği olan bireylerin cinsel istismara maruz kalma riskinin yüksek

olduğunu göstermektedir (Bowman vd. 2010; McCormack vd. 2005; Tharinger vd. 1990). OSB olan ergenlerin cinsel eğitimi konulu bir araştırmada Ismiarti vd. (2019 s. 76) bu bireyler için cinsel eğitimin önemini açıklarken OSB olan ergenlerin cinsel tacize daha yatkın olduğunu belirtmiştir. Bir başka araştırmada Edelson (2010, s. 285) OSB olan bireylere cinsel eğitim kapsamında yer alan çeşitli konulara ilişkin bireyselleştirilmiş eğitim verilmemesi halinde bu bireylerin cinsel istismar mağduru olma riskinin daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Ballan (2012, s. 682) yaptığı araştırma sonucunda OSB olan çocukların riskli cinsel davranışlara dahil olma ve/veya cinsel açıdan mağduriyet yaşama riskinin yüksek olduğunu bildirmiştir. İlgili alanyazında yer alan araştırma bulgularının araştırmanın bu bulgusuyla örtüştüğü fakat cinsel istismar riskinin OSB olan bireylerin özelinde incelendiği araştırma sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırmanın bu bulgusunun alanyazına önemli katkı sağlayacağı gibi ulusal alanyazında ilk olması açısından değerli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada OSB olan bireylerin cinsel istismar riskinin tipik gelişim gösteren bireylerden daha yüksek olduğunu ifade eden katılımcılar bu durumun nedenlerinin; OSB olan öğrencilerin kendilerini ifade edememeleri, karşıdakinin niyetini okuyamamaları, kendilerini koruyamamaları, kendilerine yapılanı unutmaları, kendilerinden isteneni sorgulamadan yapmaları, ortama uygun davranış sergileyememeleri ve diğer kişiler tarafından yanlış anlaşılmaları olarak sıralamışlardır. İlgili alanyazındaki araştırmalara bakıldığında Edelson (2010) OSB olan bireylerin yaşadıkları sosyal-duygusal ve iletişim zorluklarının cinsel istismar riskini arttırdığını vurgulamaktadır. Bu bireylerin sosyal ipuçlarını yorumlama konusundaki yetersizlikleri, güvenli olan ve olmayan kişileri ayırt etmede zorlanmaları, iletişimde yaşadıkları güçlük nedeniyle istismarı bir başkasına anlatamayacak olmaları ve sosyal olarak kabul edilme arzuları cinsel istismar riskini artıran faktörler olarak açıklanmıştır. Bir diğer risk faktörü OSB olan bireylerin çoğu zaman kişisel bakım ve güvenlik ihtiyaçlarının giderilmesi için birden fazla bakıcıya ihtiyaç duyması sonucu istismarcılar tarafından kolay ulaşılabilir konumda olmalarıdır (Edelson, 2010, s. 7; Selveler vd. 2013, s. 191). Bunlara ek olarak OSB olan bireylerin cinsel bilgi ve deneyimlerinin yetersiz olması başka bir risk faktörüdür. Bilgi ve cinsel mağduriyet arasındaki ilişki önemli klinik bulgularla desteklenmektedir (Brown-Lavoie vd. 2014). Dolayısıyla katılımcıların ifade ettiği risk faktörlerinin alanyazındaki bilgilerle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu

bulguya yönelik güncel araştırmaların yapılması ve cinsel istismar riskine yönelik önlemlerin alınması önemlidir. Edelson (2010) OSB olan çocukların güvenliğinin sağlanması, cinsel istismara uğramış olanların iyileşmesine destek olunması ve başkalarının mağduriyet yaşamasının önlenmesi için OSB olan grubun cinsel istismar riskinin kabul edilmesinin önemini vurgulamıştır.

5.2.6. Öğretmenlerin Cinsel İstismarı Fark Etme Durumu

Bu tema altıncı araştırma sorusuna yönelik öğretmenlerin cinsel istismarı fark etme durumuna ilişkin görüşleri yer almaktadır. Alt temalar ile öğretmenlerin cinsel istismarı fark ettikten sonra yaptıkları veya yapacakları, bu konuda bilgilerinin olup olmadığı ve en çok zorlandıkları duruma ilişkin görüşleri açıklanmıştır.

Araştırmada cinsel istismarı fark edemeyeceğini belirten katılımcıların sayısı (dokuz katılımcı) fark edebilirim diyenlerden (altı katılımcı) daha fazladır. Diğer katılımcılar ise emin olmadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerin cinsel istismarı fark edemeyecek olmaları bu konuda herhangi bir eğitim almamış olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Buna karşın OSB olan grupta cinsel istismarı belirlemenin çok daha zor olduğu bildirilmiştir (Sevlever vd., 2013, s. 192). Bu durumun nedenlerinden biri OSB olan bireylerin sahip oldukları iletişim eksiklikleri veya cinsel istismarı bilmemeleri nedeniyle durumu ebeveynlere ya da yetkili mercilere bildirememeleridir (Howlin ve Clements, 1995, s. 338; Mansell, Sobsey, Wilgosh ve Zawallich, 1996, s. 296). Bir diğer sebebi cinsel istismar sonucu ortaya çıkan bazı davranışların OSB'ye bağlı olduğu düşünülerek göz ardı edilebilmesidir (Edelson, 2010). Bu zorluklar da göz önünde bulundurulduğunda zamanının büyük bir kısmını okulda geçiren öğrencilerin maruz kaldığı cinsel istismarın fark edilmesi ve bildirilmesi konusunda öğretmenlerin rolü büyüktür. Fakat katılımcıların çoğunluğu (14 katılımcı) cinsel istismarı fark etme ve fark ettikten sonra yapılması gerekenler konusunda yeterli bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Cinsel istismar riskinin yüksek olduğu düşünülen OSB olan grup ile çalışan öğretmenlerin cinsel istismar konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması ve cinsel istismarı fark edemeyecek olmaları endişe verici bir bulgudur. OSB olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin cinsel istismarın OSB olan bireylerdeki davranışsal belirtileri, istismarı fark ettikten sonra izlenmesi gereken süreç gibi konular üzerine eğitim alması önemlidir. Araştırmada katılımcıların büyük bir kısmı (15 katılımcı) cinsel istismarı fark ettikten sonra durumu rehber öğretmen ile

paylaşacaklarını/paylaştıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun belirttiği diğer yanıtlar durumu okul idaresine bildirme ve aile ile görüşme olmuştur. Katılımcıların çoğunun (10 katılımcı) cinsel istismar konusunda en çok zorlandığı veya zorlanacağını düşündüğü durum ise bunu aile ile paylaşmaktır. Bu da öğretmenlerin cinsel istismarı fark etme konusunda olduğu gibi durumu aile ile paylaşma noktasında da desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı (yedi katılımcı) en çok zorlanabilecekleri durumu istismarcının aileden biri olması olarak ifade etmiştir. İlgili alanyazına bakıldığında Mansell vd. (1996, s. 295) istismarcıların çoğunlukla aile üyeleri veya tanıdıklardan oluştuğunu ve birçok suçun yetersizliği olan bireylere hizmet sunan kişiler tarafından hizmet ortamlarında gerçekleştiğini belirtmiştir. Sobsey and Mansell (1994, s. 155) tarafından geliştirilen ABD, Kanada ve Yeni Zelanda’da uygulanan ankete göre suçluların en yüksek oranını aile üyeleri, tanıdıklar veya komşular oluşturmaktadır. Alanyazında da ortaya konulduğu gibi cinsel istismar suçlularının daha çok kişinin ailesi veya yakın çevresinden biri olması ve katılımcıların görüşleri ile örtüşmesi kaygı verici bir bulgudur. Bu durum, cinsel istismarın önüne geçilmesini zorlaştıran bir faktörken cinsel eğitimin önemini daha çok ortaya çıkarmaktadır. Çünkü yetersizliği olan bireylere verilecek cinsel eğitim ile kişi istismar ortaya çıkmadan önce ilişkilerde uygun olan ve olmayan davranışları ve kendini koruma yöntemlerini öğrenmektedir (Mansell vd. 1996, s. 299). Bu eğitimin cinsel istismarın önüne geçilmesi açısından büyük öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Fakat aile içi istismar durumunda kişinin cinsel eğitim almış olması istismarı önlemesi ve/veya bildirmesi açısından yetersiz kalabilmektedir. Bu noktada çocuğun evinden sonra zamanının büyük bir kısmını geçirdiği yer olan okulun dolayısıyla öğretmenlerinin sorumluluğu önem kazanmaktadır. Öğretmenlerin OSB olan öğrencileri sürekli gözlemlene fırsatı olduğundan öğrencinin davranışlarındaki ve/veya vücudundaki değişiklikleri fark etme ve bildirme imkânı bulunmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin cinsel istismarın belirtileri, bildirim prosedürleri ve yasal sorumlulukları konusunda yeterli bilgiye sahip olması istismarın bildirilmesi ve durdurulması açısından çok önemlidir (Crenshaw, Crenshaw ve Lichtenberg, 1995, s. 1107; Çeçen, 2007, s. 14). Bunun yanı sıra araştırmanın bu bulgusunun ulusal alanyazında ilk olması açısından ileriki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

5.3. Öneriler

Bu kısımda araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkarak uygulamaya ve ileriki araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda OSB olan öğrencilere hizmet veren özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusunda eğitim gereksinimi olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle Özel Eğitim Öğretmenliği lisans programına cinsel eğitime yönelik zorunlu ders eklenmesi veya mevcut derslerin içeriğine cinsel eğitim konusunun dahil edilmesi önerilebilir.
- OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme, cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konulu içeriklerin hazırlanması ve MEB tarafından öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerde bu içeriklere yer verilmesi önerilebilir.
- Özel eğitim öğretmenleri ve rehber öğretmenler tarafından cinsel eğitim ve cinsel istismar konulu eğitim programlarının hazırlanması ve aile eğitimi kapsamında OSB olan öğrencilerin ebeveynlerine sunulması önerilebilir.
- Öğretmenlerin cinsel eğitim konusundaki eğitim gereksinimi karşılandıktan sonra ailelerle işbirliği içerisinde OSB olan öğrencilere cinsel eğitim sunması önerilebilir.

5.3.2. İleriki araştırmalara yönelik öneriler

- Bu araştırmada temel nitel araştırma yöntemi ve yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Cinsel eğitim ve cinsel istismar konulu tek denekli araştırmaların yapılması önerilebilir.
- OSB olan öğrencilerin cinsel istismar riskine ve cinsel istismar sonucu bu bireylerde görülen davranış farklılıklarına ilişkin farklı katılımcı grupları ile güncel çalışmaların yapılması önerilebilir.
- Bu araştırmada OSB olan bireylerle çalışan veya daha önce çalışmış öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. İleriki araştırmalarda farklı yetersizlik grupları ile çalışan öğretmenlerin görüşlerine yer verilebilir.
- Özel eğitim öğretmenlerine cinsel eğitim konulu hizmet içi eğitimler verilerek etkililiğinin incelendiği araştırmalar yapılabilir.
- OSB olan öğrencilere yönelik cinsel eğitim programlarının oluşturması ve etkililiğinin sınanması önerilebilir.

- OSB olan öğrencilere hizmet veren öğretmenlere ve ailelere yönelik eğitim programlarının hazırlanması ve etkililiğinin sınanması önerilebilir.
- Bu araştırmanın çalışma grubu kademe fark etmeksizin OSB olan öğrencilere hizmet veren özel eğitim öğretmenlerinden oluşmaktadır. İleriki araştırmalarda çalışma grubu belirli bir kademe ile sınırlı tutularak öğretmenlerin görüşleri alınabilir.
- OSB olan öğrencilerin ebeveynleri ile cinsel eğitim ve cinsel istismar konulu fenomenolojik çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, B. ve Taymaz Sarı, O. (2019). Zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışan öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik tutumları ve etik durumlarının karşılaştırılması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(3), 267-282. doi: 10.17244/eku.425276
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Publishing.
- American Psychiatric Association, (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorder*. (3rd edition) (DSM-3). Washington DC: APA
- American Psychiatric Association, (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th edition). Arlington, VA: Author.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2001). *Ruhsal bozuklukların tanıs ve sayısal elkitabı* (Dördüncü baskı) (DSM-IV-TR), (Çev. Köroğlu, E.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2014). *Ruhsal bozuklukların tanıs ve sayısal elkitabı* (Beşinci baskı) (DSM-5), (Çev. Köroğlu, E.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Apteslis, N. (2019). The Sexual Education of Children with Intellectual Disability. *Dialogues in Clinical Neuroscience & Mental Health*, 2(1), 27-36. doi: 10.26386/obrela.v2i1.107
- Artan, İ. ve San Bayhan P. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ateş, K. S. ve Ateş, N. (2005). *Otistik çocuklar ve özel eğitime muhtaç çocukların cinselliği ve cinsel eğitimi*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Ballan, M. S. (2012). Parental perspectives of communication about sexuality in families of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 42, 676-684. doi: 10.1007/s10803-011-1293-y
- Beddows, N., & Brooks, R. (2016). Inappropriate sexual behaviour in adolescents with autism spectrum disorder: what education is recommended and why. *Early intervention in Psychiatry*, 10(4), 282-289. doi: 10.1111/eip.12265
- Bekirogullari, Z., Gulsen, C., & Soy Turk, K. (2011). The information and attitude levels of the educational psychologists and special education teachers in the process of

- sex education for the adolescents with autism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 12, 638-653. doi: 10.1016/j.sbspro.2011.02.077
- Beltekin, N. (2018). I. Eğitim yönetimi araştırmalarına giriş, 5. Bölüm: Veri toplama araçları. K. Beycioğlu, N. Özer ve Y. Kondakçı (Ed.). *Eğitim Yönetiminde Araştırma* içinde (s. 111-130). Ankara: Pegem Akademi.
- Bowman, R. A., Scotti, J. R., & Morris, T. L. (2010). Sexual abuse prevention: A training program for developmental disabilities service providers. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(2), 119-127. doi: 10.1080/10538711003614718
- Brown-Lavoie, S. M., Viecili, M. A., & Weiss, J. A. (2014). Sexual knowledge and victimization in adults with autism spectrum disorders. *Journal of autism and developmental disorders*, 44(9), 2185-2196. doi: 10.1007/s10803-014-2093-y
- Cangöl, E., Palas Karaca, P. ve Aslan, E. (2013). Engelli bireylerde cinsel sağlık. *Androloji Bülteni*, 15(53), 141-146.
- Centers for Disease Control and Prevention [CDC] (2019). <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/data.html> adresinden erişilmiştir.
- Chianese, A. A., Jackson, S. Z., & Souders, M. C. (2020). Psychosexual knowledge and education in autism spectrum disorder individuals. *Journal of the American Association of Nurse Practitioners*. doi: 10.1097/jxx.0000000000000508
- Civil, B. ve Yıldız, H. (2010). Erkek öğrencilerin cinsel deneyimleri ve toplumdaki cinsel tabulara yönelik görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(2).
- Crenshaw, W. B., Crenshaw, L. M., & Lichtenberg, J. W. (1995). When educators confront child abuse: An analysis of the decision to report. *Child abuse & neglect*, 19(9), 1095-1113. doi: 10.1016/0145-2134(95)00071-F
- Crosse, S. B. (1992). A report on the maltreatment of children with disabilities. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED365089.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Curtis, A. (2017). Why sex education matters for adolescents with autism spectrum disorder. *AJN The American Journal of Nursing*, 117(6), 11. doi: 10.1097/01.NAJ.0000520233.91525.1f
- Çakmak, S. ve Çakmak, S. (2018). *Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarda cinsel eğitim uygulamaları*, (5. Baskı). Ankara: Vize Akademi.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., ve Artan, İ. (2008). Çocukların cinsel eğitimi: Geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150).

- Çeçen, A. R. (2007). Child sexual abuse: prevalence, effects and school based prevention. *Journal of Human Sciences*, 4(1).
- Çetin Gündüz, H. ve Demirli Yıldız, A. (2016). Cinsel istismarın önlenmesinde cinsel eğitiminin önemi. <https://www.researchgate.net/publication/323657089> adresinden erişilmiştir.
- Çetin, Z., Yükselen, A. ve Doğan, Ö. (2005). Zihinsel engeli olan, normal gelişim gösteren ve korumaya muhtaç çocukların cinsiyet rollerini algılamalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16(1), 61-77.
- Dedeoğlu, S., Durali, S. ve Tanrıverdi, A. (2004). Özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği anabilim dalı 3., 4. sınıf öğrencileri ve mezunlarının kendi bölüm programları, öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri ile ilgili düşünce ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(01). doi: 10.1501/Ozlegt_0000000074
- Doğan, S., ve Güven, M. (2021) Yeni mezun zihin engelliler öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlara ve mezun oldukları lisans programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 113-132. doi: 10.24315/tred.674265
- Edelson, M. G. (2010). Sexual abuse of children with autism: factors that increase risk and interfere with recognition of abuse. *Disability Studies Quarterly*, 30(1). doi: 10.18061/dsq.v30i1.1058
- European Expert Group on Sexuality Education (2016) Sexuality education – what is it?, *Sex Education*, 16(4), 427-431. doi: 10.1080/14681811.2015.1100599
- Fombonne, E. (2003). Epidemiological surveys of autism and other pervasive developmental disorders: an update. *Journal of autism and developmental disorders*, 33(4), 365-382. doi: 10.1023/A:1025054610557
- Foote, N. L. (2004). Technical tips: Challenges of testing autistic patients. *American journal of electroneurodiagnostic technology*, 44(2), 103-107. doi: 10.1080/1086508X.2004.11079470
- Geller, B. (2018). Sexual abuse of children with ADHD or autism. *NEJM Journal Watch*, doi: 10.1056/nejm-jw.NA46433
- Gkogkos, G., Staveri, M., Galanis, P., & Gena, A. (2019). Sexual Education: a case study of an adolescent with a diagnosis of pervasive developmental disorder-not otherwise specified and intellectual disability. *Sexuality and Disability*, 1-15. doi: 10.1007/s11195-019-09594-3

- Goldman, R. L. (1994). Children and youth with intellectual disabilities: Targets for sexual abuse. *International Journal of Disability, Development and Education*, 41(2), 89-102.
- Graham Holmes, L. (2013). *Factors related to parent provision of sexuality education for youth with asperger's disorder and high functioning autism* (Yüksek Lisans Tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi. (1496772854).
- Gülşen, C. (2011). *Otistik Ergenlerde Cinsel Eğitim Konusunda Psikolojik Danışman ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Günçe, G. (1978). Cinsel eğitim. *Eğitim ve Bilim*, 3(15).
- Gündüz, B. ve Çapri, B. (Ed.) (2013). *Eğitim psikolojisi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Güven, D. (2021). Kapsamlı cinsellik eğitimi ve otizm spektrum bozukluğu olan bireyler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(66), 284-300. doi: 10.26450/jshsr.2299
- Hannah, L. A., & Stagg, S. D. (2016). Experiences of sex education and sexual awareness in young adults with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 46(12), 3678-3687. doi: 10.1007/s10803-016-2906-2
- Hansen, C. (2019). *Sex education for all? Exploring parental views on the sex education needs of children with autism* (Doctoral dissertation). The Chicago School of Professional Psychology. ProQuest'den alınıştır. (10978161)
- Helleman, H., Colson, K., Verbraeken, C., Vermeiren, R., & Deboutte, D. (2007). Sexual behavior in high-functioning male adolescents and young adults with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 37(2), 260-269. doi: 10.1007/s10803-006-0159-1
- Helleman, H., Roeyers, H., Leplae, W., Dewaele, T., & Deboutte, D. (2010). Sexual behavior in male adolescents and young adults with autism spectrum disorder and borderline/mild mental retardation. *Sexuality and Disability*, 28(2), 93-104. doi: 10.1007/s11195-009-9145-9
- Henault, I. (2006). *Asperger's syndrome and sexuality: From adolescence through adulthood*. Jessica Kingsley Publishers.
- Howlin, P., & Clements, J. (1995). Is it possible to assess the impact of abuse on children with pervasive developmental disorders?. *Journal of autism and developmental disorders*, 25(4), 337-354. doi: 10.1007/BF02179372

- Ismiarti, R. D., Yusuf, M., & Rohmad, Z. (2019). Sex education for autistic adolescents. *Journal of ICSAR*, 3(1), 74-78. doi: 10.17977/um005v3i12019p074
- Johnston, M. (2010). *Teaching sexual abuse prevention skills to two children with intellectual disabilities through game play* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Brock University, Ontario.
- Kalyva, E. (2010). Teachers' perspectives of the sexuality of children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 4(3), 433-437. doi: 10.1016/j.rasd.2009.10.014
- Kenny, M. C., Crocco, C., & Long, H. (2020). Parents' plans to communicate about sexuality and child sexual abuse with their children with autism spectrum disorder. *Sexuality and Disability*, 1-19. doi: 10.1007/s11195-020-09636-1
- Koller, R. (2000). Sexuality and adolescents with autism. *Sexuality and Disability*, 18(2), 125-135. doi: 10.1023/A:1005567030442
- Konstantareas, M. M. (1998). Allegations of sexual abuse by nonverbal autistic people via facilitated communication: Testing of validity. *Child abuse & neglect*, 22(10), 1027-1041.
- Kostigen, E. (2020). *Human sexuality instruction for individuals with autism spectrum disorders: A case study* (Doktora Tezi). ProQuest Dissertations & Theses Global veri tabanından erişildi (2454694611).
- La Malfa, G., Lassi, S., Bertelli, M., Salvini, R., & Placidi, G. F. (2004). Autism and intellectual disability: a study of prevalence on a sample of the Italian population. *Journal of intellectual disability research*, 48(3), 262-267. doi: 10.1111/j.1365-2788.2003.00567.x
- Lemaigre, C., Taylor, E. P., & Gittoes, C. (2017). Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 70, 39-52. doi: 10.1016/j.chiabu.2017.05.009
- Levy, H., & Packman, W. (2004). Sexual abuse prevention for individuals with mental retardation: considerations for genetic counselors. *Journal of Genetic Counseling*, 13(3).
- Mackin, M. L., Loew, N., Gonzalez, A., Tykol, H., & Christensen, T. (2016). Parent perceptions of sexual education needs for their children with autism. *Journal of pediatric nursing*, 31(6), 608-618. doi: 10.1016/j.pedn.2016.07.003

- Maia, A. C. B., Reis-Yamauti, V. L. D., Schiavo, R. D. A., Capellini, V. L. M. F., & Valle, T. G. M. D. (2015). Teacher opinions on sexuality and sexual education of students with intellectual disability. *Estudos de Psicologia (Campinas)*, 32(3), 427-435. doi: 10.1590/0103-166X2015000300008
- Mandel, A., & Datner, E. (2017). Sexual behaviors in children with developmental disabilities. *Journal of Alternative Medicine Research*, 9(3), 257-283.
- Mandell, D. S., Walrath, C. M., Manteuffel, B., Sgro, G., & Pinto-Martin, J. A. (2005a). The prevalence and correlates of abuse among children with autism served in comprehensive community-based mental health settings. *Child abuse & neglect*, 29(12), 1359-1372. doi: 10.1016/j.chiabu.2005.06.006
- Mandell, D. S., Walrath, C. M., Manteuffel, B., Sgro, G., & Pinto-Martin, J. (2005b). Characteristics of children with autistic spectrum disorders served in comprehensive community-based mental health settings. *Journal of autism and developmental disorders*, 35(3), 313-321. doi: 10.1007/s10803-005-3296-z
- Mangal S.K. (2007). *Essential of education psychology*. New Delhi: Prentice Hall of India Private Ltd.
- Mansell, S., Sobsey, D., Wilgosh, L., & Zawallich, A. (1996). The sexual abuse of young people with disabilities: Treatment considerations. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 19(3), 293-302. doi: 10.1007/BF00115683
- McCormack, B., Kavanagh, D., Caffrey, S., & Power, A. (2005). Investigating sexual abuse: Findings of a 15- year longitudinal study. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 18(3), 217-227. doi: 10.1111/j.1468-3148.2005.00236.x
- Melone M.B., & Lettick A.L. (1983). Sex education at Benhaven. in: Schopler E., Mesibov G.B. (eds) *Autism in Adolescents and Adults. Current Issues in Autism*. Springer, Boston, MA. doi: 10.1007/978-1-4757-9345-1_9
- Merriam, S.B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm> adresinden erişilmiştir.

- National Autism Center (NAC) (2015). *Findings and conclusions: National standards project*, phase 2. Randolph MA: National Autism Center.
- Ousley, O. Y., & Mesibov, G. B. (1991). Sexual attitudes and knowledge of high-functioning adolescents and adults with autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 21(4), 471-481. doi: 10.1007/BF02206871
- Paul, A., & Cawson, P. (2002). Safeguarding disabled children in residential settings: what we know and what we don't know. *Child Abuse Review*, 11(5), 262-281.
- Pugliese, C. E., Ratto, A. B., Granader, Y., Dudley, K. M., Bowen, A., Baker, C., & Anthony, L. G. (2019). Feasibility and preliminary efficacy of a parent-mediated sexual education curriculum for youth with autism spectrum disorders. *Sage*, doi: 10.1177/1362361319842978
- Realmuto, G. M., & Ruble, L. A. (1999). Sexual behaviors in autism problems of definition and managemet. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29(2): 121-27.
- Reed, M. M. (2010). *Parent-child sexuality education in families with sons or daughters with autism or down syndrome: A phenomenological study* (Yüksek Lisans Tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi (857923108).
- Rooks-Ellis, D., Jones, B., Sulinski, E., Howorth, S., ve Achey, N. (2020). The effectiveness of a brief sexuality education intervention for parents of children with intellectual and developmental disabilities. *American Journal of Sexuality Education*, 15(4),444-464. doi: 10.1080/15546128.2020.1800542
- Sakallı Gümüş, S. ve Altınsoy, M. (2015). Hatay okullarında engellilerin cinsel eğitimi durumu değerlendirmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 63-72.
- Sala, G., Hooley, M., Attwood, T., Mesibov, G. B., & Stokes, M. A. (2019). Autism and intellectual disability: A systematic review of sexuality and relationship education. *Sexuality and Disability*, 37(3), 353-382. doi: 10.1007/s11195-019-09577-4
- Sanderson, C. (2004). *The Seduction of Children: Empowering Parents and Teachers to Protect Children from Child Sexual Abuse*. London: Sexuality Jessica Kingsley Publishers.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*, (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Sevlever, M., Roth, M. E., & Gillis, J. M. (2013). Sexual abuse and offending in autism spectrum disorders. *Springer*, 31(2), 189-200. doi: 10.1007/s11195-013-9286-8
- Shtarkshall, R. A., Santelli, J. S., & Hirsch, J. S. (2007). Sex education and sexual socialization: Roles for educators and parents. *Perspectives on sexual and reproductive health*, 39(2), 116-119. doi: 10.1363/3911607
- SIECUS. (2004). *Guidelines for comprehensive sexuality education: (3rd ed.)*. New York.
- Sobsey, D., & Mansell, S. (1994). Sexual abuse patterns of children with disabilities. *Int'l J. Child. Rts.*, 7(2), 153-178.
- Solomon, D., Pantalone, D. W., & Faja, S. (2019). Autism and adult sex education: A literature review using the information–motivation–behavioral skills framework. *Sexuality and disability*, 37(3), 339-351. doi: 10.1007/s11195-019-09591-6
- Soylu, N., Şentürk Pılan, B., Ayaz, M., & Sönmez, S. (2012). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde ruh sağlığını etkileyen etkenlerin araştırılması/Study of factors affecting mental health in sexually abused children and adolescent. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 292.
- Stalker, K., & McArthur, K. (2010). Child abuse, child protection and disabled children: a review of recent research. *Child Abuse Review*, 21(1), 24–40.
- Stankova, T., & Trajkovski, V. (2021). Sexual education of persons with autistic spectrum disorders: use of the technique: ‘social stories. *Sexuality and Disability*, 39(2), 377-393. doi: 10.1007/s11195-020-09655-y
- Sullivan, A., & Caterino L.C. (2008). Addressing the sexuality and sex education of individuals with autism spectrum disorders. *Education And Treatment Of Children*, 31(3).
- Sullivan, P. M., & Knutson, J. F. (2000). Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child abuse & neglect*, 24(10), 1257-1273. doi: 10.1016/S0145-2134(00)00190-3
- Sungur, Z. M. (1998). Cinsel eğitim. *Klinik psikiyatri*, 3(2), 103-108.
- Süzer, T. (2015). *Otizm spektrum bozukluğu olan bireylere cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde sosyal öykü yönteminin etkililiği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Tarnai, B., & Wolfe, P. S. (2008). Social stories for sexuality education for persons with autism/pervasive developmental disorder. *Sexuality and Disability*, 26(1), 29-36. doi: 10.1007/s11195-007-9067-3
- Tharinger, D., Horton, C. B., & Millea, S. (1990). Sexual abuse and exploitation of children and adults with mental retardation and other handicaps. *Child Abuse & Neglect*, 14(3), 301-312. doi: 10.1016/0145-2134(90)90002-B
- Topçu, S. (2009). *Cinsel istismar*. Ankara: Phoenix Yayınları
- Torun, F., Torun, S. D. ve Özaydın, A. N. (2011). Erkeklerde cinsel mitlere inanma oranları ve mitlere inanmayı etkileyen faktörler. *Düşünen Adam: Journal of Psychiatry ve Neurological Sciences*, 24(1). doi: 10.5350/DAJPN2011240103
- Travers, J., & Tincani, M. (2010). Sexuality Education for individuals with autism spectrum disorders: Critical issues and decision making guidelines. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45(2), 284-293
- Tullis, C. A., & Zangrillo, A. N. (2013). Sexuality education for adolescents and adults with autism spectrum disorders. *Psychology in the Schools*, 50(9), 866-875. doi: 10.1002/pits.21713
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(1), 543-559.
- Uçar, H. (2008). *Çağdaş çocuk cinsel eğitimi*. İzmir: Duvar Yayınları.
- Uğurlu, C. T. (2018). III. Eğitim yönetiminde nitel araştırma desenleri, 1. Bölüm: Durum (Örnek Olay) çalışması. K. Beycioğlu, N. Özer ve Y. Kondakçı (Ed.). *Eğitim Yönetiminde Araştırma içinde* (s. 329-351). Ankara: Pegem Akademi.
- Ulay, G. (2018). *Özel eğitim öğretmenliği lisans programının zihin engelliler öğretmenliği yeterlikleri açısından incelenmesi: Sakarya ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- UNICEF, (2007). Report Of The Task Force On Protection From Sexual Exploitation And Abuse In Humanitarian Crises. <https://www.unicef.org/emerg/files/IASCTFReport.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Van Bourgondien, M. E., Reichle, N. C., & Palmer, A. (1997). Sexual behavior in adults with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 27(2), 113-125. doi: 10.1023/A:1025883622452

- Vuran, S. (2003). Bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP). O. Gürsel (Ed.), *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi* (3. Baskı) içinde (s. 1-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Westcott, H. L., & Jones, D. P. (1999). Annotation: The abuse of disabled children. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40(4), 497-506. doi: 10.1111/1469-7610.00468
- WHO, (1999). *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention*. <http://apps.who.int/iris/handle/10665/65900> adresinden erişilmiştir.
- WHO, (2010a). *Developing Sexual Health Programmes: A Framework for Action*. Department of Reproductive Health and Research, World Health Organization, Geneva.
- WHO, (2010b). *Standards for Sexuality Education in Europe*. Federal Centre for Health Education, BZgA.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. E. (2015). *Engellilerde cinsel gelişim ve cinsel eğitim programları*. Ankara: Akademisyen Kitapevi.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk ruh sağlığı*, (25. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurdakul, A. (1999). Engelli ergenler ve cinsel eğitim. *İlkışık Dergisi*, 1, 1-4.

EKLER

Ek Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
EK1	Görüşme Formu	103
EK2	Katılımcı Bilgi Formu	104
EK3	Uzman Görüş Formu	105-107
EK4	Çalışmaya Katılım Bildirimi	108
EK5	Etik Kurul Karar Belgesi	109

EK 1

Görüşme Formu

Araştırma amacı hakkında bilgi verildi. Görüşme sürecine ilişkin kurallar (görüşmenin ses kaydına alınacağı, kişisel bilgilerin gizliliğinin korunacağı, konuşma sesinin kayıta duyulabilecek yükseklikte olması, masaya vurma gibi gürültülerin çıkarılmaması gerektiği vs.) açıklandı. Çalışmaya katılım bildirim formu imzalandı. Görüşmenin yaklaşık 15-20 dakika süreceği ifade edildi. Katılımcı bilgi formu dolduruldu.

1. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan öğrencilerinizde gözlediğiniz uygun olmayan cinsel davranışlar (sarılma, öpme, soyunma, mastürbasyon vb.) nelerdir? Öğrencinizde bu davranışları gözlemlediğinizde neler yapıyorsunuz?
2. OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verilmesine ilişkin görüşleriniz nelerdir? Sizce bu eğitim sürecinde kimler yer almalıdır?
3. Öğrencilerinizin bireyselleştirilmiş eğitim programında (BEP) cinsel eğitime yönelik amaç/lar yer alıyor mu? OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda uygulamalarınız nelerdir? Bu konuda desteğe ihtiyaç duyuyor musunuz? En çok kimden destek almanız gerektiğini düşünüyorsunuz?
4. OSB olan öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz? Yöntemlere ve uygulamalara ilişkin bilgi/beceri düzeyinizi anlatır mısınız?
5. OSB olan öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliklerinin artırılmasına yönelik neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
6. Sizce, OSB olan öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programı hangi konuları kapsamalıdır?
7. Tipik gelişim gösteren öğrencilerle kıyasladığınızda OSB olan öğrencilere yönelik cinsel istismar riskine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
8. Cinsel istismara maruz kalmış bir öğrenciniz olsa bu durumu fark edebileceğinizi düşünüyor musunuz? Bu durumu fark ettikten sonra neler yaparsınız? Bu konuda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Bu durumda en çok zorlandığınız şey ne olurdu?
- a) Cinsel istismara maruz kalan bir öğrenciniz olduysa bu durumu nasıl fark ettiniz ve fark ettikten sonra neler yaptınız?
- 9- OSB olan çocukların cinsel gelişimleri, cinsel eğitimleri ve cinsel istismarı konusunda eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

EK 2

Katılımcı Bilgi Formu

Katılımcı Kodu:		
Cinsiyet:		
Yaş:		
Eğitim durumu (Önlisans/Lisans/Lisansüstü)		
Mezun olunan	Üniversite:	
	Fakülte:	
	Bölüm:	
Mesleki kıdem:		
Çalışılan okulun türü:		
Çocukların cinsel gelişimleri ve/veya cinsel kimliklerinin oluşmasına ilişkin herhangi bir ders ya da kurs kapsamında eğitim aldınız mı? Aldınızsa nerede ve nasıl bir eğitim aldınız?		
Özel gereksinimli bireylerde cinsel eğitime ilişkin herhangi bir ders ya da kurs kapsamında eğitim aldınız mı? Aldınızsa nerede ve nasıl bir eğitim aldınız?		

EK 3
Uzman Görüş Formu

Değerli Uzman,

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde cinsel eğitim ve cinsel istismara yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılacaktır. Bu amaçla görüşme formu geliştirilmek istenmektedir. Bu formda geliştirilmek istenen formda yer alabilecek sorular yazılıdır. Sizden beklenen her bir soruyu amacına uygunluk açısından incelemenizdir. Eğer soru belirtilen özellikleri ortaya koymaya aday bir soru ise “*Uygun*”, konu kapsamında bulunuyor ancak düzenlenmesi ya da değiştirilmesi gerekiyorsa “*Düzeltilmeli*”, belirtilen özelliği temsil etmiyor ise “*Uygun Değil*” seçeneğini işaretleyiniz. Sorulara ilişkin önerileriniz için sorunun altında yer alan “*Açıklama*” boşluğunu kullanınız. Bu konudaki görüşleriniz söz konusu çalışmanın yürütülmesi açısından son derece önemlidir. Değerli katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Aslı KANADLI
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Nevin GÜNER YILDIZ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Özel Eğitim Bölümü

SORULAR

	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
1.Çocukların cinsel gelişimleri ve cinsel kimliklerinin oluşmasına ilişkin herhangi bir ders ya da kurs kapsamında eğitim aldınız mı?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
2.Özel eğitimde cinsel eğitime ilişkin herhangi bir ders ya da kurs kapsamında eğitim aldınız mı?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil

3.OSB'li öğrencilerinizde uygun olmayan cinsel davranışlar gözlemliyor musunuz? a)Gözlemliyorsanız bu davranışlar nelerdir? b)OSB'li öğrencilerinizde uygun olmayan cinsel davranışlarla karşılaştığınızda neler yapıyorsunuz?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
4.Cinsel istismara maruz kalan bir öğrenciniz oldu mu? a)Olduysa fark ettikten sonra neler yaptınız? b)Olması durumunda yapılması gerekenler hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
5.OSB'li öğrencilerin cinsel istismar riskine ilişkin görüşleriniz nelerdir?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
6.OSB'li öğrencilerin cinsel eğitim ihtiyacına ilişkin görüşleriniz nelerdir?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
7.OSB'li öğrencilerinizin bireyselleştirilmiş eğitim programında (BEP) cinsel eğitime yönelik amaç/lar yer alıyor mu?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
8.OSB'li öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda uygulamanız oldu mu?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil

9.OSB’li öğrencilere cinsel eğitim verme/cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
10.Sizce, OSB’li öğrencilere yönelik hazırlanacak cinsel eğitim programında hangi amaçlar yer almalıdır?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
11.OSB’li öğrencilerin cinsel eğitimi konusunda öğretmen yeterliliklerinin artırılmasına yönelik neler yapılabilir?			
Açıklama:			
	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil
12.Ekleme istediğiniz bir şey var mı?			
Açıklama:			

EK 4

Çalışmaya Katılım Bildirimi

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisi olan Aslı KANADLI'nın Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Cinsel İstismar Ve Cinsel Eğitim: Öğretmen Görüşleri adlı tez çalışmasına; kişisel bilgilerimin başka kişi ve kurumlarla paylaşılmaması ve yapılan ses kayıtlarının kodlama sonrasında silinmesi kaydıyla çalışmadan çekilme hakkımı saklı tutarak kabul ediyorum.

Aslı KANADLI

Katılımcı Ad Soyad

İmza

İmza

Tarih

Tarih

EK 5

Etik Kurul Karar Belgesi

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
ESKİŞEHİR

Toplantı Tarihi : 29.01.2020

Toplantı No : 2020-02

GÜNDEM :

7. Başvuru Sahibi : Doç.Dr.Nevin GÜNER YILDIZ. Konu : "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Cinsel İstismar Ve Cinsel Eğitim : Öğretmen Görüşleri" konulu araştırmasının görüşülmesi.

KARAR :

7. Doç.Dr.Nevin GÜNER YILDIZ'ın "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Cinsel İstismar Ve Cinsel Eğitim : Öğretmen Görüşleri" konulu araştırmasının, veri toplama araçlarını uygulamak için gerekli yerlerden yasal izinleri almak şartıyla Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Ve Yayın Etiği Kurulu'na uygunluğuna, oy birliğiyle karar verildi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı SOYADI : Aslı KANADLI

Eğitim Durumu

Lise	İsmet İnönü Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2014
Lisans	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	2018
Yüksek Lisans	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2021

Yabancı Dil

İngilizce: Okuma (Orta), Yazma (Orta), Konuşma (Orta)

Mesleki Geçmiş

Görev	Kurum	Çalışma Tarihleri
Öğretmen	Defne Özel Eğitim Uygulama Merkezi	2019-Halen

Akademik Çalışmalar

Seminer ve Çalıştaylar

- Kanadlı, A. ve Melekoğlu, M. (2019, Nisan). Erken Çocuklukta Özel Eğitimde Değerlendirme Süreci, 9. Ulusal Özel Eğitim Öğrenci Kongresinde sözlü bildiri, Hatay.
- Kanadlı, A. ve Melekoğlu, M. (2019, Kasım). Özel Gereksinimi Olan Bireylerde Cinsellik ile İlgili Yapılan Tez Çalışmalarının Değerlendirilmesi, 29. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sözlü bildiri, Kuşadası.

Sertifikalar

- BBA Otizm | ABA Kapsamlı Eğitim Programı (Başlangıç Düzeyi), 2019
- Mahremiyet Eğitimi ve Tacizden Korunma Becerilerinin Öğretimi Çalıştayı, 2019